

MAGYAR INFORMÁCIÓ- MENEDZSMENT

informacionális politika, gazdaságpolitológiai orientálás: a politikai, gazdasági befolyásszerzés eseményei: a hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer kihívásai: a magyar információs társadalom

*2000, harmadik negyed
szerkesztés nélküli, időrendet követő,
tematikus válogatás / file: mehdoc.doc*

2000, december 11.

TARTALOM

1. A gazdasági tájékoztatás Mo-on: információs politika, gazdaságpolitológiai orientálás	3-
1.1 Az állami és kormányzati információpolitika	3-
1.2 A gazdasági tájékoztatás ellentmondásai	10-
1.3 A politikai, gazdasági befolyásszervezés	21-
1.4 A médiatükör (stat. táj.) eseményei	25-
2. Mérés és minősítés: a hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer kihívásai	27-
2.1 A mérés és minősítés szempontjai (módszertan, technika, indikátorok)	27-
2.2 Így látják kívülről Mo-ot	35-
2.3 A tájékoztatás társadalmi tükröje	38-
3. A magyar információs társadalom és információgazdaság eseményei	43-
3.1 Az információs társadalom (ITá) paradigma	43-
3.2 A magyar információgazdaság működése	51-
3.3 A magyar médiagazdaság tündöklése	58-
4. Mellékletek	64-
4.1 1.ábra A magyar ITá helyzete...	65-
4.2 1.tábla A magyar információgazdaság termelési és értékesítési mutatói...	66-
4.3 '2000/7-9.sz. témareprezentációs összesítők	67-

1. A gazdasági tájékoztatás Mo-on: informacionális politika, gazdaságpolitológiai orientálás

1.1 Állami és kormányzati információpolitika eseményei

Az információpolitika eseménye a kormányzati metaadatszolgáltatás állapotának minősítése a „kikeres”-program kapcsán. A mintaprojekt tagjai, valamint az Adatgazdálkodási Szakmai Bizottság (ASZB) összetétele, ahogy a tárcáknak a jövő évi metaadat-feltöltés menetrendjéről szóló ITB direktíva sem eléggé ismert. A MeH állásfoglalása szerint nincs szó arról, hogy a „kikeres” központi kormányzati információrendszerre váljon (!), mert „ilyen vállalkozás a legfejlettebb országokban sem működik” (ami nem igaz!). A „metatér” térinformatikai adatvagyon mobilizálásának jelenlegi állapota (www.metater.gov.hu) a kísérleti stádium előtt van. Információs szakértők várják, hogy a metaadat forráskészletek (a közigazgatásban előforduló legjellemzőbb információforrás-fajták = azaz alapprofílok) kidolgozása (amit közigazgatási, informatikai, könyvtári szakértők végeznek) után a teljes fogalomtár is megszülessen.¹

A nagy nyilvántartó rendszerekkel kapcsolatos eseményként az ÁSZ idei vizsgálatai figyelmeztetnek az országos regiszterek hiányosságaira. Az ÁSZ újfent jelzi, hogy a kincstári vagyonynyilvántartási rendszer a rendszerszemléletet nélkülöző, a magyar kincstári vagyon teljes körű leírása hiányzik. Továbbá hiányzik az információjog rendszer konzisztenciáját biztosító szemlélet is, ahogy a vonatkozó revíziók végrehajtásának eltökéltsége is.² Ugyancsak a nagy nyilvántartó rendszerekkel kapcsolatos gondok jelzője, a tarthatatlan helyzet tükröződése az agrárregisztrációs botrány kapcsán. A módosított időpontig sem jelentkezett be 800.000-nyi kistermelő, ami az állami kommunikáció csődje is. A tárcák, ill. az FVM, a KSH, a MeH felelőssége egyértelmű abban, hogy a megátalkodott kb 200.000-nyi fekete aktortól eltekintve, ennyien tartják hátrányosnak a nyilvántartásba vételt. Eddig 171.000-ren (1999-ben 168.000-en) regisztráltatták magukat (ami a szántóterület 83-85%-át fedi le), 8 ezer társasvállalkozás, 24 ezer agrárvállalkozó, 139 ezer nagyobb östermelő. A KSH nyilvántart 155 ezer foglalkoztatottat és szövetkezeti tagot. Ezek így együtt a 420-440 ezres főfoglalkozású agrárnépesség. Az 1,2 millió gazdálkodóból 730-790 ezernyinek „semmi érdeke nem fűződik a regisztrációhoz” (!), viszont a kormánynak/államnak sincs lehetősége, hogy enyhítse azokat hatásokat esetükben, amelyek révén komoly károkat szenvednek majd.³

A politikai rendszer legnagyobb tájékoztatási botránya (válsága) van kibontakozóban, amikor a tájékoztatás minden szabályát (normáját és etikáját) felrúgó módon folyik az olajüggyekkel kapcsolatos fejlemények közreadása. Semmi bizonyíték nincs, de a közvélemény nagyobbik része már valóságnak tekinti a vádakot, a megnevezettek érintettségét. Az események szintjén bohózatba illő fordulatokkal zajlik a parlamenti olajbizottság működése, az exponált meghívottak nem jelennek meg (sőt, külföldön tartózkodnak). Politikai eredők, szándékok, motivációk mentén a kiscsapatok csóválják a többi politikai erőt, de őket is manipulálhatják, mert végső soron ez nem az előző kurzus politikai korrupcióba bukott pártjait rombolja.⁴

Az információpolitika eseménye, hogy a magyar gyakorlatban csak most fontolgatják az EU-versenyjog és gazdasági információszolgáltatási kötelezettség terén érvényes előírás, a GVH ágazati vizsgálataihoz szükséges kötelező vállalati információszolgáltatás bevezetését (!). Ami egyébként megfontolt vagy tudatos mulasztásnak számít, mert az eredeti és létező versenytörvény is rendelkezik e tárgyban. Mérföldkő viszont az a tény, hogy első ízben szankcionálnak információ(adat)szolgáltatási vétséget olyan keményen, mint a cég éves nettó árbevételének 10%-a.⁵

¹ byte'2000/6.sz. p.33-35.

² napi'2000,06.23.p.3./vg.p.4.

³ vg'2000,06.26.p.1,3.

⁴ mn'2000,06.27.p.1,3./vg.p.6./nszab.p.1,4.

⁵ vg'2000,06.28.p.1,3.

A magyar társadalom számos irracionalizmusa között, az állam információs modellje és makrokommunikációs szerkezetének anomáliája, hogy miközben a világ legbetegebb társadalmává vált, nincs megbízható egészségügyi (beteg)statisztikája, ami a tisztán látás és a változtatás alapja lenne. Mindez a EfKi országos felmérése kapcsán, az egészségügyi szervezetek egységes monitorozásának (adatfelvétel, -kezelés, -feldolgozás, -csere) hiányában, annak az alapvető kérdésnek meg nem válaszolni tudásával, hogy kik a hiteles információkibocsátók a magyar egészségügyben.⁶

Az információjog és -politika hatalmas változásokat él meg, ezért a magyar információjog (megfontolt) hanyagolása, ill. a félállami állapotok fenntartása mint a mai magyar rendszermodell egyik legjellemzőbb tulajdonsága feltűnik ha egy, a jogban jártas személy megszólal. Egy volt bíró figyelmeztet az intézményes mulasztásra, aktuálisan az AB állásfoglalásának felületességére a „nyitott, információs társadalom” kapcsán. A véleményszabadság és a valótlan tényállások viszonya tárgyában kifejtettek az információ és az állami nagyszisztemek viszonyát minősítik. Mindjárt gyakorlati példák is akadnak, a Czeizel- és Tocsik-ügyekkel reprezentáló szociológiai elemzés a közérdekűséget minősítve, mutatja be a magyar információjog (és tájékoztatás jogszerűségének) állapotát.⁷ A magyar információpolitika, a félállami állapotok jellemzője az adatvédelmi biztos fellépése is az áruházláncok ellen (aktuálisan a Skála ellen) a vásárlók adatainak gyűjtése és tárolása miatt. A szóban forgó eset tipikus megnyilvánulása annak a helyzetnek, amikor az adatvédelmi törvény ütközik az információs kerettörvény más törvényeivel, ill. azzal a trenddel, hogy miközben az információ(adat)érzékenység növekedik, egyben a személyről szóló információgyűjtés széleskörűsége terjed. Jellemző képmutatás ez a liberális információjogi, ill. intézményes szemléletmódnál, amelyik nem szembesít a realitásokkal.⁸

A tájékoztatáspolitikai eseménye a „millenniumi országjáró” újság, első számának kézbevétele után azt kell mondani, hogy félreértésről van szó, mármint a tájékoztatási szerepek, funkciók és a befogadói magatartás ismeretét illetően. Hulladékinformációk és a feleslegesen pocskolt drága papír, haszon nélkül. A létező fórumokat kellett volna felhasználni a millenniumi információk közreadására, bár azt kitalálni, hogy miként, sokkal többbe került volna, mint ez a találékonyságot nélkülöző, drága megoldás! (Ráadásként az MSZP honlapján található szlogen kisajátítása információs jogsértésnek számít). Vonatkozó esemény a miniszterelnöki interjú fogadtatása 3,1-5,5% közötti átlagos percenkénti nézettséggel (248.000 és 440.000 nézővel), ami az időbeni elhelyezéssel kapcsolatos szakmai előrelátás hiányát igazolta.⁹

Az APEH, a KSH, vagy a Kisosz megnyilatkozása számos kérdést vet fel a vállalkozók és vállalkozások szempontjából. Egyrészt a valós számuk kérdéses, amennyiben tudni lehet hogy a rendszerváltozás után közel 1 millió ember került utcára és lett kényszervállalkozó, majd tönkremenetele után egyszerűen eltűnt a nyilvántartásokból (mások 400-650 ezeryire teszik számukat). Másrészt az illegalitásban működő vállalkozások és vállalkozók száma is vitatott a hiteles adatgyűjtők, ill. információkibocsátók megnyilatkozásai szerint. A gazdasági esélyek szempontjából nincs mód az illegalitás felszámolására, vagyis az árnyékgazdaság szürke részének kihéberítésére. Harmadrészt ilyesformán a politikai szervezetek sem ismerik lehetséges támogatóik számát, jóllehet tudható, hogy a(z) illegalitásban is nagyszámú) kényszervállalkozók meghatározó része a baloldal ellen szavazott, a Horn-kormány teljes (szociális) érzéketlensége miatt, de legközelebb a Fidesz ellen fog szavazni?!¹⁰

A mezőgazdaság a magyar gazdaság azon szektora, ahol már működik az EU-környezet, aminek elsősorban kárát látják még a termelők (némi hasznát a fogyasztók). A mai normák összevetése után az is látszik, hogy több tennivaló van még, mint eddig (mert közben az EU-ban is mozognak az agrártermelés szabályai és paraméterei). Folyamatban van a termékről termékre kiterjedő termelési és fogyasztási szintek belövése, az állatsűrűség és a tájvédelem

⁶ mti/mn'2000,07.01.p.26./ifti-

⁷ mti/mn'2000,07.10. p.6./nuszab.p.12./ifti

⁸ mti/mn'2000,07.11.p.1,2./ifti

⁹ mti/nuszab'2000,07.08. .p.4./nuszava.p.2./ifti

¹⁰ mti/nuszava'2000,07.12.p.5./ifti-

összefüggéseinek minősítése, a kvóták megállapítása, s ekkor kiderül, hogy az eddigi ismereteink sem helytállóak az EU-hoz hasonulás menetében. Patthelyzet van a földkérdésben, piaci információs rendszert kell felállítani és hitelesíteni (amihez az állam kell), hiteles földnyilvántartás kell (most van folyamatban), szőlő- és gyümölcskataszter kell, a növénytermesztés és állattenyésztés termelési egységei könyvviteli adatainak összesítése stb.¹¹

Az információpolitika eseményeként a készenléti biztonsági kommunikációs rendszer - amely hiányzik, s az összes készenléti szervezetnél egyszerre kell megoldani - a szakértői becslések szerint 10-25 Md HUF (!) nagyságrendű beruházást igényel (a cseh Matra-Nortel rendszer választása 70 Md HUF lenne). A vonatkozó információbiztonsági és készenléti tájékoztatási rendszer működésének körülményeit a társadalom nem ismeri, ilyen tájékoztatást nem kapott. Folyik a lobbik háborúja a beruházás megkaparintásért, ésszerű az lenne, hogy az AH kapja meg a nemzetgazdasági és biztonsági érdek miatt is. A magyar információs infrastruktúra rendszer korszerűsítésének, ill. felépítésének mintegy 1.500 Md HUF forráshiánya van.¹²

A tájékoztatás társadalmi tükör szerepének gyakorlását illető anomália jelenik meg a mo-i kínaiakról (egy kínaszakértő által) írtak kapcsán. A tájékoztatás hitelességével kapcsolatos probléma a kínai etnikum bemutatása (egyébként hiteles körülmények között) anélkül, hogy jeleznék, a világon sehol be nem illeszkedő, fel nem oldódó etnikumokról van szó. Kirekesztésükről és „fajdalmos megkülönböztetésükről” írni anélkül, hogy a gazdasági bűnözést, a jog megkerülését, a mo-i lazaságok könyörtelen kihasználását is szóba hoznánk, ugyancsak diszkriminációt jelent. A kínaiakkal kapcsolatos statisztikák nem hitelesek (becslések szerint kétszer-ötször annyian tartózkodnak itt, mint a bejelentettek, és minden más számítási kísérlet is hamis). A belső álláspontot cáfolva, a külföldi figyelmeztetéseket (OECD, ILO) igazolva a legújabb bevándorlási mérleg hatalmas migrációs nyomást jelez Mo. irányában, amennyiben 1997-óta évi 70%-kal növekedik a kérelmek száma. A nyomás (ugyancsak cáfolva a az előző „tudományosan megalapozott” állásfoglalásokat) az erdélyi magyarok mind erősebb áttelepülési szándékai mellett, a fokozott kínai (gazdasági migrációs), a jugoszláv és az ukrán (elsősorban itt is magyar származású) bevándorlási szándékot jelzi. A kínaiakkal kapcsolatban (akik - ugyancsak cáfolva a korábbi „szakértői” véleményeket - nem folyamodnak állampolgárságért) egyértelmű az ellenőrzés, a valós regisztrálás és nyomonkövetés hiánya.¹³

A mérés és minősítés, az információkezelés (jelentés) és tájékoztatás botránya teríti be a magyar egészségügyet (amelyet a képviselői, bér- és orvosügyek jellemeznek), amennyiben a járványügyi központ hivatalos értesítője 8 halottal járó járványt ír le, a helyszín megnevezése nélkül(!). A székesfehérvári kórház volt a járvány helyszíne, amit eltitkoltak, helyette személyügyi és szakpolitikai események adtak országos figyelmet a szóban forgó kórháznak. A baktériumrezisztencia típusú járvány (amely rendszerint halálos) eltitkolása (nyilvánosságra nem hozása) mint a tájékoztatási kötelezettség megfontolt elmulasztása a bűnözés tartományába tartozik, kormányzati minősítése szükségszerű lenne.¹⁴ Az aktuális botrány nemcsak az egészségügyi információrendszer anomáliája a kötelező tájékoztatás elmulasztásával, amennyiben az első félévben 15 kórházi járvány volt az országban 14 halottal, amiről elfelejtették tájékoztatni a közvéleményt?!¹⁵

A tájékoztatás és a makrokommunikációs intézményrendszer válságának mindennapjait, a tájékoztatás társadalmi tükör szerepének működésképtelenségét olyan események is jellemzik, mint a MeH megrendelte közvéleménykutatás az abortusz kérdésében. A sommás mérleg szerint a magyar társadalom „megengedő álláspontot” tanúsít (82%), de persze ezt a mérlegelés nélküli válaszok alapján szűrik le. Az „abortuszt engedélyezni kell minden esetben” 51%, a „csak indokolt esetben kell engedélyezni” álláspontra 44% helyezkedik, ami már árnyalás, végül a részleteibe menő érvelés nyomán már csak akkor engedélyeznék fenntartás nélkül az abortuszt, ha

¹¹ mti/mn'2000,07.12.p.12./ifti

¹² mti/napi'2000,07.18.p.1,3./ifti

¹³ mti/nszab'2000,07.12.p.12./ifti - mti/mn'2000,07.13.p.2./ifti-

¹⁴ mti/mn'2000,07.18.p.1,2./ifti-

¹⁵ mti/nszava'2000,07.20.p.1,3./mh,p.5./ifti-

bűncselekmény előzte meg, ha az anya élete veszélyben van, ill. ha a magzat súlyosan fogyatékos!¹⁶

Az ORTT-nek a májusi hírműsorokról készült elemzése szerint a „kormányfőlény” töretlen (ami - ha szó szerint vesszünk - természetes), a politikai orientáció (a szövegtartalom konnotációja alapján) viszont meghatározó arányban (72-87%) negatív. Újdonság, hogy az MTV1, DTV, TV2, MRTL, Kossuth mellett, a Danubius és a Sláger rádió hírblokkjait is bevették a megfigyelésbe (utóbbiak főleg azért, mert szinte kizárólag negatív megközelítésben kommentálnak, ill. pozitív, tényyszerű közlésre csak az ellenzéki pártok esetében hajlandók). Másfelől érezni vélik az uralkodó negatív hangvétel lassú feloldódását, „pozitív” események válogatására törekvést?! Ezzel szemben a katasztrófa és bűnözési hírcsokk uralkodik, de némi árnyalás tapasztalható a reprezentativitásra törekvésben.¹⁷

Az adatszolgáltatás anomáliája (ami az állam információs modellje és makrokommunikációs szerkezete körüli korszerűtlenségek következménye) a benzinárfigyelő rendszer kudarca. Mo. nem lehet EU-tag, ha nem lesz napi árkövető információs rendszere, ennél fogva nem is érhető az a válasz, hogy a töltőállomás-hálózatok tulajdonosait „kéri” csatlakozni a hálózathoz és közölni a napi kiskereskedelmi árakat (!). Külön érdekesség, hogy az „árkövető monitoring rendszer” csak távlati terv marad, ha/mert „a társaságok árai között csak egy-két forint a különbség”(sic!).¹⁸

A szoft-infrastruktúra-rendszer állapotát jelző esemény a levegőszennyezést mérő országos hálózat állapota, kiépítettsége, ill. a mérési és minősítési módszertan, a kiértékelés, valamint az intézkedést megalapozó jogi és adminisztratív szabályozás hiányosságai. Ma 40 helyen mérik folyamatosan a szennyezést, s állítólag javul a helyzet, amit minden független szakértő cáfol, s a lakossági tapasztalatok is az ellenkezőjét igazolják). Ma négy megyében egyáltalán nincs telepített és mobil mérőállomás sem, szmogriadót nem lehetne elrendelni a vonatkozó szabályozás hiánya miatt. A real-time rendszer 44 monitoring-állomást jelent (38-at az eü-i, 6-ot a környezetvédelmi hatóság működtet: éves statisztikai jelentés nincs, az általánosan növekedő környezetterhelésnek nincs nyoma.¹⁹

Az információs szabadság korlátozásának számos jele van, az apropó a médiafogyasztás korlátozása pl. azzal, hogy a MR a Kossuth műsorát átteszi a nyugati URH-norma szerinti rendszerbe úgy, hogy közben nem készült felmérés arról, milyen készülékekkel rendelkezik a lakosság, ill. miként fogadja az áttérést. Másrészt a főváros elektronikus szennyezettsége már olyan mértékű, hogy az állami közületi közszolgálati rádió műsora nem fogható kilégítő módon. Most azt a költséges megoldást választják, hogy átviszik a csatorna sugárzását URH-ra, majd 6 nagy kapacitású és több kisebb átjátszót építenek, a lakosságot pedig arra készítetik, hogy drága (és külföldi normás) rádiókészülékeket vegyen.²⁰

A MeH és az informatikai minisztériumi árnyékszervezet alakulásának eseménye, hogy kinevezték a kormánybiztos vezető munkatársait: az információs társadalom egységet Szemerei Péter, az elektronikus kormányzat egységet Kleinheincz Gábor, az informatikai szabályozási részleget Dessewffy Anna vezeti majd: a kinevezések kevéssé meglepetésszerűek azok után, ahogy a szervezet felállítása folyik. Az informatikai kormánybiztos nyilatkozatában adja közre a kormány lehetséges lépéseit egy információbarát politika kialakításában, ami önmagához képest is félévet késik már. A hivatala már 80 főt számlál, s a költségvetés 1,1 Md HUF + 700 M HUF az apparátusra, a 7,5 Md HUF-os hírközlési alap, ebből IT-programokra kétszer 900 M HUF jut (!). A Sík-féle érvelés szakszerű, de sántikál, amennyiben a számítógép-eladási konjunktúrát az üzleti kereskedelem és nem a lakossági fogyasztás függőnek mondja (hisz éppen ez jelzi, hogy mo-on a társadalmi terjedés lassú és korlátozott). A nyugaton legolcsóbb svéd modellt máris el kellett vetni, mert még ez is nagyon drága lett volna a magyar viszonyok között. A „mégolcsóbb” magyar

¹⁶ mtinszab'2000,07.19.p.4./ifti

¹⁷ mti/mn'2000,07.21.p.1,3./ifti

¹⁸ mti/mh'2000,07.28.p.1,3,7./ifti

¹⁹ mti/nszab'2000,08.02.p.1,4./ifti

²⁰ mti/napi'2000,08.02.p.3./ifti

modellhez sincs pénz: más megoldások közül a 25-ről 12%-ra mérsékelt áfa: mindent összevéve következő év elejétől 6.25%-kal csökkenne a számítógépek ára (!).²¹ Információpolitikai esemény az informatikai lobbis csendes nyomulása a kormánybiztos megnyilatkozásai tükrében, miközben folyik a huzakodás a MeH-IKB és a PM között az új információpolitikai (informatikai) előterjesztésben szereplő központi források felett. A „kormányzati informatikai fejlesztésre” kért 20-30 Md HUF nem sok, ha a hiányokat és teendőket számoljuk, de nem kevés, ha nem tudunk semmit a befektetések helyéről. Stratégiai témának az elektronikus azonosítás és aláírás jogi megalapozását, egy új informatikai stratégia megfogalmazását (eddig minden érdekelt csoport készített ilyen, de egyetlen használható kormányzati program nem készült), ill. egy monitoring rendszer készítését (a mérés és minősítés eddig szóba sem került) tekintik. Rendszerint a szingapúri egyezményhez csatlakozás mint valami távoli, de mindent megoldó varázslat kerül szóba. Ezzel szemben pl. a német kormányprogram laptopot minden diáknak, ingyenes iskolai internethasználatot szorgalmaz, és korántsem közpénzből, hanem adókedvezménnyel és differenciált szponzorálással.²²

A hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer eseménye, hogy az OM ezentúl a Sulinet/Irisz program platformján kéri s kapja a középiskolák statisztikai adatait, ami azt jelenti, hogy a tárca elkészült a közoktatási statisztikai rendszerének kiépítésével (KIRSTAT). A tárca feldolgozó egysége az Országos Közoktatási Értékelési Vizsgaközpont nevű háttérintézmény lesz. A sulinet-csatlakozással rendelkező általános iskolák ugyancsak hasonló módon vehetnek részt az adatszolgáltatásban.²³

Kiemelkedő tájékoztatási esemény, hogy ötven év után ismét megjelent az „A Magyar Köztársaság Bíróságai és Bírái” című almanach az országos igazságszolgáltatási tanács kiadásában. Az átláthatóság növelése szellemében a bírói karral kapcsolatos információtár az országos bírói névsorral, kompetenciákkal és illetékességekkel: a millenniumi kiadás egyébként azért is időszerű volt, mert kötelező az EU-ban és a fejlett demokráciákban. Tájékoztatáspolitikai esemény a miniszterelnöki interjúkkal kapcsolatos polémia továbbgyűrűzése a tájékoztatási intézményrendszer és szerepformái, a közszolgálati válságának újabb jeleként. Mindez a közszolgálati normáinak követése nélkül zajlik, s egy olyan médiaértelmisség folytat vitát, amelyiket úgy megaláztak a horni interjúkkal, ahogy újságírókat még soha, sehol. Ehhez mérten a szóvivői intézmény és szerep félreértése számít csak újdonságnak, amivel a rádió egyik alelnökét keverik bele a szakma törvényeit semmibe vevő vitába. A magyar állam makrokommunikációs válsága egyre mélyül.²⁴

Általában a mérés és minősítés csődje, az országos információrendszer, ill. az ágazati specifikus információrendszer működés- képtelenségének igazolója a MOK állásfoglalása az egészségügy helyzetéről, a nagy állami infrastruktúra-rendszerek sorában, amikor félelmetes tendenciának látja az ágazat GDP-részesedésének (4,3%-ról 3,6%-ra csökkenését) alakulását.²⁵ Az általános információhiány mellett is 1.500 Md HUF nagyságrendűnek ítélik az ágazat forrásigényét (amit a magyar költségvetés nem bír el!): az egészségügyi személyzeti igényről hibás statisztikák jelennek meg (azok alapján készült pl. az OECD-jelentés is!, amikor az orvosok látszámát a szakvizsgák alapján adta meg).

Tájékoztatás- és információpolitikai esemény a kormányzati informatikai stratégia alapjainak emlegetése a MeH informatikai kormánybiztosság szakértőjétől, evidenciákkal, minden invenciót nélkülöző megállapításokkal.²⁶ A kormányzat információs infrastruktúrájának informatikai leírása már a második kormányciklus elejétől rendelkezésre áll, de csak a technológiai-mérnöki szintje van készen (az is frissítésre szorul azóta), az információforrás- és adatkezelő (információtudományos szakértői) szintje azóta sem készült el (konceptuális leírása sincs): de

²¹ mti/vg'2000,08.03.p.5./ifti-mti/nszava'2000,08.05.p.5./ifti

²² mti/mh'2000,08.10.p.11./nszab.p.19./ifti-

²³ mti/nszab'2000,08.16..p.5./nszava,p.3./ifti-

²⁴ mti/mn'2000,08.10..p.2./ifti-mti/mh'2000,08.10.p.7./nszava,p.2./ifti-

²⁵ mti/vg'2000,08.15.p.4./ifti

²⁶ mti/napi fórum'2000,08.16.p.17./ifti-

most ismét tudatják velünk, hogy a MeH keretein belül készül a kormányzati informatikai stratégia.

A nemzeti hírközlési és informatikai tanács elnökének Simonyi Ernőt javasolja a kormány, Stumpf előterjesztése alapján a tagságot Sík Zoltán, Sallai Gyula, Bajó József képviselné, vagyis nem független szakértőket, hanem politikai szakértő bürokratákat szándékoznak kinevezni (mert több külső szakember visszautasította a jelölést!). Az információ- és médiajogi politikai ambíciók iránya az ORTT (mint az állami kormányzati információs modell és makrokommunikációs szerkezet egyik leggyengébb, a politikai befolyásokat legkönnyebben közvetítő szervezete) felé fordult, amennyiben az MSZP az internetes szabályozás teendőit delegálná oda.²⁷

Az információs rendszerek eseménye a környezetgazdaság vajúdása, ill. hogy készülöben van (1996 óta évi 1-1,5 Md HUF forrást fordít a KöM ilyen célú kutatásra!) mo. szennyezéstérképe, ma még úgy tudjuk, hogy a közepesen szennyezett országok közé tartozunk (ha arról nem szólnak, hogy 1990 - vagyis a durva szennyező iparágak felszámolása - óta is folyamatosan növekedik a szennyezettség (környezetterhelés). Becslések szerint országosan 30-40 ezer szennyezőforrás van, s ezek „kutatására költenek (költöttek el) eddig 4,5 Md HUF-ot, ami a központi dilettantimus (az információtudományos felismerések, információszervezés hiányának) jele, amennyiben ennyi pénzből már a vállalatok és vállalkozások hulladéktermelő és kezelő kapacitásainak központi adatbázisba rendezését is meg lehetne oldani?!²⁸

A magyar állam szervezet-, tulajdon- és pénzforgalom-regisztráló, és más nagy nyilvántartó rendszereinek válsága mindennapi eseményeket generál, ilyen pl. az agrárium 1999-es mérlege is, a mérlegkészítésre kötelezett mezőgazdasági, halászati és vadgazdálkodási vállalatok eredményességi elemzése alapján, miszerint összességében 6,3 Md HUF veszteséggel zártak (a nyereség 46%-kal csökkent, a vesztesége 56%-kal növekedett). A zavarokat fokozó tény, hogy a szóban forgó vállalatok a PM szerint 1998-hoz képest 36%-kal kevesebb társasági adót fizettek be. Másrészt mintegy 70 Md HUF agrártámogatást kaptak, szakértői becslések szerint a kistermelők max. 30 Md HUF-ot kaptak, (összesen 100 Md HUF támogatás): akkor pedig hova lett a tárca által felhasznált további 27 Md HUF?! De a fő hír nem is ez, hanem hogy eszerint a mérleget nem készítő magánvállalkozásoknak és vállalkozóknak kellett hihetetlen eredményt elérniük (amit nem tudunk mérni), ha igaz az, hogy bár a mérleget készítő GDP-je 5%-kal, a KSH hivatalos számítása szerint az agrárium GDP-je csak 1,3%-kal esett vissza.²⁹

Az információs rendszerek eseménye az online piaci árfigyelő rendszer kiépítése és működtetése, amely megfontoltan hiányzik 1990-óta, ill. a központi (állami és kormányzati) információkibocsátók érdektelensége miatt még mindig nem született meg, bár EU-előírás. Az „agrárpiaci információs rendszer” kiépítése 10 éve folyik (!) Mo-on EU-támogatással (!), ami egyértelműen jelzi a források eltüntetését az állami és kormányzati információpolitika hiánya mellett: most az AKII (amelyik egyébként működtet ilyen rendszert a agrártárca megbízásából és pénzén) „megvizsgálja majd egy ilyen rendszer működtetésének mikéntjét”. A magángazdaság persze már nálunk is működtet árfigyelő rendszereket (4 országos és 12 helyi-regionális rendszer működik). Külön érdekesség, hogy az új rendszer „új üzemi nyilvántartások” alapján működése milyen statisztikai leírást jelent, ha a korábbi „statisztikai rendszert” elvetik?!³⁰

A médiakutatás eseménye, hogy a GFK első félévi felmérése szerint a legnézettebb és a legsikeresebb tévé minősítés ellentmondásossága megszűnőben van, amennyiben a lakossági mintában a 15 évnél idősebbek 52%-a az MRTL-t nézi a leggyakrabban, s az összes legminősítésben magasabbra teszi a TV2-nél, amely viszont azóta is esetenként magasabb nézettséget produkál az MRTL-nél, de a szakértők szerint az arculat alapján ítélnék. Más szakértők szerint az MRTL sikere mögött emberi gyengeségek vannak, amennyiben a sokaság a TV2-t nézi, bár szégyelli ugyanakkor: a közszolgálati tévé leépülése folytatódik.³¹

²⁷ mti/mn'2000,08.17.p.3.

²⁸ mti/nszava'2000,08.17.p.10./mh.p.5.

²⁹ mti/mh'2000,08.17.p.1,9.

³⁰ mti/napi'2000,08.21.p.7.

³¹ médiafigyelő'2000/7.sz.p.

Az információs politika példája, az olajügy társadalmi megítélése minősíthető, minthogy a média közvetítésével (felhasználásával) a befolyásszervezés eszköze lett (valóság tartalmak nélkül). Politikai marketing-fogásként a parlamenti vitanapra közvélemény-kutatás is készült (ez a közvélemény-kutatás típusú politikacsinálás), amely szerint a lakosság 82%-a hihetőnek tekinti a tömeges (politikusi) érintettséget, 58+25% hihetőnek tekinti az MSZP, SZDSZ, MDF érintettségét: 24+25% elveti a Fidesz, FKGP, MIÉP érintettségét (43% hisz benne): nem mellékesen 53% a titkosszolgálatok érintettségét is véli. Az olajügyben bemaszatolt pártok érintettségét vallók aránya szerint 1.MSZP 59% (+11), 2.SZDSZ 53% (+18), 3.MDF 52% (+14), 4.FKGP 45% (+4), 5.Fidesz 43% (+4), 6.MDNP 36% (+14), 7-8.MIÉP-MP 32% (+12), 9.KDNP 25% (+11). A tanúval kapcsolatban a politikai és a maffiabűnözés létezését és befolyásgyakorlását is elhiszi a közvélemény, vagyis a „pallagozás” október és augusztus közötti kampánya fényesen sikerült, a célját beteljesítette, s közben egyetlen bizonyíték, egyetlen minősített tettes nem került elő.³²

A szakmapolitikai és információtudományos rendszerkritika teljes hiányát mutatta a közbeszerzési döntőbizottság határozata, a jövő évi népszámlálás adatbeviteli rendszerének kialakítására kiírt pályázat megsemmisítésével. A döntés állami és kormányzati információpolitikai abszurd is, amennyiben a megsemmisítés legfőbb indoka, hogy a megrendelő „nem a legkedvezőbb ajánlatot” fogadta el, miközben nem készült szakmai állásfoglalás arról, hogy a pályázók egyáltalán rendelkeztek e a feladattal kapcsolatos referenciamunkákkal. Az informatikai lobbij nyomására született döntésről van szó, amit a KSH megelőzhetett volna, ha világosan kifejti a döntése szakmai indokait, azaz, hogy a Bull-nak anyaországi tapasztalatai vannak, a Montana, a Synergon, vagy a Szenzor pedig most „tanult volna bele” (középzen) egy távlatilag ígéretes munkába?!³³

Az EU-kommunikációban a stratégia elemeinek közreadása amatőr módon (vagyis nem tájékoztatási szakértő beszél a kommunikáció értelméről, rosszul), amennyiben a bevezető tájékoztatás már (szerintük) folyamatban van, a második szakaszban az EU-ismeretek közreadása is folyamatban van, a harmadik szakasz, a „mozgósítás” még késik (!). A belső kommunikációs stratégiát az jellemzi, hogy 1995-ben hagyták jóvá, frissítése most van folyamatban, de azért a magyar lakosság állítólag 2004-2005 körül várja a csatlakozást. A külső kommunikációs stratégia jellemzője, hogy nekünk nincs rá pénzünk, az EU pedig elhanyagolható forrás ad ilyen célra, vagyis itt koncentráltan láthatjuk azt a tehetetlenséget, ami a nemzetközi kommunikációban való részvételünket jellemzi.³⁴

1.2 A gazdasági tájékoztatás ellenmondásai

A legjellemzőbb ellentmondásként a külgazdaság mérlegének többoldalú értékelése a tájékoztatási gondok mélyülését jelzi. Aktuálisan a tiszta energiaszámla (mint ellentételezés nélküli pénziáramlás) rendkívüli mértékben rontja a mérleget, de nélküle is rossz az export-import arány (+3,1%). Oblath szerint az éves cserearányromlás 2%, ráadásul az importnyomás hatására az export-import mérleg ismét deficitessé lesz. Egy másik szakértői nézet szerint pozitív fejlemény a klaszterek kialakulása, amennyiben a multik kereslete, a beszállítói kínálat, ill. a szolgáltatási kapacitások találkoznak a támogatásokért folytatott versenyben (mindezt rontja a Mannesmann-ügy).³⁵ A (gazdaságpolitológiai jellegű) tájékoztatás eseményeként a magyar gazdaság esélyeinek taglalásában megnőtt a pesszimista (vagy érdekesen optimista) várakozások nyilvánossága. A Bokros-csomag és a Surányi-féle monetáris politika ellenzőinek tábora csendesen szaporodásnak indult és éppen a korábbi közgazdasági főirány táborából kiválni látszó alkotják ezt a tábort. Az apropó a Gazdag-féle leértékelési bírálat, amely egyszerűen

³² mti/nszab'2000,08.23.p.1.

³³ mti/napi'2000,08.24.p.1,3./nszab.p.1./mn,p.2./ifti

³⁴ mti/mn'2000,08.04./EU-mell./ifti

³⁵ mti/vg'2000,08.11.p.1,3./ifti-

igazolja a magyar gazdaságpolitika csapdahelyzetét, a leértékelés-export:import viszonyok fordított logikáját. A másik apropó a magyar növekedés modellezése, evidenciákat eredményezve, viszont eljelentéktelenítve az éppen aktuális „magasabb” növekedés várható hatásait.³⁶ Érdekes gazdaságpolitikai esemény a költségvetés és az állami befektetési hajlandóság minősítése az MB Rt kapcsán. Ursprung figyelmeztet a rendszerszemléletet nélkülöző költségvetési tervezésre, a hiányzó elemzésekre, revíziókra, számonkérésekre: a távlati tervek hasznosulási kritériuma a 10 éves államkötvények hozamának meghaladása (8,5%), veszteségeket termelési beruházások már nem vállalhatók?! A makrogazdasági sérülékenységünk nem javul, ill. nincsenek célok, hova tartunk, mit szeretnénk: ott tartunk, ahol lényegében 1989-ben voltunk?!³⁷ Ezt a bevezetést mint jellemző értékelési szemléletet árnyaljuk tovább a következőkben.

A gazdasági viselkedés követésének eseménye, hogy az árak 5-15%-a korrupciós pénz a nagy kereskedőláncoknak, a multik szupermarketjainak. Az OKSZ tagjai jelzik (persze, nevük elhallgatása mellett), hogy az áruházláncok „boltnyitási hozzájárulás”, „belistázási és/vagy listán tartási díj” (40.000 és 400.000 HUF között, ill. 0,1-0,5% árcsökkentés), „polcpénz” stb. címen szednek jutalékot az élelmiszerfeldolgozó cégektől. Vagyis a külföldi vállalatok nem hoznak erkölcsöt a kereskedelembe, ellenben korrupctak lesznek a magyar viszonyok között?!³⁸

A növekedéssel kapcsolatos tájékoztatáspolitikai esemény a vállalati szféra teljesítményein mérve, a „top 1500” helyzete és kilátásai kutatási program a GM, PM, MNB megrendelésére. Az összefoglalásban a top 1500 konjunkturális mutatói (1998-2000) szerepelnek: a legnagyobb feldolgozóipari cégek, exportálók gazdasági viselkedésének alakulása 1995-1998 között. Az értékelésben a cégek 23%-a feljövőben, 23%-a lecsúszóban volt. A termelés és a foglalkoztatás felfutásáról szó sincs, a magyar tulajdonú cégek stagnálnak és elbocsátanak.³⁹

A gazdasági tájékoztatás eseményeként a MAX államkötvény-indexcsalád 2, 3, 5 és 10-éves indexekkel bővül, amelyeket az adott futamidőhöz tartozó referenciakötvények bruttó árfolyamából számítanak. Ezzel egyidőben a ÁKK ezentúl négyhetente kincstárjegy-visszavásárlási aukciókat rendez a likviditás-kezelés javítása érdekében. Az államkötvény-forgalom, ill. a vonatkozó spekuláció ezzel is jelentős segítséget kap az információkibocsátás, aktualizálás és döntéshozatal szempontjából.⁴⁰

A hivatalos statisztika szerint az első negyedben 6,6% volt a gazdasági növekedés (az előzetes eredmény 6,8% volt), ami teljes mértékben megfelelt a független elemzők által jelzett számoknak. Sőt, a lakossági és a közösségi fogyasztás, ill. a beruházás arányai is konszenzusra leltek: feltételezhetően igaz tehát, hogy a nem mérhető teljesítményekkel együtt a gazdasági növekedés 7%-nál magasabb volt. A restriktió a gazdasági tájékoztatásban és a növekedési szemléletekben van, amelyek nem engedik (még szakértőknek sem) látni a növekvő ellentmondást a külső és a belső esélyekben, mint pl. az infláció alakulásában (lásd. a termelői és a fogyasztói árindex alakulását, a maginfláció csökkenését), a beruházási dinamika csökkenésében?!⁴¹

A gazdasági tájékoztatásban a jegybank országos információközponti szerepét gyakorolva, az első negyed pénzügyi folyamatait illető elemzéseit közreadva, lényegében ellenpontozza a kormány pozitív gazdaságpolitikai retorikáját, amennyiben jelzi, hogy az első negyedben a lakosság reáljövedelme 2%-kal, fogyasztása 4%-kal növekedett. A munkából származó bérek valójában 4,1%-kal növekedtek, de a lakossági összjövedelmet csökkentette, hogy a pénzbeni társadalmi juttatások reálértéke (az inflációnál alacsonyabb nyugdíjmelés miatt) 2,5%-kal mérséklődött. Mindezzel együtt a lakosság operacionális jövedelme 1,8%-kal

³⁶ nszab'2000,06.22.p.12,14.

³⁷ napi'2000,06.26.p.1,11,12.

³⁸ nszab'2000,06.24.p.1,14.

³⁹ Tóth,I.J.: Kiemelkedő kilátások, kiegyenlítettebb növekedés. Társi konjunktúra kutatási füzetek, 3.sz. 2000, p.88

⁴⁰ mti/napi'2000,06.30.p.11./vg.p.11./ifti

⁴¹ mti/napi'2000,07.01.p.1,3./nszab.p.13./ifti

emelkedett, megtakarítási hajlandósága csökkent. Ugyancsak alapvető állítás, hogy az áht (az Orbán-kormány két éve alatt) 1%-kal szűkítette a keresletet.⁴²

A GM soros mérlege egyre elgondolkodtatóbb számokkal bizonyítja a magyar gazdaság állandó deficitjének újratermelődését: most várhatóan 3,3-3,4 Md USD lesz az ezévi hiány, aminek összetevői veszélyes tendenciákat jelentenek. A magyar kivitel 70%-a megy az EU-piacokra, ami jó is meg veszélyes is, ha a keleti piacaink hiányát is felszámítjuk. Egészen elképesztő a külkerméreg kommunikációja a médiában, amikor megállapítják a hiány növekedését, de a javuló trendet hangsúlyozva pozitív képet sugároznak: miközben a keleti piacokon semmi javulás, a CEFTA-mérleg is egyre nagyobb deficitet produkál, távol-keleti offenzíva fenyegeti a magyar piacokat. Az export-import arányok rosszul alakulnak a forgalom és az árbevétele miatt, pl. az olajár emelkedése maga 330 M USD mérlegromlást idézett elő (miközben csökken a behozatal).⁴³

Az árnyékgazdasággal kapcsolatos újabb hajmeresztő fejlemény a Rózsadomb hotel értékesítése, amely a fekete és a szürke gazdaság minden tartományában megmártogatja a magyar gazdaságot. A Globex-botrányokból elhíresült és évek óta pusztuló (a felújítását egy Globex-származék cég elsikkasztó) hotel most egy gibraltári bejegyzésű (és orosz banki garanciát bemutató?) off-shore cég martaléka lehet, miközben a Globex-jogvita zavartalanul folytatódik. Jellemző körtünete a magyar gazdaságnak, általában a magyar országkép-építés és -óvás színvonalának, hogy a főváros tetején lévő (igen értékes) ingatlan évek óta mint kísértetvár rontja a városképet (a vagyonelettűtető Globex-érdekeltségek jóvoltából), most pedig a nyerészkedési hajlam kielégüléseként 3,6 Md HUF-ért valami gyanús tulajdonos kezébe kerül a városkép-meghatározó ingatlan, nem is beszélve a korábbi szociális szerepének elvesztéséről.⁴⁴

A cserearányromlás meghatározó jelensége a gazdaságnak. A magyar gazdaság életképességének valódi fokmérőjeként mind nagyobb hangsúlyt kap, mind határozottabban cáfolja a Kornai-féle koncepcióra alapozott, Bokros-csomagként operacionalizált (elhíresült), a közgazdasági fővonal hívei által vallott gazdaságpolitika eredményességét, az adósságkinövésben megfogalmazott pénzügypolitika helyességét. A GDI-volumenindex jelzi, hogy 1999-ben szinte minden árucsoportban magasabb volt az importtermékek árindexe az exportéknak, 2000-ben pedig az energiaszámla rontja minden eddiginél jobban az arányokat. A szakértői magyarázat is kidomborítja, hogy a jelenlegi energiakonverzió nem követhető tovább a magyar gazdaságban, ami 0,8-1,0%-kal csökkenti a tényleges növekedési dinamikát. Ugyanakkor egyre határozottabban számolni kell másfajta cserearányromlással is, ami a technológiai, a gépexport révén bontakozik ki.⁴⁵

Az ipari termelési szerkezet változásának vannak figyelemre méltó jelei a hivatalos statisztika mérsékelt „információérzékenysége” ellenére, amennyiben az élelmiszertermelés (1), kőolajfeldolgozás (2), vegyipar (3), kohászat (4), villamosipari gépek (5), közúti gépek (6), villamosenergia (7), az iroda- és számítógép (8), a híradástechnika (9), műszeripar (10) alágazatokat ipar összesnek tekintve 1995 és 1999 között a következőkben módosult az információtechnikai fejlődés szempontjából a ipar szerkezete:⁴⁶

	1995	1996	1997	1998	1999
iroda- és számítógép	0,2%	1,9%	5,1%	6,5%	7,5%
híradástechnika	2,1%	2,8%	4,6%	5,2%	7,6%
műszeripar	1,2%	1,2%	1,0%	0,9%	0,9%
összesében	3,5%	5,9%	10,7%	12,6%	16,0%

A gazdasági mérés eseménye a fogyasztói árindex (CPI) körüli vita újra(át)tekintése a Boskin-jelentéstől. A CPI és COL eltérés (a napi megélhetési költségek és az infláció viszonyának) természete: a mérési és minősítési változók legjellemzőbb típusainak bemutatása. A

⁴² mti/napi'2000,07.03.p.1,3./ifti

⁴³ mti/napi'2000,07.11.p.3./vg,p.3./mn,p.11./nszab.p.13./ifti

⁴⁴ mti/napi'2000,07.13.p.1,7./ifti

⁴⁵ mti/vg'2000,07.13.p.1,4./ifti-

⁴⁶ mti/vg'2000,07.17.p.6./ifti

különböző népességcsoportok és rétegek eltérő módon viszonyulnak az árindexhez és torzulásához (a minőségi változások és az új termékekkel kapcsolatos viszony, s az inflációs tapasztalatok mások). Másrészt a magasabb inflációnál a torzulás nagyobb (a legtöbb számítás pedig az alacsony inflációjú fejlett gazdaságokban készül). Harmadrészt a fejlődő gazdaságokban a PPI, CPI az adatszolgáltatás, feldolgozás minősége, adathiány stb. akadályozza a minősítést.⁴⁷

A gazdasági viselkedés változásának eseménye a bankvezetők jövőképe (amely jellemző ránk), amennyiben a saját jövőjük szempontjából nagyon, az ügyfelek felől kevéssé érzékenyek. Az új szolgáltatások bevezetése mo-on nem elég gyors (a legkonzervatívabbak a magyar bankok?!): a sikeres működési területek is eltérnek a lengyel vagy cseh példától (mo-on az értékesítés a legfontosabb tevékenység, a többinél más). A MNB kérdőíves felmérése szerint a bankrendszer fejlődését befolyásoló legfontosabb tényezőket próbálták feltérképezni.⁴⁸ A növekedési vitákat jellemző adalék a tőzsde viselkedésének követése 1871-1997 között, amikor az átlagos reál megtérülés az amerikai értékpapírokon évi 7,0%-os (miközben a rövid távú állami-kormányzati értékpapíroké évi 1,7%-os) volt, vagyis a vonatkozó kockázati prémium átlag 5,3%-ot ért. Az egy részvényre jutó reál osztalék évi 1%, amit nehezebb volt megbecsülni, s a vonatkozó p/e hányadost 17 pontra teszik (szemben a 14 pontos történelmi átlaggal). Mindez arról a vitáról szól, hogy a mai részvények felül vagy alulbecsültek-e, s ami szerint a túlértékelést vallók táborá a nagyobb.⁴⁹

A gazdaságpolitológiai érvrendszerben lehet értelmezni az előrejelzések azon példáit, amelyek egyfelől töretlen növekedést jeleznek, másfelől egyre súlyosabb torzulásokat látnak gerjedni a magyar gazdaságban. Az apropó a jegybanktanács állásfoglalása, amely szerint „gyorsuló növekedés következik az infláció mérséklődése mellett, a külső egyensúly romlása nélkül”: ugyanakkor ezzel egyidőben mind több független elemző szól a növekedés lassulásáról, a cserearányromlásról, az importnyomásról stb. Egy elemző az első negyed 6,6%-a után 5,9%-ot, majd az utolsó negyede 5%-os növekedést vár, még érdekesebb, hogy a második negyed után az ipari növekedés 15% körüli, ami a GDP növekedésének 30%-át adja, s ez az ágazat számít a növekedés húzóerejének?⁵⁰

A furcsa növekedésnek egyébként számos jele van, mint pl. a régió tőzsdéinek, ill. a profitnövekedési kilátásoknak az előrejelzésében, amelyek szerint a jelentős mo-i növekedés ellenére a tőzsdei cégek profitnövekedése elmarad a többiekétől. Mértékadó becslések szerint a BÉT profitnövekedése még így is kétszerese lehet az EU-belinek, ugyanakkor a térségben és mo-on is érdekelt ügynökségek elemzői 14-20%-os profitnövekedéssel számolnak a BÉT esetében (pontosabban a kiemelt magyar társaságoknál) a következő két évben. Minden elemző rámutat, hogy a legjobb tőzsdei cégek a belső fogyasztás növekedéséből profitálhatnak, ami viszont mo-on nem várható.⁵¹

A magyar mezőgazdaság közzgazdasági válságának ki- vagy beteljesedése következik a hús-vámok megszűnésével. Miközben a magyar húsárak hatalmas áremelési várakozásban vannak (pl. a karajok 1.000 HUF fölé kúsznak éppen, de a baromfi-hús is 40-50%-os áremelési várakozásban van), az EU-kínálatból a csirkecomb kilója 6 dollárcentes áron jöhet be, mindent összevéve a mo-i árak harmadáért lehet európai húst kapni (majd). Az is figyelemre méltó, hogy miközben 1999-ben 1.145 M USD értékű magyar élelmiszerexport ment az EU-ba, 409 M értékű import élelmiszer jött onnan, amit megkétszereződni látnak a vámok eltörlése után.⁵²

Az árnyékgazdaság újratermelődésének vagy megújulásának számos biztos jele van (ezért botorság beszélni a visszaszorulásáról). A szürke és fekete tartományok határán folyó tevékenységek példájából apropó a valutaváltás (amit sokan megszűnni véltek már), amelynek hivatalos csatornáiban 1999-ben több mint 700 vállalkozás közel 3.300 fiókjában 2 Md USD

⁴⁷ stat. j. of the un-ec'2000/1.sz. p.37-57./ifti-

⁴⁸ bankszemle'2000/4-5.sz. p.28-63./ifti-

⁴⁹ Barro,R.J.: Is the market too high or too low? = business week'2000/3668-998.sz. p.13./ifti

⁵⁰ mti/napi'2000,07.14.p.3./ifti

⁵¹ mti/vg'2000,07.14.p.1,9./ifti-

⁵² mti/nszab'2000,07.14.p.1,11./ifti-

nagyságrendű (260 forintos dollárral számolva 520 Md HUF) forgalmat bonyolítottak. Mellettük virágzik az illegális valutaforgalom, különösen aktív a szaporodó arab pénzváltók tevékenysége. Mindent összevéve szakértők az illegális valutaforgalmat 500-1.200 Md HUF nagyságrendűnek ítélik. A hivatalos statisztika (1999-ben) szerint 28 bank és 800 fiókja, 84 takarékszövetkezet és 260 fiókja, valamint 599 vállalkozás 2.230 kirendeltsége foglalkozott pénzváltással, s itt lehet a mérleget tisztába tenni.⁵³

A munkaerőpiac jelentős fordulata (régóta várunk rá), hogy állítólag a feldolgozóiparban és a piaci szolgáltatási szektorban a munkaadók nagyobb bérek kínálatával tudják csak munkaerőigényüket kielégíteni. A bérinflációs mutató szerint 1999-ben 15,9%-ra csökkent a béremelkedés éves üteme (-0,4%). A gazdasági növekedés és a magyar bérhelyzet feszültségeinek viszonya egy elfogadhatatlan gazdaságpolitikát jelez, amit a jegybanki elemzés inflációs feszültségként észlel. Fontos fejlemény az információs társadalom (tudástársadalom) szempontjából, hogy 1999-ben az „egyéb szolgáltatások” bérinflációja 18% körüli volt, a második félévben a szellemi munkaerő létszáma évi 3,3%-kal növekedett 22,4% bérinfláció mellett (ami erős munkaerőkeresletre és szűkös kínálatra utal, s ez elég meglepő!).²⁸ A PM első félévi jelentése szerint 6%-os növekedés várható, míg a második félévben 5% alatti (!): eddig az export és az import dinamikája is nagyobb volt a tervezettnél. Meghatározó, hogy a forgalom passzívuma kevésbé emelkedett, mint az energiaimporton előállt árvesztés. Meghatározó a beruházások stagnálása (az Orbán-kormány gazdasági növekedési aspirációinak elbukása itt érzékelhető!), a központi beruházások és lakástámogatások növekedése messze elmarad a tervezettől).⁵⁴

A furcsa növekedés, a mai magyar rendszermodell abszurditásainak jellemzőit egyre többen látatják, s az aktuális példa az MTA-VKI évtizedes áttekintésű, munkaerőpiaci tanulmánya „az emberi erőforrások jellemzői mo-on” címmel. A mo-i alulfoglalkoztatás egyik jellemzője, hogy a fejlett piaccgazdaságoknál sokkal kisebb arányban foglalkoztatnak szakképzetlen munkaerőt (!), jóllehet a technológiai színvonal sokkal alacsonyabb nálunk: vagyis a külföldi munkáltatók ilyen munkakörbe is kvalifikáltabb munkaerőt választanak. A strukturális munkanélküliség minden szimptomája kifejlődött mo-on, a munkaerőköltséget tekintve 5-8-szoros a lemaradásunk az EU-hoz képest.⁵⁵

A társadalmi modellezés egyik jellemző példája az adóterheléses hatástanulmány (aminek elsődleges célja - ne feledjük, - a társadalmi igazságosság közelítése). A PM a jövő évi SZJA-terhelés két koncepcióját előterjesztve a terhelés mérséklésének trendjét követné, de az eredmény nem elég meggyőző: igaz, hogy a GDP-hez mért szja-terhelés aránya 0,8-ról 0,7%-ra csökkenni látszik, az egyéni adóterhelés aránya viszont (differenciáltan) nő. Eddig az Orbán-kormány sem tudta megvalósítani a két alapvető (a társadalmi igazságosság-eszménynek eleget tevő) célt, hogy ti. ne a bérből élők adóztatása adja az állami adótömeg legbiztosabb (és nagyobbik) részét, másrészt hogy ne a legkisebb jövedelműek adóztatása legyen relatíve a legmagasabb. Az Orbán-kormány választói sokaságában nem képes ma sem kedvezményezni a legkisebb jövedelműeket, a kényszervállalkozók csoportjait, vagyis nem képes eltekinteni az 1-2 M HUF nagyságrendű családi jövedelmek, a 3 M HUF-nál kisebb vállalkozói jövedelmek adóztatásától, ezzel a haszonelvű szavazási ráció alapján érvelve máris elvesztette a választásokat.⁵⁶ A társasági adóterhelés 1998-ban 11,61%-os volt, 171 Md HUF befizetés mellett, 94 Md HUF volt az adókedvezmény. A nagyvállalatok adóterhelése 6,74%-os, a kisvállalatoké közel 18%-os volt (a magyar gazdaság ellentmondásosságának jele az is, hogy a nagy- és a kisvállalatok közötti adótömeg között 1 Md HUF a különbség, miközben a nagyvállalatok hozzájárulása a GDP-hez meghaladta az 50%-ot). A nagyok kedvezményezése a kicsik rovására

⁵³ mti/nszab'2000,07.14.p.11./ifti-

⁵⁴ mti/napi'2000,07.15.p.1,3./ifti-

⁵⁵ mti/mh'2000,07.19.p.13./ifti-

⁵⁶ mti/vg'2000,07.19.p.3./ifti-

nem tagadható, ha az 1998-as adóbefizetések arányát, ill. a GDP termeléséhez hozzájárulást nézzük.⁵⁷

A nagyvállalkozások	28,6%	50,4%
a mikrovállalkozások	28,1%	10,9%
a kisvállalkozások	23,4%	13,8%
a közepes vállalkozások	19,9%	21,5%

Az egyéni vállalkozók 1999-es adómérlege számos tanulsággal szolgál, egyfelől a jövedelemképződésről és -eloszlásról, másfelől a mérés és minősítésről (vagyis az adóbevallási regisztrációs rendszerről). A statisztika szerint romlott a jövedelmezőség (!), 37%-ra nőtt a veszteséget elszámoló aránya (+4%), 49% volt nyereséges (-2%), de a piaci kereskedők 70%-a bizonyult veszteségesnek (!). Az egy vállalkozóra jutó átlagos nyereség 377.000 HUF-ra csökkent, a veszteség pedig 455.000 HUF-ra nőtt: különösen rosszul ment (!) a szobafestőknek, akiknek 60%-a mutatott ki veszteséget). Az egyéni vállalkozókat terhelő fajlagos összadóterhelés 1,5%-kal növekedett 1999-ben.⁵⁸

A turizmus ágazat részesedését jelenleg a GDP 10%-nak megfelelő nagyságrendben állapítják meg Mo-on, ami közelítő becslés, mert a mérés számos körülménye nincs biztosítva, az ágazat bevételeinek harmada a szürke és fekete gazdaság jelenik meg. A Wharton (WEFA) gazdasági előrejelzési modell alapján készült szimulációs mérleg célja egy szatellit számla készítése, amelynek révén a nemzeti számlákhoz illeszthető a turizmus teljes háttérét is minősítő mérleg. A turizmusnak a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz hozzájárulásának mérése a magyar gazdaság teljesítménytérképének átrajzolásával jár.⁵⁹

A gazdasági tájékoztatás egyik legfőbb eseményeként a Reuters-elemzők erre a hónapra 8,68%-os átlagot jósolnak (ami évtizedes küszöb alá kerülést jelentene): a jövő évit 6,44%-ra teszik (sőt, évvégére 5,92%-ra). Ennél sokkal fontosabb azonban az inflációs várakozások eredője, a forint sávszélességének feladását kényszerítő nyomás növekedése, ami egy jelentős forintleértékelési várakozást teljesítene be, s az árfolyamspekulánsoknak jelentős tervezhető profitot. Gazdaságpolitológiai keretek között értékelve mindezt, a mostani és a következő kormány is a társadalmat relatíve megkárosító gazdasági várakozásokat teljesít be, amikor eleget tesz ezeknek, minthogy már most is a magyar népesség reáljövedelme a legalacsonyabb a régió felzárkózó államai között, a növekedési potenciálhoz képest.⁶⁰ Ezzel szorosan összefüggő hír, hogy a legrosszabb információk szerint már Budapest a legolcsóbb város (EIU-felmérés 37 városról).

A GKI középtávú prognózisa szerint a magyar mezőgazdaság mélyrepülése folytatódik (tehát nem kell megfontoltan visszafejleszteni a dömpingtermékes alágazatokat), világos és hathatós állami szerepvállalás nélkül nincs remény a korábbi termelési teljesítmény közelébe se kerülni. Az agrárteljesítmény a GDP 4,5%-ról (2000) 4,25 (2001), majd 4,1%-ra csökken (2002), s az export 7-8%-a lehet reális (vannak független elemzők, akik szerint 4%-alá esik a teljesítmény), évi 2,5 Md USD értékben: ráadásul a belső kereslet növekedését 2-3%-ra teszik. Az ágazatot a gabona és a hústermelés uralja, mindkettő (köz)gazdasági válsága hosszú távon negatív profitot feltételez.⁶¹

A vámszabad-kategória azonosításának és minősítésének javításához adalék az első öthavi mérleg értékelése. A vámszabad területek exportjának és termelésének, a belföldi értékesítésének arányait (ami 1999-ben 2,4% volt) figyelni mind fontosabb és nemcsak a járulékok, hanem a régiókkal folytatott külkereskedelem veszélyes tendenciáinak megállítása miatt. Az idei első öthavi mérleg szerint:⁶²

⁵⁷ mti/vg'2000,07.21.p.1,3./ifti-

⁵⁸ mti/nszava'2000,08.02.p.5./ifti

⁵⁹ mti/napi'2000,07.19.p.7./ifti

⁶⁰ mti/napi'2000,07.21.p.3./vg,p.1,2./nszab.p.12./ifti

⁶¹ mti/napi'2000,07.24.p.3./ifti

⁶² mti/napi'2000,07.26.p.3./ifti-

	kivitel	behozatal	arányok
fejlett országok	4.404,9M USD	2.779,8M USD	95,0-76,7%
fejlődők	120,2M USD	571,2M USD	2,6-15,8%
KKE-iek	105,0M USD	101,9M USD	2,3-2,8%
egyéb	7,5M USD	169,0M USD	0,2-4,7%
OECD	4.479,9M USD	2.898,5M USD	96,6-80,0%
EU	4.053,2M USD	2.306,8M USD	87,4-63,7%
CEFTA	94,5M USD	93,3M USD	2,0-2,6%

Az árvízkatasztrófák, a vízgazdálkodás, a településszerkezet-fejlesztés apropóján, összességében a környezetgazdaság szempontrendszerének prioritássá emeléséről szóló szemléletváltás időszerűsége az esemény. Az árvíz- és belvízmozgások modellezése, valószínűsége, ill. a szabályozás és védekezés eddigi rendje alkalmatlanná vált, amit a közzgazdasági ráció is igazol. Ugyanakkor nincs nyoma, hogy ezt a szemléletet a kormány magáévá tette volna. Az árterek és folyóvölgyek mezőgazdasági gazdálkodása átalakításának szükségessége amúgyis változásokat követel, mikor vesszük tudomásul mindezt?⁶³

A tájékoztatásban ma az egyik legfontosabb gazdaságpolitológiai téma a foglalkoztatás, minthogy a mai napig nem készült részletes elszámolás az rendszerváltás után megszűnt 1,4 millió munkahelyről: ill. nem készült elszámolás az aktív korban lévők és a tartós, alkalmi, szezonális stb. foglalkoztatottak közötti megfelelésről vagy különbözésről. A „munkaerőpiaci tükör'2000” című tanulmányok is csak közvetett módon utalnak arra 400-600 ezernyi munkavállalóra, aki lényegében eltűnt. A KSH MEF adatai szerint 114 ezres (3%-os) javulás volt 1999-ben, de ez csak ILO-módszertan szerinti értékelésben gyarapodás, az intézményi munkaügyi statisztikai szerint csak 21 ezres (1%-os) javulás volt. A KSH aktuális számításai szerint az országos munkanélküliség a második negyedben 6,5%-os, az OMKMK számításai szerint 9,6%-os, az „eltűntek” becslésével készült számítások 11,7-17,6% között szóródnak.⁶⁴

Az állami lakásprogrammal kapcsolatban mind több fontos információ jut nyilvánosságra, amelyek elgondolkodtató fejleményeket jeleznek a magyar gazdaság egészéről. Így pl. a mintegy 4 milliós mo-i lakásállomány 78%-a 20 évnél öregebb már (sőt, ezek fele 50 évnél is idősebb), a lakásgazdaság újratermelődésének számai 100 éves átlagos lakáséletkor mellett évi 40.000 új lakás (ezzel szemben 1999-ben 19 ezer lakás épült, s az új támogatási rendszerben, 2000-ben is csak 25-26 ezer épülne). A tervezett támogatási források nem tesznek lehetővé jelentősebb építési dinamikát, s a lakossági fizetőképesség sem. Másfelől megdöbbenést kelt, hogy az évi 26 ezer lakás építése 250-300 M USD (mérsékelt számítások szerint 150-250 M USD) importot vonna maga után, ami a magyarok teljes érzéketlenségét jelzi a nemzetgazdaság egyensúlyával kapcsolatban.⁶⁵

Tájékoztatási esemény a benzinár közzgazdaságtana, avagy a mo-i fogyasztás, fizetőképesség, jövedelemniveállódás szerinti elszámolás, amelyek együttesen igazolják a képmutatást: állítólag ma 5 forinttal marad el a literenkénti benziár a világpiacitól, ami - ugye - a drágaság jelképe, ha figyelembe vesszük, hogy a mo-i átlagjövedelem 25-40%-a csak az ún. fejlett világátlagnak. A MÁSZ legfrissebb adatai szerint az üzemanyagfogyasztás alig 1%-kal csökkent csak (az átlagos töltőállomásra jutó eladások viszont 5%-kal). A környezetgazdálkodási szempontok szerint a fogyasztási szerkezet nem javul (a környezetkímélő üzemanyagok fogyasztása csökken), ami továbbra is növekedő ütemben terheli a magyar gazdaságot az egészséggazdaság oldalán.⁶⁶

A jegybank országos információközponti szerepét gyakorolva adja közre (a pénzügyi információrendszer leghitelesebb működtetőjeként) sajátos állásfoglalásait, amelyek helyenként ellentétesek, ellentmondásba kerülnek más központok állásfoglalásaival (ilyen a harmonizált fogyasztói árindex közreadásával kapcsolatos, a KSH-t minősítő megnyilvánulása is). Az aktuális

⁶³ mti/nszab'2000,07.26..p.10./ifti-

⁶⁴ mti/nszab'2000,08.01.p.13./ifti

⁶⁵ mti/napi'2000,07.12.p.5./ifti-

⁶⁶ mti/mh'2000,08.01.p.9./ifti-

esemény az utolsó MNB-s inflációs jelentésre alapozott magyar versenyképesség-minősítés a fogyasztói ár alapú és a feldolgozóipari ár alapú reálárfolyam alapján, ill. a felértékelődés magyarázata a bel- és a külföldi áreindex eltérése alapján.⁶⁷ A „furcsa növekedés” jeleit szaporítja, hogy a jegybanki adatok szerint a fmm júniusi egyenlege jelentősen rosszabb lett a vártnál, amennyiben az elemzők várakozásai szerint 340 M helyett 399 M Euró hiány keletkezett (s a féléves deficit így 830 M Euróra duzzadt): az áruforgalmi mérleg hiánya 200 M Euró. A hivatalos álláspont szerint a féléves áruforgalmi mérleg kedvezően alakult, a kivitel értéke 37%-kal, a behozatalé 33%-kal emelkedett! A vártnál nagyobb hiányért a profitkivitel okolják, amennyiben a „nem adósság típusú befektetésekhez kapcsolódó jövedelmek” egyenlege a tavalyi 149 M-ról 302 M Euróra emelkedett: másrészt a portfólióbefektetők a második negyedben 258 M Eurót vontak ki mo-ról (miközben az első negyedben még 48 M Eurót hoztak be).⁶⁸ A várakozásoknak megfelelően a jegybank 11-ről 10,75%-ra csökkentette az irányadó kéthetes futamidejű betétkamatot (amit sok elemző már csak technikai manővernek tekintett), bár a hivatalos júliusi inflációs mutató közreadása előtti lépést nem várták (utalva a vonatkozó huzakodásra a jegybank maginflációs számításai és a KSH hivatalos inflációs mutatója információtartalmának megítélésében). A gazdaság jegybanki orientációjának bizonyítéka a kéthetes betéti kamatok irányadónak tekintése a háromhavival szemben, ami a gazdasági viselkedés módosulását és a pénzügyi információrendszerre épülő gazdasági tájékoztatás (orientálás) finom változását vonja maga után.⁶⁹

A Kopint konjunktúratesztje szerint a második negyed után is folytatódik a konjunktúra, a kereslet belföldön és külföldön is erősödik, a feldolgozóipari cégek belföldi és exportrendelés-állománya kedvezőbb a korábbinál. Ugyanakkor a társaságok 55%-a jelez kereslethiányt, de még ez is javulást jelent: az építőipari konjunktúra azonban elmaradt.⁷⁰ Az energiaszektor általános (közgazdasági, geológiai, politikai, tudományos stb.) válsága tovább mélyül, amit aktualitásként a Mol „gázüzletéggel” kapcsolatos találgatások reprezentálnak. A hajmeresztő (gazdasági, társadalmi, politikai hatásokkal nem számoló) napi pénzügyi realitásokkal dolgozó nézőpontból latolgatva, hogy a kormány mikor adja el az ágazatot, milyen áron, kizárólag az osztalékért aggódó részvényesi oldalról lehet, nemzetgazdasági szempontból viszont aggasztó, hogy a rendszerszemléletű gondolkodás kívül rekedt a kormányzaton.⁷¹

A tőzsdei tájékoztatás szerint csökkent a részvény- és nőtt az állampapír-forgalom. A részvényt piac visszaesése júliusban meghaladta a 20%-ot (337,66 Md HUF forgalom, -21,5%), a forgalom már kevesebb mint fele a márciusinak (!), a januári 43,5%-a. A határidős piacon még jobban, 31,3%-kal maradt el a korábbtól (127,3 Md HUF forgalom), vagyis a BÉT lefelé tartása változatlanul folytatódik.⁷²

A PM aktuális gyorsjelentése szerint erre az évre 5,5%-os növekedés várható (alulbecsült, de az amerikai és angol hitelminősítők még ennél is mérsékeltebb, 5,1-5,3%-kal számolnak). Az éves inflációt 8%-ra taksálják: a pozitív orientáció töretlen, miszerint csökken a hiány, növekedik a belső felhasználás és a versenyképesség is javul, s akkor felvetődik, hogy miért nem növekedünk jobban. A változások modellezése jelzi a makacsul újratermelő deficitet, az erősödő cserearány-romlást, s a nemzetgazdaság külpiaci érzékenységének növekedését.⁷³

Tájékoztatási esemény a profitkiáramlás: a júniusra időzített tőkekimentés (505 M Euró) duplája volt a tavalyinak (és hátra van még a decemberi kivonás), aminek 40%-át a 23 tőzsdei cég (21 külföldi tulajdonban) osztalékfizetéseiből áll (60,9 Md HUF osztalékból 43,2 Md HUF került külföldi kézbe, ebből 23,4 Md HUF stratégiai, 19,8 Md HUF pénzügyi befektetőhöz). A kivitel 60%-át a multik mo-i cégeinek osztalékfizetése adták, amiről keveset tudni (sokkal

⁶⁷ mti/vg'2000,08.01.p.4./ifti-

⁶⁸ mti/napi'2000,08.04.p.1,3,11./mh,p.9./ifti

⁶⁹ mti/napi'2000,08.08.p.1,3./ifti-

⁷⁰ mti/napi'2000,08.08.p.3./ifti-

⁷¹ mti/napi'2000,08.08.p.1,11,12./ifti

⁷² mti/vg'2000,08.03.p.9./nuszab.p.12./ifti-

⁷³ mti/vg'2000,08.09.p.3./mn,p.12./mh,p.1./ifti

kevesebbet, mint a fejlett országokban), ráadásul a nagyobbik részt elszámolóárakon külföldön veszik ki a cégekből: mindent összevéve az ilyen típusú tőkekimenekítés növekedésével számolnak.⁷⁴ Az első félévi tőzsjelentés szerint az előző évihez viszonyítva harmadával nőtt a tőzsdéi cégek nettó eredménye, de a blue chipéknél (17 társaság) 43,2%-kal (miközben a „bé” kategóriás cégeknél -0,2%-os eredményesség volt). A magyar piac iránti bizalmatlanság növekedését igazolva látják azzal is, hogy a BUX 1999-2000 augusztus között csupán 17,9%-kal (!) növekedett, ugyanakkor az elemzők év eleji várakozásait magasan meghaladó (!) növekedésről van szó?!⁷⁵ A társadalmi igazságosság-eszmény szempontjából teljes kudarccal járó kárpótlási-jegy-akció soros gazdaságpolitológiai eseménykénti stációja, hogy az éves átlagot 40%-kal meghaladó áron augusztusban 870 ezer jegy került egy érdekcsoport (egy személy?!) kezébe, aminek első célja nyilván az Antenna-privatizáción fellépés (a jegyenként 800 HUF-os kedvezmény besöprése). Nem hivatalos számítás szerint folyamatosan mélyen tartott áron, ilyen kevesen még soha nem nyertek olyan sokat, mint a kárpótlási jegyekkel Mo-on (100-300 személy, csoport): másrészt az ÁPV-től megint szivárognak az információk?!⁷⁶

Az illegális munkavállalás valós arányait célzó Tárki/MTA-KTK vizsgálat (1997-1999) szerint folyamatosan növekedik a nem legális foglalkoztatás, elsősorban a délkeleti országokban, ill. a városokban, 47-62%-ra növekedés. Az illetén kereseti arányok a mezőgazdasági alkalmi munkán 1.000-1.900 HUF (!), az építőipari segédmunkán 1.600-2.400 HUF, a kőművesnél 2.600-4.500 HUF, s a bérálló tovább nyílik. Ennél is érdekesebb lenne, hogy az új munkakultúrában (az információ- és médiagazdaságban milyen arányokat ölt a szürke és fekete jövedelem, ill. foglalkoztatás.⁷⁷

Lassan megszokottá válik, hogy a folyó fizetési mérleg előzetes és végleges számai között jelentős különbségek vannak (lényegében gazdaságpolitológiai eseményről van szó, amennyiben a kormány költségvetési operacionális döntéseinek biztonságát érinti), s ezeket a jegybank hibás export- és importszámok megadásával (!) indokolta. Az MNB nem először jelzi, hogy egyes hitelintézetek „nem megfelelő adatszolgáltatása miatt” a fizetési mérlegre vonatkozó előzetes számítások bizonytalansága növekedett, amit azonban egyetlen felelős tényező sem minősített. Teljes egyértelműséggel az országos információközponti szereppel, az országos információrendszer felügyeletével, az állami és kormányzati tájékoztatási kötelezettségek megsértésével összefüggő eseményekről van szó, amelyek minősítés nélkül maradnak.⁷⁸

Újabb adalék a furcsa növekedéshez, hogy a független elemzők visszavettek növekedési várakozásaikból a beruházási tevékenység visszaesése miatt (a második negyed lakossági fogyasztási teljesítményeinek visszaesése mellett). A növekedési kommunikáció és a társult gazdaságpolitológiai marketing mellett sem lehet nem észrevenni, hogy a kormányzati beruházási törekvések (és forrásszervezés) nem elegendőek (a második negyedben 606,4 Md HUF, 5,1%) a növekedési dinamika megerősítéséhez, ellenben növekedik az áremelési és inflációs nyomás.⁷⁹ A gazdasági tájékoztatás eseményeként a furcsa növekedés mögötti statisztikai információtartalmak lassan fogalmazódnak meg, még lassabban érnek minősítéssé. Az apropó az ipar belföldi értékesítésének dinamikája feletti töprengés, az élénkülő belföldi kereslet, a beszállítói hálózat teljesítményeinek vitatása. Ám minthogy a kiskereskedelmi adatok nem jelzik a belföldi magánszféra keresletének jelentős bővülését, mindinkább a külföldi beszállítók tevékenységének élénkülése kerül az érdeklődés homlokterébe. A multik tevékenysége és teljesítménye folyamatos késettséget jelez a statisztikai leképezésben, ilyen a beszállítói hálózat teljesítménye, amely az ipargazdasági kutatóintézet (IKT) szerint 1998-ban mintegy 400 Md HUF nagyságrendű volt, ill. az a tény, hogy a multik mind több külföldi beszállítóval dolgoznak.⁸⁰

⁷⁴ mti/napi'2000,08.11.p.3./ifti-

⁷⁵ mti/napi'2000,08.15.p.11./vg.p.1,9,11./ifti-

⁷⁶ mti/napi'2000,08.22.p.1,5.

⁷⁷ mti/napi'2000,08.22.p.3.

⁷⁸ mti/napi'2000,08.19.p.3.

⁷⁹ mti/napi'2000,p08.29.3./ifti-

⁸⁰ mti/vg'2000,08.31.p.1,3./ifti

A gazdasági tájékoztatás eseménye a tavalyi zárszámadás és az ideai GDP-prognózis körüli (a hivatalos adatoktól eltérő) spekulációk, ill. a PM adatainak „levegőssége”, amennyiben 12.735 Md HUF (jövőre 13.500 Md-os) GDP-vel számoltak, miközben az elemzők már az idén 13.000 HUF felett számolnak. A laza tervezés (hasonlóan laza bázisszámításokból) két irányból is táplálkozik, egyrészt megfontolt (gazdaságpolitológiai) érvekből, másfelől a bázisstatistikák és a rövid távú regisztrációk viszonylagos megbízhatatlanságából. A 2002-ben 16.235 Md HUF-os GDP-hez mérten 52,5%-os államadósság, 3,2%-os hiány tervezett (!).⁸¹

Az agrártárca félévi mérlege és az OMÉK kapcsán: az apropó az élelmiszeripar egyre csökkenő mérlege, amely a mezőgazdasági termékek 75%-át dolgozza fel, 1.000 Md HUF termelési értéket produkál, 2,8%-os növekedést mutatott 1999-ben (amit a belső fogyasztás lassú emelkedése tett lehetővé?!). A jövedelmezőség folyamatosan romlik, miközben az exportpiacok igényessége fokozódik. A mérleg szerint 1999-ben 6,186 M hektár területen (10 év alatt 402 ezer hektár csökkenés), a művelési célok és arányok romlása mutatkozik, a termelési szerkezet nem, ill. nagyon lassan javul (a közgazdaságilag nem rentábilis gabonafélék aránya 1996-1999 között 28-ról 18,6%-ra csökkent, ami jó, de az ipari növények aránya 7,2-ről csak 7,7%-ra, a zöldségek aránya 6,5-ről csak 8,7%-ra növekedett, s ez kevés!).⁸²

Az információ- és tájékoztatáspolitikai, a gazdasági orientálás zavaraira utaló esemény, hogy ÁSZ-jelentés alátámasztja a furcsa növekedéssel kapcsolatos aggályokat, amennyiben a nemzetgazdaság bruttó külső adósságállománya ismét jelentős növekedésben van, 1997-1999 között 40,8%-kal (6.220 Md HUF-ra): ebből a kormányzat külső adóssága 25%, a magánszektor külső adóssága 66,5%-kal emelkedett. Az ÁSZ elszámolása szerint az államháztartás összes külföldi adóssága ezidő alatt 406,4 Md-ról 1.415,6 Md HUF-ra nőtt: az áht külföldi adósságának a GDP-hez viszonyított aránya 4,8-ről 12,4%-ra nőtt!⁸³

Az információs politikai szellemében megszorodtak a rendszerkritikát gyakorló, ill. a nemzetközi versenyképességünket értékelő tájékoztatások. Az apropó a BCE aktuális értékelése a régió országainak bérszínvonaláról. A magyar bérek összehasonlító értéke dollárfolyamon nem növekedik 1994-óta, a magya átlagpolgár havi kiadásainak több mint 40%-át élelmiszerre fordítja, a fogyasztási kiadások és jóléti mutatók alapján Mo. utolsó a régióban. A társadalmi teljesítmény és a statisztikai bérelőny számottevően növekedik a régió országai között: az átlagos havi bruttó bér dollárban, 2000 első negyed:⁸⁴

1. Szlovénia	881	(-10%)
2. Horvátország	608	(-4%)
3. Lengyelország	487	(+10%)
4. Csehország	354	(+2%)
5. Mo.	307	(-1%)
6. Szlovákia	273	(+7%)

A gazdasági tájékoztatás szomorú eseménye, hogy a gazdaságpolitológiai orientálás minden normát (a fair üzleti viselkedésben) felrúgó fordulatai tépik a BÉT hírnevét (és viszik el a kisbefektetők pénzét), s a híresztelések koholt és valós állításai jellemzőek a magyar gazdaság törékenységére, ill a gazdasági viselkedés erősen törvénytúlsó készletseire. Az apropó az OTP- és a BorsodChem-papírok manipulálása információnyomással, ill. hogy 600 M USD befektetéssel ma meg lehet szerezni szinte az egész nehéziparunk feletti ellenőrzést (!), amit feltételezett orosz kivásárlással kötnek össze. Ezzel egyidőben jelenik meg ötödször a „magyar részvények könyve'2000”, a hiteles tőzsdetörténet (cégek/papírok és teljesítmények, jogi és adminisztratív környezet).²⁷ Gazdaságpolitológiai esemény, hogy a magyar piac védelme előzetesen soha nem kerül szóba, csak amikor súlyos anomáliák kerülnek felszínre. Az apropó a Gazprom-csoport révén a magyar petrokémiai ipar felvásárlása (miután az olaj- és gázellátás teljes mértékben kiszolgáltatott az orosz érdekeltségűeknek, s ezt az OECD vonatkozó jelentése után egy NATO

⁸¹ mti/napj'2000,09.04.p.1,3./vg.p.1,3./ifti

⁸² mti/napj'2000,09.04.p.3,4,7./ifti

⁸³ mti/napj'2000,09.06.p.1,18./ifti

⁸⁴ mti/vg'2000,09.05.p.1,2./ifti

értékelés is minősítette mint súlyos bizonytalansági tényezőt). Most sem a magyar érdekek védelme feletti aggodalom robbantotta kis az ügyet, hanem a külföldi érdekeltségek egymás elleni piacszerző manőverei (utalás a Gazprom és Mitsui Chemicals ütközésére), s a GM és a GVH állásfoglalása késik.⁸⁵

Egy MNB-tanulmány szerint a biztosítási piac folyamatos növekedésben van, de GDP-aránya szerint még mindig nagyon kicsi. A magyar biztosítási szektor (az 1995-ös 2,12%-ról az 1999-es 2,55%-ra nőtt a cégek összes díjbevétele), s ez az arány az EU-ban 7,5%-os, az OECD-tagoknál 8,4%-os nagyságrendű. Az életbiztosításokhoz köthető díjtartalékok összege 291 Md HUF, a háztartások pénzügyi vagyonának 5,2%-a: szó sincs a magyar háztartások alacsony megtakarítási lehetőségeiről (szegénységéről!), jóllehet a beteg népesség számára az életbiztosítás életbevágó lenne. Évi 30% feletti növekedés ellenére csak 440 Md HUF nagyságrendű a mo-i biztosítók biztonsági tőkéje, a biztosítási szerződések számaránya egyre csökken, s a biztosítók kockázatvállalása sem javul (amit a árvízi események demonstráltak).⁸⁶

Az FVM éves információs jelentései két éve késnek, ill. nem készül a saját programokkal konzisztens mérleg. A kétéves összesítés szerint a tárca központi forrásai 65%-kal növekedtek (102 Md HUF), de ezidő alatt a szektor termelési értéke 40%-ot csökkent. Érdekes fejlemény, hogy 500 új szövetkezet alakult, közülük 239 kapott 10-15 M HUF nagyságrendű támogatást. Az agrárinformációs rendszer megújulásának lehetősége a 850 ezer földhasználati bejelentés feldolgozása, eddig 431 ezer hektár státusza hitelesített.⁸⁷ Az FVM hatástanulmánya jelentős változást előlegez az üzletrész-tulajdonosok tervezett kifizetése után, amennyiben a tagi üzletrészek részjeggyé alakítása a szövetkezetek 175,3 Md HUF nagyságrendű jegyzett tőkéjét növelheti a 229,2 Md HUF-nyi saját tőkéből. Az 1992-es nevesítéssel a tagok 208 Md HUF-nyi üzletrészt, a kívülállók 51,5 Md HUF-nyi vagyont birtokoltak. A változások nemzetgazdasági hozadéka rövid távon negatív, a magánérdekeltségek kisebb részének profitkiviteli lehetőség, mintegy 60 Md HUF vagyonszállalással számolnak. Miközben az FVM-mel mindenki elégedetlen, az minden létező területen elmaradt a tárca előtt torlódott teendők felszámolásában, az agrárinnovációs kht holland telepéseket hozna be a magyar mezőgazdaság fellendítésére?⁸⁸

A Focus befektetésminősítő aktuális jelentése már 24 brókerceget minősít (a korábbi tíz helyett, és az év végére valamennyi befektetési szolgáltatót vizsgálódásába vonja), a legmegbízhatóbbnak tartott, banki háttérű befektetési szolgáltatók kerültek be a legmagasabbra értékelték közé. A minősítés szerint a magyar brókercégek konzervatívabb befektetési politikát követnek már, s eszközállományuk javul. Az eredményeket és az összképet rontja, hogy az értékelés alapját csak nyilvános információk adják, s a cégek java kevés információt ad a nyilvánosságuknak.⁸⁹

A forint mélyrepülése folytatódik, ami a furcsa növekedés, az MNB-PM közötti konfrontációk és műbalhé, a kormányzati gazdaságpolitika következetlenségei ellenére is meglepő. A féléves mélypont akkor következett be, amikor a bankközi devizapiacra a forgalom mérsékelte volt. A külföldiek devizavásárlása, az állampapír-eladásokból és -lejáratokból származó pénz kivonása nem tűnik elegendő indoknak, sőt, a tőkepiaci fejleményekkel együtt sem.⁹⁰

A jövedelemnivellálódás mint legfőbb társadalmi probléma kiemelt érdeklődést élvez, viszont kisebb érdeklődést kelt a gazdasági növekedéshez kapcsolódó hatásainak vizsgálata (bár általánosan hangoztatják a negatív viszonyt). A hivatkozott modellezés azokat a hatásokat vizsgálja, amelyek a GDP-növekedésre negatívan hatnak: politikai instabilitás, jövedelem-újraelosztás, a humántőke-csatornák szerepe, transzmissziós változók (stabilitás, transzfer, humán tőke): a mérés és minősítés irodalma.⁹¹

⁸⁵ mti/napi'2000,09.09.p.1,3.7./nuszab.p.12./ifti

⁸⁶ mti/napi'2000,09.09.,p.1,3./ifti

⁸⁷ mti/napi'2000,09.09.p.1,3./ifti-

⁸⁸ mti/napi'2000,09.20.p.1,4./vg.p.1,3,4,5,7./ifti

⁸⁹ mti/napi'2000,09.13.p.9./vg.p.9./mh.p.10./ifti-

⁹⁰ mti/napi'2000,09.20.p.15./ifti-

⁹¹ kyklos'2000/3.sz. p.293-316./ifti-

Az előrejelzésekben jelentős tanácstalanság mutatkozik a gazdaságpolitológiai orientáció erősödése, ill. a nemzetközi növekedési esélyek prognózisainak elbizonytalanodása miatt. Az apropó, hogy a Reuters-elemzők egy év óta először csökkenést várnak a GDP alakulásában (az éves trend 4,11%-ról 5,75%-ra emelkedő volt, most viszont 5,65%-ra csökkent, a harmadik negyedévi előrejelzés 5,49%). Ehhez társuló előrejelzés a PKI agrárprognózisa, amely szerint optimális esetben is alig növekedik a mezőgazdasági termelés (mely az 1990-hez képest a 72%-ára csökkent tavaly).⁹²

Az 1999-es vállalati és vállalkozási adómérleg szerint 304 ezer darab bevallás érkezett, de a szűrés után 262,5 ezer minősíthető bevallás maradt. A vállalati méretek nem változnak, továbbra is közel 90% a 10 főnél kevesebbet foglalkoztató mikrovállalkozások aránya, ugyanakkor az 50 főnél többet foglalkoztató közepes és nagyvállalatok aránya alig több 2%-nál. Az adózás előtti eredmény jelentősen, az adóalap viszont csak mérsékelten nőtt (11,4%, 1.800 Md HUF nagyságrend, a számított adó 9,5%-os növekedéssel 313 Md HUF bővülés). Figyelemre méltó a vállalkozási profilok alakulásában az ipari és kereskedelmi csökkenése (bár 76 ezres számuk még jelentős), ill. a szolgáltatások és ingatlanügyek profilok lassú (1%-kal) növekedése 24,9% arányúra: a társaságok folyó áron számított nettó árbevétele 27,7 ezer Md HUF volt (3,5 ezer Md HUF, 14,5% növekedés). Az APEH szerint 1999-ben ténylegesen 12,3%-os volt a társasági adóterhelés aránya az előző évi 11,6%-hoz képest (10% alatt vannak az adóparadicsomok). Az adózó magatartás vizsgálata (a marketing centrum augusztusi felmérése) számos furcaságot tartalmaz: pl. könyvelő alkalmazása a bevallás készítéséhez minden adózó sávban alacsony (10-17%), az adózó általi kitöltés pedig magas (10-25%): pl. a mintában szereplőknek csak fele fizetett SZJA-t (!): a lakossági megítélés szerint mo-on nagyon magasak az adóterhek, 72% szerint igazságtalan az adóterhelés, sőt, az adóellenőrzést manipulatívnak tartja 60%-át. A pártok támogatói között a MIÉP-esek 82%-a, az MSZP-ek 67%-a, a fideszesek 56%-a, az SZDSZ-ek 55%-a szerint (politikai és más címen) manipulált adóellenőrzések vannak.⁹³

Az MNB második negyedre vonatkozó GDP-je szerint folytatódik a furcsa növekedés: a GDP 5,9%-os, az export-import viszonyban 20,6%-16,2%-os növekedés, miközben a cserearányok már 3%-kal romlottak. A lakossági fogyasztás (csökkenő trend mentén) némi emelkedést mutat (3,3-ról 3,7%-ra): a bruttó felhalmozás (4,5%) jelentősen visszaesett az előző negyedhez képest (az állóeszköz-felhalmozás csökkenő trendje mellett, 5,5%): az MNB és a KSH minősítései megegyezők, viszont a jegybank indokolásai helyenként megdöbbentőek a lakossági gazdasági viselkedést illetően (mint a megtakarítások csökkenésének indokolása a forint mélyrepülésének említése nélkül).⁹⁴ Az infláció információtartalmát vizsgáló MNB-elemzés szerint a bérinfláció növekedése érdekesen alakul: a féléves átlag 13,3%, de az ágazatok között jelentős különbségek vannak (a gépipari 16,3%, de az információgazdaságban érdekes távkielő, posta, szállítás ágazatokban 20% felett növekedett a bérinfláció!). Figyelemre méltó, hogy az egy főre jutó reáltermelékenység hozzáadott érték alapon 14% körüli, a bruttó termelést tekintve 20% feletti ütemben növekedett, amivel kompenzálni látják a nominális bérnövekedést.⁹⁵

1.3 A politikai és gazdasági befolyásszervezés eseményei

A gazdasági tájékoztatásban a haszonelvű orientálás jelen van, avagy a médiakorrupció a magyar gazdasági újságírás kapcsán igazolódott. Idézett példák Surányi lemondási hírére a BUX manipulálása, bennfentes részvénytörzsgazdálkodás (a Korányi G.T.-ügy), de senki sem beszél a 24-30 információbrókerség (a HVG, Figyelő, tőzsdefigyelők, Napi, Világgazdaság stb. újságíróinak köréből kikerültek) állandó manipulációiról. A magyar tőzsdei viszonyokkal kapcsolatban emlékeztetnek, hogy a tőzsdei forgalom 80%-a bennfentes tippek alapján bonyolódik?⁹⁶ A

⁹² mti/napi'2000,09.23.p.1,3./ifti

⁹³ mti/napi'2000,09.28.-mell./vg,p.10./ifti-figyelő'2000/39.sz. p.24-25./ifti-

⁹⁴ mti/napi'2000,09.25.p.3./ifti

⁹⁵ mti/napi'2000,09.26.p.3./ifti

⁹⁶ mti/mn'2000,07.08.p.27./ifti-

gazdaságpolitológiai orientálás keretei között értékelhető az angol kockázatminősítő cég elemzését interpretáló, belső médiakommentár, amely belpolitikai eseménnyé teszi a kritikus angol magyarországelemzéseket. A feltörekvő piacok (bennre a magyar értékpapírok) esélyeit elemző ABN Amro-anyag megállapításai evidenciának (nemhír jellegűnek) tekinthetők, amennyiben hónapok óta ilyen szellemű jelentések készülnek a szóban forgó tárgyban. Másfelől a FT gazdaságpolitológiai elemzésének (pontosabban abból kiragadott mondatok) átvétele feltupírozott gazdasági rosszallásokra épülő politikai kampány kezdete.⁹⁷

Az információpolitika eseménye a mo-i befolyásszervezés és -ellenőrzés változása, hogy az európai brit érdekeltségek kommunikációs ügynöksége, a GWR-csoport a lánckapcsolatot felszámolva megvásárolta a Daily Mail-csoport több szervezetét, s azzal a mo-i Danubius Rádió meghatározó tulajdonosa (is) lesz (közvetve a Roxy Rádió Vagyonkezelő Rt-ben is). A magyar médiaipar tulajdonosi szerkezete olyan gyorsasággal változik, hogy követni nehéz, ettől függetlenül várat magára annak az EU-direktívának mo-i alkalmazása, a média tulajdonosi háttérét évente (félévente) átvilágítva az arra kijelölt szervezet (ORTT?!) jelentést adjon közre.⁹⁸ A befolyásszervezés és lobbitevékenység cégeivel kapcsolatos esemény, hogy a legrégebb magyar-angol céget, a GJW Politikai Tanácsadó és Kommunikációs Kft-t (alapító az SZDSZ első kampányfőnöke, Vidos Tibor: 1999-es mérleg 11 fővel 141 M HUF bevétel) felvásárolta mindenestől az amerikai BSMG Worldwide-csoport, s azzal az angol anyacég érdekeltségeit messze kiterjesztette Európában. Figyelemre méltó, hogy Vidos üzletrészenek kivásárlása után már nincs is szükség a magyar összeköttetéseket ismerő alapítóra, mertannyira itthon vannak a magyar piacon.⁹⁹

Az MSZP pártprogramja területfejlesztési fejezében saját kezdeményezésként feltüntetett háromosztatú régiófelosztás (nyugat-, közép- és keletmo-i régiók) a 40 esztendő nagytársági regionális rendszer felmelegítése számos racionális megfontolás (ill. politikai meggondolások) alapján. Hozzá kell tenni mindjárt, hogy a további 120 Md HUF forráslekötés megoldható a mai rendszerben is, de az új regionalizmust az MSZP nyilván azon megfontolásból vette elő, hogy jelenleg kiszorulni látszik a regionális befolyás- és forrásellenőrző fórumokból. A „főváros szerves egységként” kezelése éppen ellentmond az egységességnek, hisz a metropolisz nem kaphat támogatást, a „pestkörnyéki” települések viszont a legtámogatottabb térségek közé kerülhetnek.¹⁰⁰

A gazdaságpolitológiai orientálás újabb szakasza, amikor a középtávú esélyeinket tárgyaló konferenciát szervez a VG és az AMCham a PlanEcon magyar előrejelzésére alapítva, baloldali liberális és szocialista szakértők részvételével. A konferencia alaphangját a PlanEcon minden eddiginél pesszimistább és „fényes európai jövővel” kecsegtető prognózisa adta, amennyiben 2008-ra a következőkkel számolt:

	optimista vált.	pesszimista változat
lakosság (M fő)	9,9 M	9,7 M
GDP	104,7 Md USD	89,8 Md USD
1 főre eső GDP	10.629 USD	9.300 USD
GDP-növekedés	5,8%	0,0%
export	65,8Md USD	47,8Md USD
import	74,3Md USD	49,5Md USD
munkanélküliség	4,6%	9,3%
infláció	3,4%	3,4%

Különösen figyelemre méltó, ahogy az MSZP vezető közgazda tanácsadója az EU-csatlakozási képtelenségünket (pontosabban: alkalmatlanságunkat) hangoztatja.¹⁰¹

Amikor nem baloldali kurzus van éppen hatalmon, akkor készülnek a sztrájkanalítikák (ha az OMKMK készíti is), s ennek végső következtetése szerint „a szocializmus beidegződései és a rendszerváltozás gazdasági körülményei a felelősek a munkásellenállás és szolidaritás hiányáért”.

⁹⁷ mti/mh'2000,07.14.p.1,10./ifti

⁹⁸ mn'2000,06.21.p.2.

⁹⁹ napi'2000,06.27.p.7.

¹⁰⁰ nszab'2000,06.22.p.4,31.

¹⁰¹ vg'2000.06.21.EUmell.p.3.

A nyilvántartás szerint 1989-2000 között 290 akciót regisztráltak, de csak 199-re van kérdőíves válaszanyag, ezzel a legbékésebb ország vagyunk Európában, s a volt szocialista országok között is. A válaszok szerint a megmozdulások 20%-a érte le célját. A legfőbb megállapítás, hogy mo-on a sztrájkokat nem kíséri társadalmi rokonszenv, ill. hogy az erkölcsi és a gazdasági-munkaügyi normák keverednek.¹⁰²

Erősödik a zavar a kormány forráskezelésében és társadalompolitikájában, az egyes nyomásgyakorló csoportok (mint az eü-dolgozók, nyugdíjasok stb.) és az elosztható források, az újraelosztás és az inflációkövetés között. Egyre nehezebb megmagyarázni, hogy a túlkommunikált növekedés miért nem elegendő semmire a társadalmi terhek enyhítésében. Az apropó az élelmiszertermékek drágulása, aminek következtében alulról négy millió embernél az élelmiszerkiadások meghaladják keresetük felét, de a legalsó egymillió már többet költ élelmiszere, mint a havi keresete (!). Apropó továbbá az energiaszámla lebontása az új gázárakra. A helyzet világos, ha a gazdasági erőcsoportok mostantól nagyobb ígéreteket kapnak a szocialistáktól, akkor az Orbán-kurzus már meg is bukott.¹⁰³ Közgazdász szerzők az Orbán-kurzus politikai vitáinak és zajlatottságának magyarázatában két eltérő gazdaság- és társadalomirányítási eszmei irányzattal, a neoliberalizmussal és a neorepublikanizmussal modellezik az átmenet magyar változatát. Nagyon gondolatgazdag felvetés, az elmúlt tíz év egyik legfontosabb írása, amely szerint a neoliberalizmus elitizmusában azt sugározta, hogy a vezető csoport számára nem kötelező az erkölcsi parancs, s hogy az ország érdekében a tömegeknek áldozatot kell hozni. A neoliberais felfogás az információs társadalom eszméjében is csak egy hatékonyságnövelő eszközt lát, s nem veszi észre a mélyebb társadalmi tartalmat. A neoliberalizmus a közélet kapcsán egyoldalúan a kommunikáció, a párbeszéd vagy a nyelv és ezen keresztül a konszenzusteremtés témáját helyezi a középpontba (ezt nevezi Castells információs politikának).¹⁰⁴

A területfejlesztési politika csődjét jelző megnyilatkozások (amiben jellemző, hogy az Fideszes politikus, Kósa L. teszi szóvá, s így vitatni lehet) sorában a Kárpátok Eurorégió működésképtelenségéről, a debreceni régió sajátos álláspontjából. A mondanivalóban a régióminősítés megoldatlansága (hiánya): a minősítési szempontok vitatása (Kósa szerint kistérségi GDP-számításra lenne szükség a megyei az főre jutó GDP-mutatóval szemben). A területfejlesztési tanácsok forrásvonzása és felhasználása rossz, aránytalan, nem a megfelelő helyen használják a kevés pénzt. Politika befolyások alatt működnek (az MSZP befolyásszervező csomópontjaiként működő területfejlesztési tanácsok a Fidesz támadásának célpontjai lettek).¹⁰⁵

Az inflációról szóló tájékoztatás gazdaságpolitológiai eseménnyé vált, amiben a forint árfolyamrendszerének megváltoztatása (a jelentős mo-i pénztöke spekulációs várakozásainak beteljesülése) a legfőbb mozgatóerő. A közvetett vita az euróövezet harmonizált árindexe és a magyar inflációs érték közötti különbségről folyik (ami ma 7%-os, s 5%-nál már megszűnne a csúszó leértékelés, kiszélesítenék az árfolyamsávot). Az átszámíthatóság is vita tárgya, amennyiben a gazdasági információközponti tájékoztatási szerepet gyakorló jegybank már vezet és közöl MUICP-releváns magyar inflációs mutatót, a KSH viszont még nem (!). A két mutató közötti közeledés és távolodás területeinek megjelenése, indokolásuk is gazdaságpolitológiai esemény.¹⁰⁶ A nyári uborkaszegzon alkalmat adott a fogyasztói bizalmi index közreadására is (amit korábban csak más konjunktúramutatókkal együtt közöltek, vagy úgy sem). A BKÁE marketingtanszéke által (amerikai licenc alapján) készített fogyasztói várakozások és fogyasztói bizalmi index egyformán negatív várakozásokat mutat júniusban, vagyis a folyamatok lakossági megítélése negatívba ment át már az év elején. Az elmúlt három évet tekintve a legrosszabbak a

¹⁰² nszab'2000,06.27.p.16.

¹⁰³ mti/nszab'2000,07.25.p.1,13./nszava,p.7./ifti-

¹⁰⁴ mti/nszava'2000,07.22.szép szó,p.1./ifti-

¹⁰⁵ mti/mn'2000,07.27.p.4./ifti-

¹⁰⁶ mti/napi'2000,07.28.p.1,3./vg.p.3./ifti

második negyedéves lakossági várakozások, s a közép- és hosszú távú várakozások is romlanak.¹⁰⁷

A fenti tárgykörhöz tartozóan a neves inflációs szakértő párhuzamot von a természetes monopólium, hatósági ár és infláció között a magyar gyógyszerár-alakulás kapcsán. A gyógyszerforgalom feszültségei örökölt és gerjesztett (importliberalizáció) hatásokat jelentenek. Az 1990-es 27 milliárdos gyógyszerártámogatás 1999-re 160 Md HUF-ra növekedett, s a gyógyszerek lakossági térítési díja közvetlenül 40%-kal emelte az össz fogyasztói árszintet ezidő alatt. 1990-1999 között az összegzett fogyasztói árszint 600-700%-kal, a gyógyszerek fogyasztóiár-növekedése elérte a 4.700%-ot. Megint felvetődik a napi piaci ár(infláció)követő információs rendszer szükségessége, pl. a GVH működésébe illesztve.¹⁰⁸

Gazdaságpolitológiai tájékoztatási esemény, hogy a GM háttérintézménye felállításának szükségessége/lehetősége ismét előkerült, vagyis szept.1-től a GM közgazdasági osztályához kapcsolódó műhely 6 fővel indul gazdasági elemző központként. A központ meghirdetett kutatási témái a növekedés forrásai, infrastruktúra-beruházások hatásai, monopolelleses fellépés és versenypolitika, egészségügyi reform, a nemzetközi pénzügyi rendszer, ill. az állami juttatásrendszer elemzése. A vezető Szegő Szilvia és a műhely szellemi mentora Kopácsy Sándor, vagyis egy baloldali elkötelezettségű műhely áll fel?!). Közben a GM és a PM között alapvető nézeteltérések vannak az otthonteremtési támogatások működtetése dolgában, ezért a PM-tervezet vitája elhúzódik.¹⁰⁹

Gazdaságpolitológiai esemény a gazdaságfejlesztési rendszer működése és a támogatási források elosztása a „célelőirányzati” pályázat, ill. az információtudatos iparpolitika összevetésében. Jellemző a tárca tudatos orientációjának „információérzékenysége”, hogy a 20 pályázatban az információgazdaság reprezentációja durván 8:12 arányú. Közelebről nézve a 8 vállalkozásból mindössze 4-re lehet mondani, hogy elektronikai és informatikai berendezés vagy eszköz, a többi lemez, lemezalkatrész és műanyagtest, panel gyártására szóló támogatás (!). Az összességében 22,6 Md HUF nagyságrendű beruházásokhoz a tárca 1,68 Md-ot ad (!), amitől 2.359 munkahely létesítését remélik: ebből számításaink szerint 10 Md HUF nagyságrendű az IT-re fordított beruházás és 1.129 fő munkaerő képviseli az IT-t. Vonatkozó példát kínál, hogy a Főváros fejlesztési terveinek és a GM gazdaságfejlesztési terveinek kritikája hiányzik (ill. politikai morgolódás helyettesíti), pedig a Demszky-féle program gazdaságpolitológiai érvrendszerben már önmaga paródiája lett (ami a tervezett és elmaradó beruházások, ill. a politikai tökeszervezés miatt kiemelt metrótervek közötti ellentmondások felerősödését illeti). A nyilvánosságra került szakértői várostervezési filozófiák minden tekintetben cáfolják a fővárosi politikai vezetés terveit és forráselosztási megoldásait. Ennél is elgondolkodtatóbb, hogy a GM-t mi vezérli a gazdaságfejlesztési támogatások odaitélésekor, amikor pl. egy japán érdekeltségnek ad fővárosi gyártókapacitásra max. támogatást (közben másutt magyar érdekeltségek dolgoznak ezen a területen), ráadásul a japánok kereskedelmi központot építenének erre a bázisra?!¹¹⁰

A gazdaságpolitológiai érvrendszerben folyó csendes háború az infláció összetétele, ill. az antiinflációs politika eszközei körül forog: az energiaárakkal kapcsolatos vitákat most újraindítják, -élik és lezárni próbálják neves szakértők (akik a Horn-kurzus idején nem látták szükségét a végkifejletig vinni az energiaprivatizációs kérdéseket, mint pl. Voszka). A világgazdasági környezet változására (hogy ti. most az erőteljesebb növekedés mellett a magasabb áremelkedés is begyűrűzik) a magyar gazdaságpolitika nem reagál: az Ursprung-modellben az infláció elleni fellépésként a forint minimális felértékelésére lenne szükség, majd utána az árfolyamnak az euróhoz rögzítésére...¹¹¹

Az információgazdaságban gazdaságpolitológiai esemény a harmadik generációs mobilszolgáltatás (UMTS) bevezetés késleltetése mo-on, ami a magyar piacot uraló mobilcégek

¹⁰⁷ mti/napi'2000,07.28.p.7./ifti-

¹⁰⁸ mti/mh'2000,07.28.p.6./ifti-

¹⁰⁹ mti/napi'2000,08.03.p.3./nuszab.p.11./vg.p.1,3./ifti-

¹¹⁰ mti/mn'2000,08.10.p.11./ifti-mti/nuszab'2000,08.15..p.21,23./ifti-

¹¹¹ mti/nuszab'2000,07.24.p.10,11./ifti-

erőpozíciójából köverkezik (bár ugyanezek a csoportok erősen bírálják a magyar kormányt, hogy engedi a vezetékes szolgáltatók érdekeinek fokozott érvényesítését is). Az UMTS-tendert 200-300 Md HUF nagyságrendű akciónak tartják, ami érthetően komoly ellenérzéseket vált ki. A MeH kavarja az információpolitikai eseményeket, mert bár kormányhatározat van a tenderkírás kényszeréről, a PM kétéves költségvetése viszont nem számol vele: mindent összevéve a magyar politika az erőfölény kihasználására és nem a társadalmi igazságosságra irányul, ill. az egyéni információelérési készségek kiegyenlítése felé nem tesz lépéseket.¹¹²

Az idei féléves mérleg szerint a kereskedelmi bankok mérlegfőösszege 7.754 Md HUF nagyságrendű, ami azt jelenti, hogy a bankok reálértéken egyáltalán nem növekednek, az összesített mérlegfőösszegnek a GDP-hez viszonyított aránya 68%-ot tesz ki (a normális arányok a fejlett országokban 150-200%-ot jelentenek). A tisztázatlan piaci viszonyok a magyar bankszektor lappangó válságát feltételezik, hatalmas növekedési lehetőségekkel (spekulációs visszatartással), a többséggel szemben egy-két pénzintézet kiugró fejlődésével: a méretgazdaságosság szerint az OTP esélyei biztatók.¹¹³

A gazdasági orientálás (a fogyasztói, vállalati gazdasági viselkedés, ill. befolyásszervezés) mo-i anomáliái indoltta teszik, a lappiac túltelítettsége viszont kétséges vállalkozásnak minősíti, viszont belpolitikai események, gazdaságpolitológiai fejlemények kedvező körülményeket teremtenek arra, hogy az amerikai New World Publishing megvesse a lábán mo-on, amikor a BBJ kiadása után új gazdasági helyzetet akar indítani. Szóba került a BKIK romjai alól kimentendő „Üzleti 7” (Kamara Press Kht) megvásárlása, ami a médiagazdaság lappiacának értékmérő eseménye lenne, minthogy az Üzleti 7 megvásárlása hatalmas költséggel járna, amit az amerikai befektető szigorúan vett piaci alapon nem vesz magára.¹¹⁴

1.4 A médiatükör (statisztikai tájékoztatási) eseményei

A 2000, 07.01-09.30.-ig terjedő médiareprezentációban a legjellemzőbb események a létminimum-számítások (a „szegénység-statisztika”) közreadása mint az állami információszabadság, nyilvánosság alapvető szerepmájának működtetése.¹¹⁵ A OS minden egységén, minden médiumon végighullámzó közzététel a liberális demokrácia bizonyítéka, amit a baloldali műhelyek és véleményformálók maximálisan ki is használnak. Miközben az előző kurzusban a vonatkozó mutatók rendszeres közreadása, mérlegelése és vitatása szinte teljesen hiányzott. Jelentős esemény volt az időmérleg közzététele¹¹⁶ a tájékoztatás társadalmi tükör szerepének gyakorlásaként, mivel szembesítették a társadalmat hamis önképével és irracionális musaival. Mindenekelőtt az ÁMÖ előzetes adatainak közreadása, minthogy az ÁMÖ a rendszerváltozás után első ízben tesz lehetővé komoly revíziókat az állami nagy nyilvántartó rendszerekben.¹¹⁷ A mezőgazdaság valóságos állapotához „közeli” helyzetjelentés a magyar állam információs modellje és makrokommunikációs szerkezetének szükséges és teljes átalakításának első lépcsőjét jelenti majd. Ehhez képest a FVM, a KSH, a MeH, általában a kormány oldaláról nem érezni fokozott várakozásokat, az információtudatosság nem jelentkezik a tájékoztatásban és így tovább.¹¹⁸

Ugyancsak érzékeny téma az üdülőszámlálás bejelentése, amelynek a bevezető tájékoztatása nem volt megnyugtató, amiben szerepet játszik, hogy 1990-től legalább harmadszor kellett volna már ilyen felmérést végezni.¹¹⁹ Esemény volt a mezőgazdasági statisztika

¹¹² mti/napi'2000,08.23.p.1,3.

¹¹³ mti/vg'2000,08.23.p.1.11.

¹¹⁴ mti/napi'2000,09.15.p.1,6./ifti-

¹¹⁵ új dunántúli napló'2000,06.16./kelet mo.'2000,06.20.

¹¹⁶ MR/Kossuth'2000, 06.23./nszava'2000,06.24.

¹¹⁷ nszab'2000,06.27./vg'2000,06.26.

¹¹⁸

¹¹⁹

alkalmatlanságát minősítő MOSZ-állásfoglalás, amelyik a mezőgazdasági adatgyűjtési és nyilvántartási rendszer alkalmatlanságát hangoztatja (érvekkel kevésbé alátámasztva).¹²⁰

Más típusú - kifogásolható - esemény volt „az emberi erőforrások jellemzői mo-on” című tanulmány közreadása, ami ugyancsak egy kiemelten érzékeny téma, s mint ilyen a KSH-val szembeni elvárásként (hiányként) ítéltetett meg, s amikor megjelent, a MTA-VgK produktumként jelent meg, noha többségben a KSH szakemberei készítették. A tájékoztatás változatlanul nem erőssége az intézménynek.¹²¹

Jellemző médiaesemény volt a foglalkoztatással kapcsolatos adatok közzététele, amelyeket az országos sajtószolgálat teljes hírrepresentativitással adta le. Mindez azért fontos, mert a lakossági észlelés és a statisztikai mérés diszkrpanciája még az inflációészlelést is meghaladó a munkanélküliséggel kapcsolatos tapasztalatok terén.¹²²

A hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer anomáliája a folyamatos és újra meg újra felvetődő ellentmondás, hogy ti. hol kellene lennie a külkerstatisztikának, ill. a vám (áruforgalom)alapú és a fizetési mérleg alapú statisztika harmonizációja miként jöhetne létre. A nemzetközi gyakorlattól is eltér a jelenlegi magyar megoldás, ráadásul nincs konzisztens adat az EU-statisztikával való összehasonlíthatósághoz, a kormányzati felelőség egyértelmű a patthelyzet feloldhatóságában.¹²³

A KSH AMÖ-előzeteséből sokan magyarázzák a magyar mezőgazdaság állapotát, aktuálisan egy régi szakértő agrárközgazdász (aki súlyos baloldali elfogultsága ellenére is hiteles interpretátor) mutatja be a jelenlegi agrártársadalmat, amely két évtizede szemben halad a nemzetközi trendekkel: legfőbb szempontok és tényezők bemutatása, amelyekkel leírható a magyar agrárium.¹²⁴

A fontos médiaesemények között volt a népességszám alakulásával kapcsolatos társadalmi érdeklődés gazdaságdemográfiai szakértői állásfoglalásokkal kielégítése (ami hosszú távon hiányzott, pl. 1990-1998 között). További esemény az inflációs nyomás miatti szakértői polémiában a KSH és az MNB által elértő módon számított maginfláció.¹²⁵

Nem kevésbé érdekes és fontos az ipar növekedésének, ill. a külkereskedelmi forgalom alakulást méltató értelmezésekben a statisztikai adattartalom kifogásolhatósága, mint pl. a beszállítói piac méreteinek behatárolását illető polémiában.¹²⁶

Végül, de nem utolsó sorban a hivatalos statisztikával kapcsolatos minősítések kerülnek szóba a cigányság lélekszámának hiányzó, hiteles adatai kapcsán, ill. annak a joghiányos helyzetnek a kapcsán, hogy a központi források elosztásokról próbálnak dönteni olyan közösség javára, amelynek lélekszámát nem is ismerik.¹²⁷

Állandóan jelenlévő és jellemző esemény volt az MNB-KSH közötti kompetenciaharc, a KSH országos információközponti tájékoztatási tevékenységének defenzív megnyilvánulásaival, a népszámlálási pályázat körüli hullámok lecsengése, ill. a hivatalos statisztika hiányossága, aktuálisan pl. a szállítási statisztika kapcsán. Azután érdekes esemény volt az „elveszett potenciális életévek”-statisztika felvetődése, amely mint jelentős indikátor nem jelenik meg a tájékoztatásban.¹²⁸ Jellemző téma volt a mezőgazdaságról folytatott gazdaságpolitológiai vitában az FVM és a KSH adatai információtartalmának vitatása.

¹²⁰ vasárnapi hírek'2000,07.09.

¹²¹ ifti'2000,07.19.

¹²² ifti'2000,08.10.

¹²³ mti/vg'2000,08.22.p.1,3.

¹²⁴ mti/nszava'2000,08.22.p.7.

¹²⁵ mti/vg'2000,08.31.

¹²⁶ vg'2000,08.31.

¹²⁷ nszab'2000,08.31.

¹²⁸ ET'2000/37.sz.

2. Mérés és minősítés: a hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer kihívásai

2.1 A mérés és minősítés új szempontjai (módszertan, technika, indikátor)

A hivatalos statisztikára épülő országos információrendszer korszerűsítési kényszerei sokféleképpen jelennek meg, két döntő eredőt azonban mindenképpen érdemes kiemelni. Egyrészt a szakmakonzervatív statisztikai információrendszer késéseit felszámolandó kényszerű (millenniumi) revíziókat, a mérés és minősítés új tárgyainak jelentkezését, másrészt az információ korábban formálódó információs társadalom paradigmákból, ill. a vonatkozó információtudományos fejlődésből következő új mérési és minősítési szemléletmódokat. A következő események ennek a gondolatmenetnek a példái.

Az információtudatosság alakulásával kapcsolatos esemény, hogy érdemes az amerikai tankönyveket és jegyzeteket forgatni időnként, ha a gondolkodás fejlődését követni szeretnénk. Ilyen változást jelez az a hivatkozás, hogy az adat/információ/statisztika-tudatosság éppolyan fontos lett, mint az írni és olvasni tudás. Az adat, információ, ismeret, tudás lánc építkezése is mind követhetőbb, formalizálhatóbb, strukturálhatóbb. Érdekes vonatkozás, hogy a mértékadó hagyományos média (sajtó) statisztikai tartalma 5%-ról 40%-ra növekedett 1900 és 1995 között: ami azért nem sok, ha meggondoljuk, hogy milyen kevés adatból írnak újságciklusokat. A statisztika a legfontosabb intellektuális/humán technológia a társadalom működtetésében.¹²⁹

A statisztikai információ kiteljesítésének konjunkturális témája a társadalmi tőke. A társadalmi tőke mérésének (és minősítésének) kérdése (mint Fukuyama könyvének alapvető információforrása), ami informális értékek és normák összességét jelenti, amelyeket egy közösség (csoport stb.) tagjai követnek, amelyek lehetővé teszik az együttműködést közöttük, s az ennek alapján létrejövő bizalom adja a közegét, könnyítve a csoportadaptációt, az innovációt stb. Az USA-ban a hatvanas évek óta zsugorodik a társadalmi tőke, aminek kimutatásában Fukuyama (másokat hivatkozva) a bűnözés adatait, a családstatisztikákat (termékenység, házasság, válás, házasságon kívüli születés), ill. a bizalom-értékrend-civil társadalom tartalmú kérdőíves felmérésekre épített. Nagyon fontos része az érvelésnek, hogy a társadalmi tőke „nem közvagyon”, de fontos az állami szerep létrejöttében, legfőbb forrása az oktatási rendszer. A Fukuyama-világkép legrissebb darabja a „great disruption” összefoglalja a liberális demokrácia útját az információ korában. A folyamat logikai vezetője a társadalmi rend felbomlása (ami 1960-1990 között ment végbe és most kezd megállni), aminek legfőbb eredőiként az erkölcs felbomlása, a család szétesését jelöli meg, hogy a társadalom képtelen alkalmazkodni az információ korának feltételeihez. A társadalmi modellezés kulcsterületei, egyrészt hogy a liberális demokráciák a szélsőséges individualizmus áldozatává váltak, másrészt a mérés és minősítés fontossága (hogyan mérjük a társadalmi tőkét?), harmadrészt a család szétesése (házasság, termékenység, házasságon kívüli szülés), negyedrészt a bizalom mint társadalmi kohéziós tényező. Döntő kérdés, hogy elfogyaszthatja-e a kapitalizmus a társadalmi tőkét?!: ill. a társadalmi rend újjáépítésének szükségessége.¹³⁰

A világbank 21. WDR-jelentése (összefoglaló tanulmánya) a tudás szerepét vizsgálja a gazdasági és társadalmi jólét alakításában különös tekintettel az információ korára. Kétfajta

¹²⁹ Rao, R.C.: Statistics and Truth. Putting chance to Work. World Scientific, London, 1997, p.192/ifti-

¹³⁰ Fukuyama, F.: A Nagy Szétbomlás. Európa'2000, p.464

tudással számol, egyrészt a technikai tudással (mint a szakmai jártasság), másrészt a tárgyról való tudással (mint termékminőség), jelzi a előbbivel kapcsolatos tudásszakadékot, az utóbbival kapcsolatos információs problémákat. Alapvető tárgya az intézményrendszer szerepe a tudáselosztás javításában, ill. az információhátrányos helyzetek felszámolásában: a vonatkozó statisztikai bázis és minősítés adattartalma.¹³¹

Az életminőség-vizsgálatok tárgya az ENSZ soros HDI-indexe, amelynek (1998-as adatok) alapján folytatódik a széttartás a világban, amennyiben az élettartam, képzettség, jövedelemszint vezető mutatók alapján az országok sorrendje folyamatosan mozog. Sajnálatosan Mo. helye is változik, egyre alacsonyabba kerülünk: a 174 országot összehasonlító, 11.-szer közreadott rangsorban nincs látványos romlás esetünkben, de nem is javulunk: a 0,817 pontérték szerint a 43. helyen állunk, ami gyenge teljesítményt jelez. A megfelelő életminőséget biztosító államok 0,9 pont értéket mutatnak, az első 25 helyen vannak, a 0,820 pont értékig és 26-40. hely közötti országok még elfogadható viszonyokat teremtenek, de innentől lefelé már valami komoly társadalmi probléma van, s az 50. helytől (0,800 pont érték alatt) kezdődően már a nehézségek a meghatározóak. Külön érdekesség, hogy bár Mo. a 43. helyen van, egyes részterületen rosszabb adatokat produkál, mint a 80. hely körül tanyázók: a régiósorrend szerint¹³²

1. Ausztria	0,908	HDR sorrend 16.
2. Szlovénia	0,861	29.
3. Csehország	0,843	34.
4. Szlovákia	0,825	40.
5. Mo.	0,817	43.
6. Lengyelország	0,814	44.
7. Horvátország	0,795	49.
8. Románia	0,770	64.

A népegytudomány misztifikálódásának és átpolitizáltságának újabb jele a „Népegytudomány előregedése Mo-on és Hollandiában: az európai perspektíva” című könyv megjelenése, amely az 1995-1997 között futtatott holland-magyar projekt végterméke: s a kormányközi együttműködés célja a két országban tapasztalt öregedés hasonlóságait és különbözőségeit vizsgálja. A mérleg rettentő ránk nézve (különösen a két társadalom egészségi állapota közötti különbségben), ezért nem is lett volna értelme a társadalom elé tárni, s azt sem, hogy szinte egyetlen tétel sem kedvező a magyarokra nézve.¹³³

A kultúrával kapcsolatos mérés és minősítés eseménye, az ENSZ kulturális világjelentése új szerkezetben jelenik meg, ami elemző tanulmányokat jelent a kultúra és a gazdasági fejlődés (1), a globális szociokulturális folyamatok (2), a kreativitás, piac és kulturális irányelvek (3), a közvélemény és a globális etika fejezetekkel. A kulturális indikátorok szerkesztése és a kultúra mérése fejezetek a HDI-re, ill. a „politikai szabadság” és a „kulturális szabadság” méréseire épülnek.¹³⁴

A „new economy” a tárgya a svéd RiskBank számára készült leíró tanulmánynak, amely átfogóan próbálja megragadni a témát. Definíciós kísérlet, amerikai minta: jellemzői a befektetési boom, a termelékenység-növekedés gyorsulása, új mikroökonómiai politika, technológiai szemlélet. A tanulmány fő kérdése, hogy a statisztikai leírás illúzió-e: miért most következett be, a növekedés időleges vagy tartós-e. Következtetése, hogy a „new economy” most és csak az USA-ban értelmezhető: az európai terjedés esélyei.¹³⁵ Az információgazdaság határait betöltő digitális tőke mibenlétét feltáró, sokmillió dolláros kutatási program eredményeként (a Digital 4Sight konzultációs cég interpretációjában) érdekes elemzés jelent meg, benne a „business web theory” kifejtése, alkalmazása a fogyasztó-orientált cégek körében (modellvállalat a Cisco). A „new economy”-ban a vállalati méret megmaradása melletti gyors növekedés logikája, értelmének

¹³¹ Knowledge for Development. World Development Report, '1998/99, p.252/ifti-

¹³² mti/vg'2000,06.30.p.1,2./mh,p.3./ifti-

¹³³ demográfia'2000/1.sz. p.187-194./ifti-

¹³⁴ UNESCO, Osiris'2000, p.476/ifti-

¹³⁵ sveriges riskbank econ. rev.'2000/1.sz. p.22-67./ifti-

kifejtése az információgazdaság sajátos világaként.¹³⁶ Az információgazdaságban zajló vajúadás bizonyítéka, a Malmquist-index felhasználásával a növekedés mérésének újabb kísérlete, egyben az információgazdaság minősítésének is új módszere. A távközlési ipar 19 amerikai cége (helyi tarifa, PCI és más szempontok szerint) 1988-1998 közötti teljesítménye 34%-os termelékenységnövekedést mutatott (évi 3%), de a növekedés inkább az innovációnak, mint a hatékonyságjavulásnak volt köszönhető. A hagyományos növekedés-számítások (TFP stb.) és a Malmquist-index után kiigazított mutató között eltérés mutatkozik, s ennek jelentőségét tárgyalja az idézett tanulmány.¹³⁷ A mérés és minősítés eseménye a vállalati vagyon értékének számítása a piaci kapitalizáció („a”), a helyettesítési/pótlási költség („b”), ill. a Tobin-féle „q” arányérték alapján (amelyet 1-nek tekintett). Az amerikai részvénytőzsdét minősítő szerzők feltételezik, hogy a „q” most nagyobb mint 1, mert a részvénytőzsde magasabb teszi a vállalati vagyontárgyak értékét, mint azok valószínű beszerzési ára lenne. A szerzők szerint a „q” érték most magasabb mint 2: számításuk szerint a „q” arányainak alakulását modellezve az 1929-es válság mintájára most a DJIA 2.000 pont alá esne, az 1968-as válságot tekintve pedig 4.000 pont alá!¹³⁸

A világ fejlődésének modellezése a társadalom alapvető szerepeinek betöltése, 3 alapvető érték alapján: ezek a népességszám alakulása, az élelmiszertermelés nagyságminősége, ill. a tudáshasznosítás széleskörűsége. A világmodell fejlődését a tudásfejlődés uralja, kombinálva a humán erőforrások (számszerű és képességbeli) növekedésével, ill. a megtakarításoknak a fizikai tőkébe konvertálásával. A tudásnövekedés forrása a népességnövekedés és a növekvő egy főre jutó reáljövedelem, ami lehetővé teszi a tudástermelés specializálódását. A nagyobb népesség (Kremer-modell, 1993) egyrészt az új tudásból eredő nagyobb termelékenységnövekedés hasznából következő előnyt, másrészt a több egyéni képesség (extra kiválogatódás) több feltalálói, innovációs, új tudásokat tápláló hasznát feltételezi: majd következik a nagyobb tudáshoz való gyorsabb és szélesebbkörű hozzáférés..., ill. hogy a fogyasztásra tervezett népesség mesterségesen csökkenti ezt a dinamikát.¹³⁹

A társadalmi tőke mérése és minősítése konjunkturális témává vált, s a társadalmi modellezésben egyaránt elfogadott terminus technicussá, amit a Fukuyama-könyv emelt be a köztudatba. Az alap a Putnam, R.D.-féle „bowling alone”-jelenség, amely az amerikai társadalomban végbement változás megfigyelése 1980-1993 időtávban, amikor a társadalmi egyedek már inkább egyedül játszanak, mint társakkal (szomszédokkal, családtagokkal, barátokkal stb.), s ezt a társadalmi (civil)élet gyengülésének a szimptomájaként fogják fel. A HBR könyvszemléje a társadalmi tőke mibenlétét tárgyaló műveket veszi sorra, s a BW is, amikor a bólingos példában jelzi, hogy miközben a bólingozók aránya 10%-kal növekedett az elmúlt 3 évtizedben, a közösségi csapatképzés aránya 40%-kal csökkent.¹⁴⁰

Kiemelkedő statisztikai tájékoztató esemény az ENSZ-UNICEF nemzetközi összehasonlító vizsgálata a volt szocialista országokról. A családok és a gyermek-jóléti helyzetéről (1990-1997) szóló elemzésben a legrosszabb adatok a magyar, az azeri és az örmény társadalomról szólnak (ebben a sorrendben, ha csak a gyermeket nézzük, akkor a magyar, örmény, azeri a sorrend). A minősítési tartományok demográfiai, eü-i, oktatási, munkaerőpiaci/foglalkoztatási, társadalombiztosítási és családtámogatási, gyermekvédelem és -bűnözési, a háztartási jövedelemeloszlási, ill. makrogazdasági indikátorok alapján a szóban forgó országok mindegyike hatalmasat zuhant a nemzetközi jóléti mutatók sorában, de mo. kirívóan rossz adatokat produkált a személyes és a családi adottságok (egészség, jártasság, munkakészség, gyermeknevelés), ill. az ezekkel kapcsolatos társadalmi infrastruktúra rendszer állapota terén.¹⁴¹

¹³⁶ business week'2000/3674-1004.sz. p.8-9./ifti

¹³⁷ telecommunications policy/2000/5.sz. p.439-452./ifti-

¹³⁸ economist'2000/8176.sz. p.112.

¹³⁹ the american economic review'2000/1.sz. p.1-14./ifti-

¹⁴⁰ HBR'2000/4.sz. p.149-154./business week'2000/3671-1001.sz. p.12-14./ifti-

¹⁴¹ stat. J. of the UN-ECE'2000/1.sz. p.75-99./ifti

A mérés és minősítés eseménye a tudományos teljesítmény mérése, módszertana, hivatkozással a nemzetközi gyakorlatra, amely szerint 1999-ben mo. az utolsó helyre került 200 európai közgazdasági tanszéket minősítő felmérésben (1991-1996 közötti publikációs teljesítmények alapján, a JPTE a 195. helyen áll). A Valentiny-féle minősítés az EconLit alapján készült besorolás, és a magyar közgazdász-társadalom tükörcképét adja.¹⁴²

Az információgazdaságban a mérés és minősítés tárgya, ill. a téma statisztikai leírásának lehetőségét segíti a PanTel (a magyar információgazdaságban, abban is az alternatív üzleti kommunikációs ágazat vállalatának körében a legnagyobb alaptőkéjű társaság) profiljának meghatározása, amely (tőkeemelés és azonos nagyságrendű hitelfinanszírozási garanciavállalás után) „facilities based”, vagyis eszközalapú szolgáltató lett az „operator”, azaz működtető vállalat szerepében. A MÁV adottságaira épülő, 3.500 km-es optikai gerinchálózat, SDH átviteltechnika, Cisco MPLS kapcsolórendszer stb., ill. a számítástechnikai szolgáltatások, mint a szerverelhelyezés vagy tűzfalszolgáltatás mentén az országos információs infrastruktúra rendszer meghatározó cégéről van szó. A PanTel a magyar ITÁ-programokban a nagy sáv szélességű internet-elérés biztosításával meghatározó céggé válhat.¹⁴³

A mérés és minősítés témája az IDC legújabb, 55 országot minősítő információtechnológiai alapú fejlettségi rangsorais. Az ISI-index 23 változót vesz figyelembe a számítógépes infrastruktúra (6 mutató), az internetes infrastruktúra (4 mutató), az információs infrastruktúra (8 mutató), a társadalmi infrastruktúra (5 mutató) alapján. Ezek szerint Mo. a 27. helyen van 2.130 ponttal (4.000 pont felett vannak a minősített információs társadalmak, mint az USA vagy Japán, a skandináv államok, Ausztrália vagy Kanada: 3-4.000 pont között a fejlettek, mint Németország, Ausztria, Franciaország, Nagy-Britannia), ami az IDC által négy fejlettségi csoport közül a másodikba kvalifikál.¹⁴⁴

A mérés és minősítés eseménye a médiagazdaság fejlődésének követése, egyrészt a fogyasztói viselkedés folyamatos és állandóan finomodó vizsgálata révén, vagyis a multik (mint megrendelők) és a közvélemény-kutató cégek (mint felmérők) sokkal többet tudnak a társadalmi csoportok, rétegek fogyasztási szokásairól, mint a hivatalos statisztika. Másfelől a magyar piacon tapasztalható reklámboom tovább tart (miközben a bevételek mint eredmények elszámolásában mindenféle furfangot bevetnek, hogy milliárdokat tüntessenek el az adózás elől). A médiatípusok, a reklámköltségek változása, a reprezentált területek minősítése alapján a Médiadiagnózis szerint az első öt hónapban 86,5 Md HUF volt a listaáron számolt reklámköltség az előző évi 59,5 Md HUF-tal (de a növekedési dinamika az eredményességben nem jelent meg).¹⁴⁵

A társadalmi modellezés tárgya a foglalkoztatás újszerű megközelítése, az EU-tapasztalatok, az OECD foglalkoztatási és munkaügyi stratégiája: az amerikai, japáni és finn modellek, dán tapasztalatok alapján a foglalkoztatáspolitikában. Az 1990-es évek finn tapasztalatai, a foglalkoztatás-ösztonzés és transzfer-kifizetések: adópolitika, munkanélküliségi támogatási politika: a strukturális munkanélküliségra adott válaszok értékelése a legfontosabb témák.¹⁴⁶

Az újmédia jelenlét mérése és minősítése a legfontosabb területté vált mára, amit a Magyar Reklámszövetség Internet Tagozata is hangsúlyoz. Tisztázódní látszik az online marketing minősítése: hivatkozás az amerikai „double click adserver” technikára, amellyel ellenőrizhető és mérhető az internetes megjelenések helye, ideje, a keresések gyakorisága, a vásárlási szándékok. Az újmédiás cégek új generációjának jelentkezése, apópó a Kirowski interaktív ügynökség, vagy az Active Agent, hivatkozásuk az ún. adserver technikákra.¹⁴⁷

A médiakutatás eseményeként a magyar információgazdaság legdinamikusabb ágazata a médiaipar és médiagazdaság, azon belül a médiafigyelő cégek (auditált és nyilvános a Szonda-

¹⁴² buksz'2000/2.sz. p.144-150./ifti-

¹⁴³ chip'2000/7.sz. p.60-61./ifti

¹⁴⁴ mti/vg'2000,07.24.p.1,2./ifti

¹⁴⁵ mti/nszab'2000,07.24.p.13./ifti-

¹⁴⁶ Politics Towards Full Employment.OECD, Paris, 2000, p.218/ifti

¹⁴⁷ mti/mh'2000,08.04.p.13./ifti-

Ipsos, a GfK, a HRI, a TNS Modus, a Mediadiagnózis és az AGB Hungary) tevékenysége több mint 3 Md HUF nagyságrendű (maga a Szonda 1 milliárd felett teljesített). A reklámkutatás egy újabb terület, ami a mérés és minősítés finomodásával kapcsolatos igényt (amely a további terjeszkedés alapja) jelzi. A nevezett cégek forgalmában 5-10% között van a kutatás (a médiakutatástól igényelt információk jellege az információkutatás és -brókerség lényegét jelzi). A reklámpiacon a napi fogyasztási cikkek kelletése stagnál, ugyanakkor a távközlés állt az élre, az ágazat 10 legnagyobb cége eddig 9,8 Md HUF-ot költött reklámra (ami a valódi növekedésüket is jellemzi).¹⁴⁸ A mérés és minősítés eseménye az online reklámpiac megragadása a medián webaudit alapján. A leglátogatottabb „origo” oldalait mintegy félmillió, az „index”-ét több mint 300 ezer, a „startlap”-ét 30, a „terminal.hu”-ét 15, a „lyss.hu”-ét 8 ezer alkalommal töltik le naponta a „page impression” minősítés szerint: a felhasználószámot becsülő „sessio-érték” minősítés szerint az origo 140 ezer ügyféllel, az index 70-80 ezerrel számolhat naponta. Az MRSZ számára készített Carnation-felmérés szerint az online reklámpiac idei első félévi teljesítménye 630 M HUF (az év egészére 1,4 Md HUF-ot várnak).¹⁴⁹

A mérés és minősítés félrevezető fordulataira példa az internetcégek tőzsdei megjelenésével kapcsolatos spekuláció, ami tulajdonképpen a „tőzsdei növekedés” (vagy másként a tőzsdén keresztüli növekedés) útját írja le, konkrét nevek és számok nélkül. Ami biztos, az a nasdaq-minősítő alapján az, hogy a szolgáltatási és a technológiai részvényekre jutó várható nyereség a legnagyobb (bár minden típusú részvény növekedési esélyei csökkennek). Ezzel részben összecseng a gazdaságpolitológiai érvrendszerben készült indokolás, hogy az általános tőzsdei gyengülésben a számítástechnikai cégek voltak júliusban a fő vesztesek.¹⁵⁰

Az internetes gazdaság mérésének lehetőségeit feltáró körkérdés kapcsán a válaszadók sokkal inkább a terület cégeit reprezentálják, semmint hogy értékes ismeretekkel szolgálnának a mérés és minősítés hitelességéről. A Carnation Research ügyvezetője az online és a hagyományos kérdőíves (önkéntes) adatszolgáltatást, a NetSurvey Internetkutató Intézet ügyvezetője a személyes, telefonos és internetes adatkérést, a naploPók Webstudio munkatársa az online felméréseket említi. A KSH az OSAP keretében két hivatalos felmérés végez, a negyedéves „internetszolgáltatók forgalmi adatai” és az éves „jelentés az internetszolgáltatásokról” címen. A módszertan és adatkezelési etika 3-4 ezres reprezentatív mintavétel, ágazati-vállalati teljeskörűség, emailcímes regisztrációs ellenőrzés, az adatvédelmi törvény, ill. az ESOMAR On-line Research Guideline előírásai szerint.¹⁵¹

A kultúra és szellemi élet eseménye, a mérés és minősítés vetődik fel a Beke-interjúban, amikor a „művészkataszter” felállításának szükségessége (mint a kultúrafinanszírozás alapja) szóba kerül. Beke szembenállása a tárcával, az egymást követő kormányzatok kultúrapolitikájával jellemző a magyar állam működésére. A politikai kurzusok apanázsosztogatására példa a „digitális akadémia” és a „nemzet színésze” cím is. Beke menesztése azért is időszerű volt (!), mert számára a kelet- és közép-európai környezet művészete fontosabb volt a globális multikulturális művészetnél (!).¹⁵² A szellemi tőke körüljárása, a művészek kora és a műveik értéke közötti összefüggések megvilágítása vezető amerikai festők (de Kooning, Pollock, Rothko stb.) 1900-1920 és 1921-1940 között született (Stella, Warhol stb.) képviselőinek műtárgyai révén. A tapasztalatok szerint lényegesebb alacsonyabb korban éltek virágkorukat, mint a későbbi generáció, ami a kereslet és az 1950-es évek művészetéből következett. A karrierák változása: a piaci érték és a kritikai (mű)értékelés változása a „nagy művek” és az „elkelt” művek megítélésében.¹⁵³

A legújabb fejlemények a szegénység mérésében és minősítésében az amerikai statisztikai rendszer revíziója alapján. A „hivatalos szegénységi statisztika” mint olyan: az 1960-as

¹⁴⁸ mti/napi'2000,08.08.p.1,7./ifti

¹⁴⁹ mti/napi'2000,09.05.p.7./ifti

¹⁵⁰ mti/nszab'2000,08.08. .p.12./nszava,p.5./ifti

¹⁵¹ mti/napi fórum'2000,08.16.p.19./mh,p.11./ifti

¹⁵² mti/nszab'2000,09.01.p.11./ifti-

¹⁵³ journal of political economy'2000/4.sz. p.761-777./ifti-

évek és az 1990-es évek majd a 2000-es millenniumi mérési módszerek szempontjai, legjellemzőbb problémák a mérési módszerekkel. Az új szegénystatisztikai mérés szempontjai: a szegénységi küszöb újradefiniálása, a hivatalos küszöbértékek átértékelése (12.000-18.100 USD közötti szórással a különféle szempontok alapján definiált szegénységi jövedelemküszöbök). Referenciaküszöb és családtípusok, földrajzi településtípusok, családi erőforrások stb. szerint.¹⁵⁴

A médiakutatás eseményeként az ORTT „hivatalos” mérése és az alternatív mérés közötti konfrontálódás újabb fejezete kezdődik, amikor az MR bemutatta a nyilvánosság előtt is a „figyelőszolgálat” nevű, a politikai hírrepresentativitást követő médiafigyelő rendszert. Az újítás elsősre evidenciákat állapít meg, amit eddig is minden független elemző tudott, hogy ti. az ORTT „házi követése” nem volt reprezentatív mérés (mindenekelőtt a pozitív és a negatív konnotáció között nem tett különbséget). A mérés és minősítés szempontjainak közzététele most sem történt meg, így tisztázásra nem kerülhet sor, viszont az ORTT médiakutatási részlegének hitelessége megszűnt.¹⁵⁵

A „szociális tőke” (social capital) témájának konjunktúrája (Arrow, 1972, Fukuyama, 1995, és Putnam, 1993 után) a MacArthur Foundation kutatásában normák és preferenciák címen. A civil mozgolódás, aktivitás bizonyítottan gazdasági növekedéssel jár a társadalomban, s a vonatkozó érdeklődés tárgya a megbízhatóság (trust) és szavahihetőség (trustworthiness) jellemző volta egyénre és közösségre nézve egyaránt. Az egyes ember „individual social capital” vagyona egyénről egyénre változó, amit megpróbálnak az árelmélet eszközeivel (mondván hogy a humán tőke értelmi és fizikai készségek, szociális tőke mint interperszonális jártasságok, státusz, kapcsolati tőke, szociális hálózatok elérésének képességéből stb. áll össze) mérni.¹⁵⁶

A mérés és minősítés, egyben a gazdaság tájékoztatás mérőföldköve lehet az új GDP-mérés, amikor a KSH áttér egy új (szigorúbb és pontosabb) módszertanra, a termelési és a felhasználási oldal különbségét kiküszöbölő ágazati kapcsolatok mérlege típusú holland modellre. A szakértők által már tíz éve forszírozott ákm alapú GDP-számítás bevezetése a módszertani újításokon túl az adatkezelési biztonságot is emeli, ill. a KSH országos információközponti szerepét megszilárdítva a gazdaság legfontosabb elemét, a mérés és minősítést is megreformálja.¹⁵⁷

A fenntartható növekedés energiapolitikája apropójából figyelemre méltó az IAEA távlati energiaigény prognózisához készített ISEP-program, a normarendszer felállításával komoly dilemma elé állíthatja a magyar tervezőket. A gazdasági dimenziói, energia-végfelhasználási, energiaellátás-hatékonysági, energiabiztonsági, energiaár-indikátorok áttekintése is elgondolkodtató a magyar energiapolitika szempontjából. A társadalmi-szociális dimenzióban elérési és hátrányos helyzetek indikátorok áttekintése: a környezeti dimenzióban légszennyezési, klímaváltozási, vízszennyezési, földhasználati, kockázati, energiaforrás és erdőpusztítási indikátorok alapján számvetésre készítenek bennünket.¹⁵⁸

A statisztika információtartalmának megújítása, gazdagítása a tárgy a háztartási termelő munka bevezetésével a neoklasszikus növekedési modellbe. A fejlődésgazdaság(tan)ra kifejtett hatásainak összegzése jelentős változásokat generálhat. A házi termelő munka nemcsak csökkenti a tőkeakkumulációt, de hatással van a piaci és nempiaci jellegű tevékenységekre is: vagyis az egy főre jutó jövedelemszinteket módosítani kell ennek alapján Külön fejezetet jelent a szellemi tőke mint háztartási termelő munka megragadása, számosítása és a hivatalos output-arányokba helyezése.¹⁵⁹

Az információgazdaság mérése a tárgy, amikor az e-ker „információs környezetének” minősítéséről van szó mint digitális környezetről. A jogi és adminisztratív szabályozás a cégek

¹⁵⁴ Betson, D.M. et al.: Recent developments for poverty measurement in US official statistics. JOS'2000/2.sz.p.87-111./ifti-

¹⁵⁵ mti/mn'2000,09.07.p.2./n szab.p.4./ifti

¹⁵⁶ The Quarterly Journal of Economics'2000/3.sz. p.811-846./ifti.-

¹⁵⁷ mti/vg'2000,09.07.p.1,3./ifti

¹⁵⁸ Indicators for sustainable energy development tools for tracking progress. = IAEA Bulletin'2000/2.sz. p.14-18./ifti-

¹⁵⁹ Papente, S.: Homework in development economics: household production and the wealth of nations. = journal of political economy'2000/4.sz. p.680-687./ifti-

szempontjából: a szükséges bizalmi tőke megszerzése és megtartása, a vonatkozó ajánlások és előírások kifejtése az újdonság. A minősített megjelenítés az AltaVista, Excite, HotBot, InfoSeek, Lycos, Yahoo keresőgépek által megtalált e-ker vállalkozások nyomán történt. Vonatkozó téma az e-ker szervezetfejlesztési célként kezelésének szempontjai: stratégiai definíció, hálózati szerveződés, új technológiai környezet, jogi kérdések, szociotechnikai komponensek leírása. Az e-ker tevékenységet folytató szervezet konceptuális modellje: az e-ker web-site determinánsai: kutatási tapasztalatok az e-ker bevezetése előtt álló cégeknek.¹⁶⁰

Az információgazdaság jogi és adminisztratív háttérének tisztázatlanságai jelennek meg a gazdasági tervezésben, amikor pl. az új hírközlési törvény makrogazdasági hatásait próbálják meg feltárni (a GKI tanulmánya), s olyan fejlett kapitalizmusok (információs társadalmak) számaival dolgoznak, amelyek „érettségéből” következően a növekedési (hozam)görbe íve alacsonyabb. Így a távközlési fogyasztói árak évi 6-8%-os (s ebből következően az infláció 1%-os) mérséklődésével számolni Mo.-on abszurdum: másrészt a távközlési liberalizáció hatásaként csak évi 1%-kal növekedéssel számolni (ill. távlatban 0,3-0,4%-kal) 1,5-2,5% helyett csak akkor lehet, ha feltételezzük, hogy az átalakulás az állam nélkül megy végbe. Mindezt megteheti, hogy miközben a liberalizáció távlatban 25-40%-os foglalkoztatásnövekedéssel járt a minősített IT-országokban, addig mo-on a foglalkoztatáscsökkenés valószínűsített?!¹⁶¹

A mérés és minősítés, valamint a tájékoztatás eseménye az inflációelőrejelzési technikák (felmérések, időszerelemzéses módszerek, strukturális ökonometriai modellezés mint leggyakoribbak) összevetése az 1980-as és 1990-es évek valóságával. A költséges egyedi módszerekkel szemben a felmérések (survey-ek) középértéke bizonyult a legeredményesebbnek a formális modellezéssel szemben. A Livingston- és a Michigan-féle előrejelzési mediánja bizonyult a legjobbnak az ARIMA-modell vagy a Fisher-féle kamatrata előrejelzések mellett.¹⁶²

A mérés és minősítés tárgykörben apropó a mintegy 400 ezer védett műtárgy sorsának alakulása, ill. a minősítés, regisztrálás, nyilvántartás gondjai a művészeti infrastruktúra rendszer gyengeségei miatt. Az 1997/140-es kulturális szaktörvény alapján felállt kulturális örökség igazgatóság (KÖI) csak most kezdi a védettség alá tartozó magyar műtárgyak adatbázisba rendezését, ami visszamenőleg is hatalmas munka, de a mai és jövőbeni minősítés szünetelése miatt (ti. hogy a MNG, SZM, OSZK munkatársai (mint a minősítési és regisztrációs kompetenciákkal rendelkezők) nem képesek áttekinteni a műkincspiactot. A KÖI jogosítványai szerint hozzáférhet a nagy bázis adatbázisokhoz (mint a lakcímnnyilvántartás, személyi adatok stb.), viszont nem tudja elérni, hogy az aukciós házak értesítsék a védett tárgyak forgalomba kerüléséről (bár erre törvény kötelezi őket)?!¹⁶³

A mérés és minősítés eseménye, hogy az oktatási tárca 366 szakképesítés törlését javasolja az országos képzési jegyzékből (amiből 220 a képzés hiánya, 146 pedig a jelentkezés hiányában szűnne meg). A hivatalos szakképesítési jegyzék 934 oktatott szakmájából törölni szándékoznak a cipész, tímár, kovács stb. típusú elavult foglalkozásokat, ami helyes, ha előbb az új szakmák minősítése és beemelése megtörtént volna.¹⁶⁴

A „beruházni a jövőbe” típusú OECD-EU programok alapja az általános központi (állami) ráfordítások standardja, ami az OECD-átlagban az általános iskolai közoktatásban 3.600 USD, a középiskolai közoktatásban 4.700 USD nagyságrendű (vásárlóerő-paritáson). Mo-on mindkét alapösszeg a 2 ezer dollár alatt van (kb. 1.600 és 1.700 dollárnyi). Az oktatásra fordított közkiadások aránya az összközkiadások arányában a sikeresen felzárkózó fejlődő országokban

¹⁶⁰ The information environment of e-commerce: information imperatives for the firm. = journal of information science'2000/3.sz. p.161-171. 173-183./ifti // human systems management'2000/1, 2.sz. p.49-59./111-120./ifti-

¹⁶¹ mti/napi'2000,09.11.p.3,11,12./ifti

¹⁶² business economics'2000/3.sz.p.9-18./ifti.-

¹⁶³ mti/nszab'2000,09.15..p.9./ifti-

¹⁶⁴ mti/mh'2000,09.21.p.1./ifti-

25-15% között van, a legfejlettebb országokban 8-15% között, mo-on 9% körüli (vagyis mi a legfejlettebbekhez tartozunk?!).¹⁶⁵

A társadalmi modellezés új eszköze a fenntartható fejlődés minősítése és a vonatkozó indikátorok leírása: definíciók, statisztikai háttér (a nemzeti vagyon, a társadalmi tőke, a technológia szerepe: termelés, környezet, foglalkoztatás, megtakarítás): a gazdasági, környezeti és szociális tényezők együttes kezelésének módszertana. A mezőgazdaság, az energiaipar, az első természet forrás- és termelési mérlegének minősítése, a környezettudatos fejlesztési politikák információ- és tudástartalma.¹⁶⁶ A nemzeti vagyon mérésekor három összetevőt minősít a világbanki tanulmány, ill. az annak nyomán készült IECD-elemzés: úgymint a megtermelt vagyontárgyakat, a természetes vagyontárgyakat, a humán erőforrásokat (beleértve a munkaerőt, a humán tőkét, a szociális tőkét). Az egy főre jutó GNP alapján 5 kategóriába sorolhatók a nemzetek, mint alacsony (750 USD alatti), alsó közép (750-2.900 USD között, itt van mo. is), közép-közép 2.900-5.000 USD), felső-közép (5.000-9.000 USD), magas (9.000 USD felett) jövedelműek. Az erőforrásgazdálkodás irányára jellemző, hogy az alacsony jövedelmi csoport természeti erőforrás-exportereinél a nemzeti vagyon összetétele a következő: 20% a természeti tőke, 21% a termelt vagyontárgyak és 59% a humán erőforrások aránya: az OECD-tag Ny-E-i országoknál az egy főre jutó arányok a következők.¹⁶⁷

	nemzeti vagyon	humán erőforrások	termelt vagyontárgyak	természeti tőke
OECD-WE	237.000USD	177.000 USD	55.000 USD	6.000 USD
		74%	23%	2%

Egy közgazdász-filozófus figyelmeztet az „új gazdaság” és az olajár viszony kapcsán a termelékenység és hatékonyság rejtett tartalmaira. A termelékenység növekedésének három tényezőjéből (az alkalmazott többlettőke mennyisége, a számítástechnikai és a nem számítástechnikai termelési eszközök) az első és a második magyarázza a növekedést. Az olajárak és a foglalkoztatás viszonyban érdekes amerikai növekedési pálya szerint az energiafelhasználás/GNP arány 1929-1990 között 42%-kal csökkent, 1973-1990 között az energiafelhasználás/GNP arány változása 88%-ban a fogyasztás szerkezetének átalakulásából következett. Sőt, 1990-1997 között az 1 dollár GDP-re jutó energiafelhasználás 4,6%-kal csökkent: 10 dolláros olajár-növekedés 1 év után 0,5%-kal emeli az inflációt és 0,25%-kal csökkenti a növekedést.¹⁶⁸

A környezetgazdaságtan eseménye a költségalapú környezettudatosság, az amerikai FARM prognosztikai modell (GIS alapú földrajzi adatbázisból és CGE alapú számítógépes ökonometriai egyensúlymodellből áll) az ökológiai rendszerek diverzitásának megőrzésére: 8 régió 11 szektora és 13 termékének viselkedését szimulálja. Világviszonylatban 10%-nyi terület védetté nyilvánítása Japánban hektáronként 5.172, az EU-ban 1.013 dollárba kerül: az USA-ban a nemzeti parkokban környezeti javak és szolgáltatások típusú feldolgozó- és szolgáltatóipari tevékenység értéke 70 Md USD nagyságrendű (1994-es adat). Környezeti adó hatástanulmányok német példából (jogalap, hatáskör, hatáselemzés): típusok: hulladékdíj, hulladékadó-díj, talajvíz közterhek, állattartási díj, belvárosi forgalomkorlátozási különdíj, földterületi beépítési különdíj stb.¹⁶⁹

Az „új gazdaság” irodalmában mind több megfejtés készül, ilyen hogy a részvénytőke árak növekedése az állóeszköztőke viszonyban jelenti-e a szellemi tőke növekvő szerepét is a profitképzésben, ill. növekedésben?! Valamint, hogy az új gazdaság jellemzője a vállalatok piaci és könyv szerinti értéke közötti különbség a szellemi tőkében testesül meg, de mekkora szerepe van a növekedésben. Jelentős spekulációs hatást látnak a szellemi tőkének a befektetésekben

¹⁶⁵ Investing in Education. OECD'2000, p.100-132./ifti-

¹⁶⁶ Frameworks to Measure Sustainable Development. OECD'2000, p.164/ifti-

¹⁶⁷ measuring the wealth of nations. World Bank, OECD'2000, p.164/ifti-

¹⁶⁸ mti/nszab'2000,09.25.p.12,13./ifti-

¹⁶⁹ MI-Környezetvédelem'2000/15-16.sz./ifti-

betöltött szerepét illetően, amennyiben széles és egyre növekvő szakadékot látnak a cégek piaci értéke és a remélt jövőbeni profit között.¹⁷⁰

2.2 Így látják kívülről mo-ot

Az egészségügyi rendszerről készült WHO-jelentés jellemző a magyar társadalom valós helyzetére, amennyiben a 191 országot (1997-es adatok bázisán) minősítő, az egészségügyi rendszer hatékonyságát a ráfordított kiadások és az elért egészségi állapot összevetésében, bonyolult számítások alapján készült értékelésben az összteljesítmény szerint Mo. a 66. helyen (a fejlődő országok gyenge csoportjában) jelenik meg. A különféle hatékonysági minősítők sorában mo. a 50-60. helyek között van a kevésbé hatékony társadalmak, a költséges és gyenge minőségű eü-rendszerek sorában: (az elöregedő és betegségekkel különösen terhelt társadalmunkban az egy főre jutó eü-ráfordítás a GDP 5,3%-a, ami szűkebb régióban is 2-3%-kal marad el, a fejlettektől 6,7%-kal). Az egészségi állapotjelentés szerint a 105. helyre kerültünk (ahol Banglades és Guayana van előttünk!), de az eü-tárca képviselője szerint viszonylag jó a helyezésünk (!).¹⁷¹

Az „Így látják mo-ot”-típusú tájékoztatás eseménye, hogy a bécsi WIIW soros („kelet-európai”) jelentésében mo. növekedik a leggyorsabban (a térség átlaga 4,2%, de mo. 5,5%-ot ér el). A növekedés hátterében az EU megnőtt importigénye áll (az idén eddig 30%-kal növekedett a KEU-i export nagyságrendje): a működőtőke-beáramlás az egész térségben csökken (mo-on nagyon). Nagyon fontos a működőtőke-beáramlás iránya és helyi érdeklődése, miszerint az agráriumot elkerüli, a feldolgozóipari, kereskedelmi és pénzügyi szolgáltató tevékenységeket kedveli, mo. esetében kiugróan magas az energiaipari befektetések aránya.¹⁷²

Az „Így látják mo-ot” típusú tájékoztatási esemény, hogy az amerikai Mercer vállalkozási tanácsadó cég, 146 világvárost összehasonlító éves elemzése (amelyet a multik külföldön tartózkodó alkalmazottai számára készít) szerint Bpest egyre olcsóbbá válik, mármint a külföldieknek, a forint gyengülése miatt. Az 1998/99-es 75. hely a lista közepére tette Bpestet abban a kritériumrendszerben, amelyben 200 árucikk, szolgáltatás, lakhatás, ruházkodás, étkezés, szórakozás, közlekedés stb. költségei szerepelnek. Egy év alatt, az 1999/2000-es értékünk 66,8 ponttal a 91. helyre ejtett vissza bennünket (Bangkok és Dakka közé), ami jelzi a mo-i jövedelmi viszonyok értékét a nemzetközi mezőnyben.¹⁷³

A mérés és minősítés témakörébe tartozó esemény, hogy a WHO-nak a világ egészségügyi állapotáról szóló jelentése 191 országot minősít, s abban Mo. a lakosság egészségi állapotát és az egészségügyi ellátást illetően a 105. helyre került (a veszélyeztetett társadalmak közé: ez a legrosszabb helyezésünk az elmúlt 50 évben). Az egészségügyi ellátás általános színvonalát illetően a 66. helyre, az egészségügy finanszírozási rendszerét illetően a 105. helyre kerültünk, de a várható élettartamot nézzük, akkor Mo. a fejlődők legszegényebb csoportjába kvalifikálta magát.¹⁷⁴

A társadalmi dinamika típusú érvelés példái a kínai vagy a az ír modell, ill. a magyar rendszermodell összehasonlításában. A kínai modellel szemben a magyarok folyamatos vesztesre állnak a kreativitás-verseny, az életrevalóság-verseny, a kezdeményezőkézség-verseny, az ambícióverseny, összességében a társadalmi dinamika terén. A „kelta tigris-modell” preferenciáinak felsorolása is vádirat a mai magyar rendszermodellel szemben, amennyiben teljes nyitottságú szabad piaci verseny, hatalmas befektetések a jövőbe (a fiatalság iskoláztatása egy első osztályú oktatási rendszerben, a fejlett világban 2. a közoktatásra fordított nemzeti jövedelem arányt tekintve az állami befektetések terén Írország): a külföldi tőke vonzása, belépés az EU

¹⁷⁰ Brookings Papers on Economic Activity'2000/1.sz. p.61-124./ifti-

¹⁷¹ vg'2000,06.22.p.1,2./nuszab.p.8.

¹⁷² vg'2000,06.27..p.1,2.

¹⁷³ mti/vg'2000,06.29.p.1,2./ifti-

¹⁷⁴ mti/nuszab'2000,07.24.p.1,16./ifti

monetáris rendszerébe: szociális partnerség az érdekképviselőkkel: az információgazdaság mindenoldalú támogatása (az írek készítette szoftvercsomagok 60%-a az EU-ba megy).¹⁷⁵

Az EIU minősítve az üzleti környezet javulásával kapcsolatos várakozásokat mo-ot stagnálni látja a 30. helyen (7,15 pont értékkel). A 10 kategóriában 70 mutatószám alapján készített értékelés a politikai környezet, makrogazdaság, piaci lehetőségek, gazdaságpolitika, vállalkozás- és versenybarátság, külföldi befektetések kedvezményezése, árfolyamrendszer és külgazdaság, infrastruktúra és munkaerőpiac stb. kategóriákban történik. Másik így látják mo-ot típusú tájékoztatási esemény, hogy a hitelminősítők európai központja (a londoni Fitch) szerint kiváló a magyar gazdaság idejének teljesítménye, de a hitelképességi feljebb sorolástól azért tartózkodik. A BBB+ minősítés a furcsa magyar növekedés elismerése, egy jó közepes szintnek felel meg, pozitív várakozásokkal. Az elemzők különösen a külső és belső adósság (eladósodottság) arányait tartják magasnak, és a növekedés fenntarthatóságával kapcsolatban is kétségeik vannak, az egészségügyi rendszer reformját illetően pedig a költségek befagyasztását ajánlják: mindent összevéve 1998-óta nem változik (javul) a magyar minősítés, és most sem biztatnak.¹⁷⁶

A magyar társadalomképet árnyalja a jövedelemnivevellálódásról készült, OECD-jelentés az 1991-1997-es bázisok alapján készült összehasonlító elemzés a tagországokról: a Gini-koefficiens alapú értékelésben Mo. 28,3%-a a mezőny középsőbe sorol: az általános tapasztalatok szerint a kisgyermekes családok, azután a munkaképes korú felnőttek körében növekedik (és magas) a szegénység, az idősek relatív szegénységi rátája pedig csökken. A gyermekkorúak szegénységi kockázata 1,33, ami a legmagasabb a felmért országok sorában: a pénzügyi szociális juttatások módosítani látszanak a szegénység struktúráját. Az árnyalt értékelés szerint az abszolút szegénység jelentősen nőtt, az alacsony jövedelműek relatív helyzete mégis javulni látszik, a szegénység fő oka a munkanélküliség.¹⁷⁷

Az így látják mo-ot típusú minősítések sorába tartozik a McConnell Int. amerikai tanácsadó cég 42 országra kiterjedő felmérése, amely szerint Mo. a középszer középszere, amennyiben a „humántőke”-adottságainak elismerésétől eltekintve a „hálózati elérés”, „kormányzati aktivitás” (információtudatos politika), „információbiztonság”, „e-biznisz-adottságok” kategóriákban is „válami van, de nem az igazi” minősítést kapott. Az amerikai cég mo. esetében különösen az orvostudományi, közgazdasági, természettudományos képzettséget tekinti erősségnek.¹⁷⁸

Az így látják mo-ot típusú megnyilvánulások sorában a német-magyar iparkamara és a FAZ-Institut közös országtanulmánya (1-100-ig skálán) az összgazdasági helyzetre és hitelkockázatra 1999-2001 távlatban 66-71-77 pontot adott, ami mérsékelten jó eredménynek számít. A 21%-os ipari növekedést nem látja tarthatónak, a 9,5%-os inflációt igen: a magyar-német export-import mérleg az idén 20,1-18,3 Md DEM, jövőre 22,5-20,4 Md DEM arányú lehet a javunkra.¹⁷⁹

A nyugdíjasok jövedelmi pozíciói a tájékoztatásban (gazdaságpolitológiai eseményként), amennyiben a KKE-i hivatalos statisztikák alapján összehasonlító adatokat adnak közre 2000-ben (de 1995-1997 között zuhant utolsó helyre a magyar nyugdíjas, a vásárlóérték 35-40%-os csökkenésével), amikor jelentős (!) javulás van már: a régió országainak átlagnyugdíja és az egy főre jutó átlagos kiadások:¹⁸⁰

¹⁷⁵ business week'2000/3673-1003.sz. p.13./ifti-

¹⁷⁶ mti/mh'2000,08.07.p.13./ifti-mti/vg'2000,08.08..p.3./ifti

¹⁷⁷ mti/vg'2000,08.21.p.1,2.

¹⁷⁸ mti/vg'2000,08.24.p.1.

¹⁷⁹ mti/vg'2000,08.30.p.3./ifti-

¹⁸⁰ mti/nszab'2000,09.04..p.13./ifti

	nyugdíj	átlagos kiadás	átlagkereset
1.Csehország	39.630 HUF	44.314 HUF	86.804 HUF
2.Szlovénia	98.422 HUF	90.998 HUF	225.885 HUF
3.Lengyelország	45.518 HUF	32.840 HUF	106.867 HUF
4.Mo.	29.600 HUF	26.772 HUF	77.187 HUF
5.Szlovákia	25.869 HUF	29.903 HUF	61.384 HUF

Az így látják mo-ot témakörben a genfi világgazdasági fórum (WEF) minősítése szerint 26. a növekedési versenyképességet illetően: 59 országot tartalmazó listán a technológiatranszfert illetően 8., a gazdasági kreativitásban 21., a gazdasági nyitottság és a pénzügyi szektor működésében egyaránt 31., az innovációban 32., a környezetvédelmi szabályozás és környezetgazdaság témában 29. Mindent összevéve az általános pozíciónk javulni látszik, de a részértékelések szerint a felzárkózásunk nem elég gyors.¹⁸¹ Az így látják mo-ot témák sorába tartozik a világgazdasági fórum felmérése 29 országról a vállalatvezetők véleménye alapján. Eszerint a gazdasági recesszió valószínűsége 1-7 közötti skálán mérve a komoly veszélyt 3-5 közötti értékkel Csehország és Lengyelország esetében: 5-6 közötti kevés valószínűséget a fejlett országokban látják, s a csekély eshetőséget 6 pont érték felett pl. Mo. esetében gondolják. A mérési kritériumok alapja a gazdasági média sugározta országimázs, pénzügyi mutatók alapján.¹⁸²

Az „így látják mo-ot” típusú tájékoztatás eseménye, a magyar növekedés valóságos minősítője a világbank (World Development Report) 1999-es GNP rangsora, amely igen szolid teljesítményt mutat nálunk, a felzárkózási dinamikánk mind laposabb. Az egy főre jutó GNP a teljes outputtal több kategóriába sorolja az országokat, s a legjobb teljesítményt produkáló (30 ezer dolláros) csoport a 38.350 dolláros Svájc és a 30.600 dolláros USA közötti, a középcsoportot (a 20 ezer dollárosok) a 25.350 dolláros Németország és a 10.600 dolláros Portugália közötti országok jellemzik, és csak ezek után következnek a kicsik, közöttük a 4.650 dolláros Mo.¹⁸³ A gazdasági viselkedés és a társadalmi teljesítmény minősített a TI legújabb korrupciós világranglistájával, amelynek első tíz helyén 10 és 8,7 pont között a finn és a brit állam, a második tízben 8,6 és 7 pont között a svájci és a spanyol állam és társadalom mutatja a dinamikus gazdasági növekedés, ill. társadalmi teljesítmény legmagasabb értékeit. A korrupció gyakoriságát jelző értékek szerint mo. 1995-2000 között 4,12 pontértékről 5,2-re javított, de ott stagnál, nem sikerül 7 pont fölé kerülni. Különösen érdekes, hogy a magyar érték 3,9 és 8,1 pont közötti szórásból alakult ki, az index mögöttes tartalmai szerint a korrupció terjed a társadalomban, értéke viszont csökkenni látszik.¹⁸⁴ A Morgan Stanley tőkebeviteli világindex (capital international world index) szerint 22 ország bázisán a globális piacokon a leggyorsabb növekedés 1970-1998 között 2,425% az USA-ban és 4,999% azon kívül. A világpiacon a kapitalizációból való részesedés 1970-ben az USA 66% és azon kívül 34%, 1998-ban viszont már 49:51% arányúra módosult. A globális internethasználat aránya 1999-ben 130,6 millió ember, s abból 58 millió az USA-ban (The new global investor.).¹⁸⁵

A nagyvárosok ár- és bérszínvonalát összehasonlító UBS-minősítés valóságos helyünket jelzi a jövedelem- és az életszínvonalterképen: 58 ország összevetésében Bpest az utolsó előtti az árszínvonal terén (a lakbért beszámítva is a legolcsóbbak között van): a nettó átlagbér alapján a legszegényebbek között vagyunk (pl. a svájci 13,9%-át éri). Figyelemre méltó a bér- és árszínvonal-különbség összevetése is, amennyiben a drága és magas béreket számoló városokban a különbség 10-20%, miközben az olcsó és alacsony béreket számoló városokban, pl. a magyar különbség 39, a moszkvai 50, a varsói 38%.¹⁸⁶

Az egészségügy állapota és lakossági megítélésének számosítása mutatja a hatalmas ellentmondást, ami az információ- és tájékoztatáspolitikai legfőbb gondja: vagyis egyfelől a WHO-

¹⁸¹ mti/vg'2000,09.08.p.1,2./ifti-

¹⁸² mti/vg'2000,09.12.p.1,2./ifti

¹⁸³ mti/vg'2000,09.13.p.1,2./ifti-

¹⁸⁴ mti/vg'2000,09.14.p.1,8./ifti

¹⁸⁵ business week'2000/2012.sz.p.68-70./ifti-

¹⁸⁶ mti/vg'2000,09.15.p.1,2./ifti.-

világjelentés számaival dolgozó szakértő bizonyítja a magyar egészséggazdaság irreális alapokon működését (a Schuster-ügy kapcsán minősített szlovák egészségügy alatt teljesítését), hivatkozva a megdöbbentő WHO-minősítésekre (amelyekről azóta is mélyen hallgatnak az illetékesek). Másfelől viszont a világ legbetegebb nemzete a legegészedettebb (!) a magyar egészségügy ellátással (EüM-OEP felmérés), amennyiben 0,4% elégedetlen, 45% nagyon és 48% egészsébe véve elégedett vele: ez mutatja, hogy nem működik a tájékoztatás társadalmi tükör szerepe.¹⁸⁷

Az így látják mo-ot típusú tájékoztatási esemény a WIIW helyzetjelentése és előretétele, amely szerint mo-nak az idén kb 600 M USD-ral többre lesz az olajszámla (ami jelentősen rontja a növekedési eredményességet, emeli az inflációt). Ugyanakkor a térség távlatban is 5% körüli (4-5,5%) növekedést produkálhat (2010-ig), amit a GDP arányában 30% feletti beruházási aktivitás eredményez (ez a mai magyar lehetőségeket messze meghaladja). Mo. 2020-2025 táján érheti el az EU átlagot, amit nagyban veszélyeztet, hogy távlat is magas olajárral számolnak, s miközben mo. az erősödő dollárral fizet az olajért, exportjáért viszont gyengülő eurót kap, egyre jelentősebb cserearányromlással számolhat.¹⁸⁸

Az EIU és a Euromoney soros minősítése azért érdekes, mert első ízben jeleznek nagyobb dinamikát mo. esetében a stagnálás közeli pozícióból. Egyébként mindkét listát a felzárkózó délkelet-ázsiai államok vezetik (amelyek egészen más gazdaságpolitikát követnek, mint mo.: nem is beszélve a politikai rendszerek különbözőségéről, bár már azok is demokráciák). Az EIU 93 feltörekvő országot minősítve a 20. helyre sorol, közepes kockázati számmal. A 195 államot minősítő Euromoney-besorolásban mo. a 40. helyen áll még közepesebb értékkel, viszont örvendetes, hogy a GDP-mutatónál sokkal fontosabbá váló GNP-mutató alakulásában látja mo.-ot növekedni, amennyiben 2002-ig az 5,0-5,3%-os várható növekedéssel a térség legjobban emelkedő országa.¹⁸⁹

2.3 A tájékoztatás társadalmi tükör szerepének gyakorlása

A tájékoztatás társadalmi tükör szerepének gyakorlásában negatív esemény a tárki felmérése az erdélyi magyarok megítélésével kapcsolatban, amennyiben zárt kérdésekkel, a médiában megjelenő (!) negatív várakozások és állásfoglalások megismétlésével mérte fel (helyenként sugalmazta) a negatív nézeteket. Az anyaországi lakosság a munkahelyét félti a „románoktól”! Még 1989-ben a lakosság 85%-a szerint kellett (volna) segíteni az erdélyi magyarságon, 2000-ben már csak 40% szerint: de 20-30% szerint cserbenhagyják a kinti magyarokat, sőt, nem is igazán magyarok (!): külön érdekesség az a kutatói bonmot, miszerint mo-on az elmúlt 10 évben uralkodóvá vált a „jóléti sovinizmus”?!¹⁹⁰

A társadalomkép minősítője, az új időmérleg igazolja a termelési teljesítmény folyamatos csökkenését, amennyiben a 15-74-éves korosztályok összességében közel negyedével kevesebb időt töltöttek munkával 1999-ben, mint 1986-ban, a népességfogyás, a munkanélküliség, ill. a munkaidőcsökkenés miatt. Valamivel több időt töltöttünk fiziológiai célokra (ami az előregedett népességet tekintve nem csoda): a finom elszámolás sok egyéni és közösségi irracionális tételt tár fel az időfelhasználás alapján.¹⁹¹

Az ECRI-jelentés apropójából a Teleki László Alapítvány rendezte emberi jogi konferencia (pontosabban annak kommunikációja) jellemző a magyar társadalomképre, a tájékoztatás társadalmi tükör szerepének működtetésére, amennyiben a cigányokat ért diszkriminációk kapcsán sommás elítélő nyilatkozatok hangzottak el, ily módon diszkriminálva a többségi társadalmat, miközben nincs tájékoztatás az égető társadalmi feszültségekről, pl. a cigányok és nem cigányok együttéléséről. Ellenben hangot adnak egyre kifinomultabb diszkriminációkról a kisebbségekkel szemben, akik egyébként többséget alkotnak az adott lokalitásokban. A Kemény-

¹⁸⁷ mti/nszab'2000,09.18..p.1,10./nzsava.p.1,6./ifti

¹⁸⁸ mti/vg'2000,09.19.p.1,2./ifti-

¹⁸⁹ mti/vg'2000,09.26.p.1,10./ifti-

¹⁹⁰ mti/nszab'2000,06.30.p.4./ifti-

¹⁹¹ nszab'2000,06.24..p.5.

és a Sík-féle szakértői előadások kiragadása a teljes konnotációból a tájékoztatás szabályainak megsértését jelentik.¹⁹²

A magyar droghelyzet bármilyen megközelítésből nézve is a rendszerváltozás, ill. a benne elszabaduló, felelősség nélküli, tankönyvizű és valós tapasztalatok nélküli liberális szellem működésének az eredménye, amennyiben a kábítószerfogyasztás mint szükségklet a szociális és egészségügyi kuriózumból szubkultúrává vált az SZDSZ köreiben hirdetett szabadságpolitikai mentén. A 11-18 éves fiatalok 70%-a kapcsolatba került a drogokkal (1995-1999 között a 16 évesek között két és félszeresére nőtt a fogyasztók aránya): több mint 100 ezer fiatal él rendszeresen vele, 50 ezer a függőszáma, 1999-ben 10.600-an jelentkeztek gyógykezelésre. Ma már senki előtt nem lehet kétséges, hogy a kábítószerkereskedelem, terjesztés, fogyasztás elleni fellépés felpuhítása a társadalmi áldozatok tömegével mérhető.¹⁹³

A magyar fiatalságról, a 15-30 évesekről készült felmérés eredményei döbbenetnek meg bennünket, amennyiben a medián felmérése végül egy ifjúságpolitológiai szemlévé válik (igazolandó, hogy az Orbán-kormány kulturális és társadalomfilozófiájával szemben haladnak a dolgok). Az értékrend minősítésében a szeretet, őszinteség, önállóság 50-60%-os említettségű fogalmak, viszont a hűség, lojalitás, vallásosság 5-10%-osak. A szülőkkel közösen vallott értékek aránya 53-62% közötti a szóban forgó korcsoportokban, ami igen jelentős eltávolodást jelez a szülők világától. A fiatal felnőttek 32%-a él „házas- vagy élettársi kapcsolatban” (ez így elkülönítés nélkül szerepel a felmérésben!), 36%-os magányos: 32%-át egyáltalán nem érdekli a politika.¹⁹⁴

A legújabb felmérés szerint a tipikus magyar élelmiszervásárló nő, aki a legközelebbi üzletben naponta vásárol (80%, Healey and Baker): a hiper- és szupermarketek tulajdonosai nem lehetnek boldogok, mert a magyar vásárlói szokások (és fizetőképesség) makacsul ellenállnak a kínálati nyomásnak. A heti egy nagybevásárlást bonyolítók aránya mindössze 11%: döntően nők vásárolnak ekkor is (akik köztudottan megfontoltabban költenek). A fagyasztottal szemben a friss árut részesítik előnyben (62%): növekszik a válogatóság köre, amennyiben 43% keresi a nem ipari módon előállított húst.¹⁹⁵

A társadalmi hatékonyság egyik fokmérője a halandóság növekedése mo-on: a világ három legrosszabb mutatóit produkáló országa, amelyekben 10 ezer lakosra 140 főnél több elhalálozás jut, Bulgária és Ukrajna (ahol javulás van már), Mo. ahol 1999-ben 143-mal további romlás felé tartunk. A korosztályok közötti átlagok, a fiatalok közötti kihullások aránya növekedik és világviszonylatban egyedülállóan rossz mutatókkal (pl. 10 ezer 25-59 éves férfiből Bangladesben 40, nálunk 80 hal meg egy évben). A V.I. demográfus magyarázata hitelesebb, mint a korábbi „vezető demográfus” évtizedes szemléletmódot tükröző, s az új szempontokat nélkülöző interpretációja.¹⁹⁶

A családokról szóló globálprogramban országos életminőség-felmérés készült a családokban élő 16-24 éves nőkről. Jövőképük pozitív, jó közérzet jellemzi őket: ugyanakkor egyharmadukra a negatív életérzésekre utaló jelek jellemzőek (30-32%-ra a szülő elvesztése vagy súlyos betegsége, 18%-ban deviáns magatartás jellemző). Jellemző tünetként fogalmazódik meg a családon belüli bizalomhiány, a konfliktuskezelés elemei feltételeinek hiánya.¹⁹⁷ A „gyermekszerető” magyar társadalmat minősíti, hogy a legfrissebb adatok szerint 20 ezer gyermek éheznek, 150 ezer óvodás és általános iskolás alultáplált. A 20 év alatti gyermeket eltartó családok 15%-a a létminimum alatt él (ebből legalább 10% vélhetően a cigány családok aránya). Jellemző további adalék (többek között a civil társadalom függetlenségének mércéje is), hogy bár az 1,8 millió 14 év alatti gyermekből 800 ezer részesül gyermekvédelmi támogatásban, most ajánlatot tesznek egy 40 Md HUF-os közalapítványra (ami helyes egyébként), amely lehetővé tenné a 14 alatti gyermekek napközis étkeztetését. A Mo-i Gyermekbarát Mozgalom, a Gyermekétkeztetési

¹⁹² nszab'2000,06.21.p.5.

¹⁹³ nszab'2000,06.27.p.9.

¹⁹⁴ hvg'2000/25.sz. p.65-70.

¹⁹⁵ napi'2000,06.26.p.1,4.

¹⁹⁶ nszab'2000,06.23.p.10.

¹⁹⁷ mti/mn'2000,06.30.p.6./ifti-

Alapítvány, a Máltai Szeretetszolgálat tapasztalatainak összefoglalása vádirat a Horn-kurzus ellen.¹⁹⁸

A mérés és minősítés eseménye, valósága a magyar gyakorlatban a Nemzeti Filharmonikus Zenekar minősítése nemzetközi zsüri előtt, szigorú kritériumrendszer alapján, ami a foglalkoztatás és a háromszoros (már nemzetközi szintű) fizetés előfeltétele volt: Eszerint a 107 zenészből 60 bizonyult alkalmatlannak (!): a 400 pontból 300-at kellett elérni az alkalmassághoz, amit a 79 fős énekkar teljesített is (a legrosszabb eredmény 303, a legjobb 387 pont volt). A minősítéssel kapcsolatban a reakciók a legérdekesebbek, a meg nem felelték között a funkcionáriusok csoportja, akik mindent megtettek, hogy megakadályozzák a minősítést: az egész (tudás)társadalomra jellemző volt ez a vizsga.¹⁹⁹

A magyar társadalomkép újrarajzolásának eseménye, hogy a legfrissebb adatok szerint 1,2 millió alkoholistá van mo-on, a lakosság 12%-a szenvedélybeteg, ami valószínűleg világrekord, különösen ha a szakértők további becsléseivel egészítik ki e számokat, miszerint további 600 ezren él rejtett alkoholos függőségben (ami már 18%-ot jelent). Ezzel a ténnyel összefüggően pl. a közlekedésben növekedett a közveszélyeztetettség (mint biztosításmatematikai téma elsőrangú), amennyiben minden tizedik autós alkoholosan vezet.²⁰⁰

Az immobilnak tekintett magyar társadalom ma sem tagadja meg magát, míg az EU-ban 6-7, az USA-ban még több vándorlás jut egy emberi életre, addig mo-on ez 4 változtatást jelent. A legjobban a főváros lakossága változik, évi 20-30 ezrenyi lakossal, amiben 53% a természetes fogyás, 47% az elvándorlás számlájára írható. A hivatalos statisztika szerint 1970-1997 között a változások trendje a belföldi vándorlások és a településen belüli költözések terén is csökkenést mutat. A mobilabbak a fiatalok és nők, akik általában iskolázottabbak is: a lakosság egésze azonban konzervatív, 62% ugyanott lakik (a fővárosban 85%), ahol született.²⁰¹

Az egészséggazdaság eseménye, a NATO Kutatási Központ (!) és a magyar Magatartáskutató Intézet szervezte (zártkörű) konferencia kellett ahhoz, hogy kimondassanak olyan evidenciákat, amelyek igazolják, hogy miért és hogyan deficittermelő társadalom a magyar. A WHO és más adatok alapján készült becslés szerint a munkaképes korú férfiak (korai) elhalálása a fejlett EU államokban a GDP 12%-át elérő veszteséget generál, s ugyanez az arány a magyar társadalomban a GDP több mint 20%-ának megfelelő veszteséget jelent. Az is köztudott, hogy a korai halálozás oka 60%-ban a stressz (ami a társadalom polarizálódása, a leszakadás, munkanélküliség stb. következménye), 40%-ban az életmód. Mo-on szív- és érrendszeri megbetegedésben háromszor annyi középkorú férfi hal meg, mint Európában. A finanszírozhatatlanság bizonyítéka az OEP működésében, amennyiben a 135 Md HUF nagyságrendű gyógyszerkerethez képest az első 7 hónapban már 86 Md HUF-ot már elköltöttek (a hathavi számveteli mérlegben 28,5 Md, az előre vetített kiadások szerint máris 12,7 Md HUF a hiány). Az egészségbiztosítási alap járulékként emelni nem lehetséges tovább. A magyar gazdaság és társadalom hatékonyságának fokmérője, hogy a mostani 10 milliós népesség gyógyszerfinanszírozási igényei nem teljesíthetők, közben a lakossági gyógyszer számla is növelhetetlenül magas már.²⁰² A vállalati hatékonyságot vizsgáló (303 vállalatvezető megkérdezésével készült) felmérés szerint (Czipin and Partner) a magyar vállalatok termelékenysége 1999-ben 12,9%-kal növekedett, viszont a munkaidő 47%-a mindig improduktív tevékenységekre folyik el (évi 225 munkanapból 106 vész el!). A vállalatvezetők 63%-a szerint növekedett, 31%-a szerint stagnál, 6% szerint csökken a termelékenység. A nem termelékeny idő 40%-a a tervezés és irányítás hiányából adódik, 21% a felügyelet hiánya, 14% az alacsony munkamorál eredménye, 12% informatikai készségek hiányából következik.²⁰³

¹⁹⁸ mti/nszab'2000,06.29.p.5./ifti-

¹⁹⁹ mti/nszab'2000,07.06.p.1,9./ifti-

²⁰⁰ mti/nszab'2000,07.10.p.5./nszava,p.13./mh,p.5./ifti

²⁰¹ mti/mh'2000,07.21.p.5./ifti-

²⁰² mti/nszava'2000,08.05.p.3./ifti-mti/napi'2000,08.07.p.1,3./ifti

²⁰³ mti/vg'2000,08.03.p.3./mn,p.11./ifti

A gazdasági viselkedés alakulását követő BMI-index értéke júliusban 54,6 pont (ami 4,4 pontos csökkenés), a konjunktúra lassulását jelzi. Az EU-PMI-index értéke 59,2 pont, vagyis az euró-konjunktúra erősebb (bár a két index összevetése nem teljesen megoldott a „magyar ipari termelés jelentős ingadozásai miatt”). Ugyanakkor a beszerzési részindex 71,5 pont értéket ért el (7,1 pont emelkedés, míg az EU-PMI-index 72%), amit az euró gyengeségével és az olajár emelkedésének hatásával magyaráznak. Fontosabb mindennél, hogy a megrendelések részindex és a foglalkoztatási részindex egyaránt stagnálást, ill. az EU-értékektől elmaradást jelez.²⁰⁴ A magyar társadalomkép jellemzője a vállalkozó mint vesztes. A vállalkozásba kényszerítés és kényszervállalkozói lét tanulmányozása a különleges állatfajnak szól, a kormányzati politikai nem preferálja. A statisztikák szerint a mintegy 4,5 milliós munkaképes lakosságból 2,5 millió a munkavállaló, 400-500 ezres a munkanélküliek tábora, vagyis közel egymillió ember hiányzik, s ezek 80-90%-át kényszervállalkozónak tekintik. A magyar társadalom, gazdaság és politika legfontosabb problémája e sokaság sorsa, amennyiben gazdasági aktivizálásuk a fejlődés záloga. Másik jellemző társadalomkép a földműves-kisgazdaságok mint vesztesek. Az ÁMÖ'2000 kitüntetett szereplője, a 960 ezrenyi egyéni gazdaság sorsa (számuk csökken), 60%-a szántóföldi termelést folytat, 15% szőlő- és gyümölcsstermelő: az állattartás is zsugorodik (csak 5% tart szarvasmarhát de 50% sertést). A gazdasági potenciál és a szociális jelentőség ismerete egyaránt fontos lenne, ezért az ÁMÖ adattár alapos feldolgozása fontos lesz.²⁰⁵

Ugyancsak a társadalomképre vonatkozó tájékoztatói esemény az MSZOSZ által, 21-25 éves fiatalok körében végzett felmérés (3 ezer kérdőíves megkeresés), amely szerint 82% fizikai állományú dolgozó, de csak 58% szakszervezeti tag: 89,5% a versenyszférában dolgozik. Az általuk felállított rangsorban első a biztos munkahely, majd a lakás, tisztességes jövedelem, család következik. A megkérdezettek 73%-ának nincs saját otthona és nem is tudja igénybe venni a kormányzati támogatásokat (ennek kiderítését szolgálta a felmérés).²⁰⁶

A magyar társadalomkép meghatározója az irracionálissá vált szabadságélmény hangsúlyozása. Viszont a másság-diktatúra ellenére a hagyományos házasság- és családmodell a jellemző mo-on: a Tárki felmérése szerint a felnőtt lakosság kétharmada házasságban kíván élni, mindössze 9% választ élettársi, 7% teljesen kötetlen párkapcsolatot. Érdeemes figyelni a felmérésre, mert a korcsoportok, nemek szerinti állásfoglalások változtak, ami a fogyasztási és más viselkedést is módosítanak.²⁰⁷

Demográfiai elemzés a magyar társadalom termékenységéről (közvetve a társadalmi újratermelésről, munkaerőutánpótlásról, beiskolázásról stb.), amely számokkal igazolja a trendeket és tendenciákat: 1990-2000 között a gyermeknemzedékek száma 413 ezer fővel, a 15-39 éves nemzedékeké 140 ezer fővel csökkent, a 70 évesnél idősebbeké viszont 142 ezerrel nőtt..., a fogyás és az elöregedés párhuzamosan zajlik. A társadalmi reprodukció alakulása szempontjából a háborús időknél rosszabb éveket produkáló évtizedben, 1990-2000 között a termékenység 30 %-kal csökkent (40%-os hiány a szintentartáshoz képest). A növekedés strukturális tartalékai a 20-29 éves nemzedékekben vannak, amennyiben ezek létszáma 150 ezerrel magasabb a korábbi évtizednél, ez az utolsó esély, vagyis a kormány törekvése - ezek mindenoldalú támogatására - helyes.²⁰⁸

A társadalomkép alakulása, a jövedelmi és fogyasztási viszonyok, a gazdasági viselkedés a tárgya a GfK-nak a biztosítási piacot vizsgáló, félévi felmérésének, amely szerint a háztartások kétharmada rendelkezik valamilyen biztosítással, 55% a lakás- és házbiztosítási, 32% a kötelező gépjármű-felelősségi, 5% a Casco-biztosítások aránya: piacvezető az AB Aegon és a Hungária. A lakossági gazdasági viselkedés szempontjából döntő a 30-49 éves korosztályok, a legalább

²⁰⁴ mti/napi'2000,08.03.p.1,3./ifti-

²⁰⁵ mti/mn'2000,08.12.p.23./napi,p.3./ifti-mti/mn'2000,08.12.p.25./ifti.-

²⁰⁶ mti/nszab'2000,08.14..p.4./ifti

²⁰⁷ mti/mh'2000,08.14.p.5./ifti

²⁰⁸ mti/mn'2000,08.24.p.6.

középfokú végzettségűek, a havi 80 ezer forint feletti jövedelmű háztartások, a vidéki nagyvárosi lakosság érintettsége: életbiztosítása van a felnőtt lakosság 12%-ának.²⁰⁹

A munkanélküliség arányai, a háztartási és egyéni (lakossági) jövedelemszerző képesség minősége jelenik meg a 15-74 éves munkanélküliek időmérlegében. A hivatalos statisztika szerint a munkanélküli férfiak 6,5 órát, a nők 8,4 órát fordítanak munkára (kereső-termelő tevékenység, tanulás, háztartási munka, gyermekellátás). A munkavégzéssel töltött és egyéb tevékenységek minőségi összetétele jellemző a magyar életminőségre (helyenként egészségesebb életmódot mutat, mint a normális munkával rendelkezőknél), másfelől a fekete és szürke munka arányaira, ill. a politikai megítélésre (az 1980-as években és Hornék idején is 30%-kal értékelték felül a háztartások jövedelmét éppen az ilyen ismeretek miatt).²¹⁰

Az oktatás és a társadalmi esélyegyenlőség minősítése a téma az OKI monitorvizsgálata alapján, amikor (1991, 1995, 1997, 1999-es felmérések alapján) a legifjabb nemzedék olvasási és szövegmegértési képességét értékelték. A korábbiakban (1986-1995 között) a képességek csökkenése volt jellemző, most a stagnálás jellemző: javulás a fővárosban és a megyeszékhelyeken van, másutt a romlás folytatódik. Nemzetközi összehasonlításban a szülők iskolai végzettsége Mo-on különösen meghatározó a gyermekek vonatkozó készségeinek minőségében (ami a közoktatás mélyrepülését igazolja), a diplomások gyermekei több mint 20%-kal nyújtanak jobb teljesítményt. Lesújtó tapasztalat, hogy országosan romlott a dokumentum típusú szövegek (jogsabályok, útmutatók, menetrendek stb.) megértése.²¹¹

A jegybank jelentése szerint a háztartások operacionális nettó finanszírozási képessége augusztusban 104 Md HUF-tal, az elmúlt nyolc hónapban 441 Md HUF-tal növekedett: a háztartások készpénzállománya 759 Md HUF, a devizabetétállomány 718 Md HUF. A GfK felmérése szerint a magyar háztartások 44%-ának van megtakarítása: kétharmad forintbetétben tartja megtakarítását, egynegyed rendelkezik takarékbetétkönyvvel.²¹² A GfK az első félévi kiskereskedelmi forgalmat és vásárlói/fogyasztási magatartást felmérő vizsgálata szerint a lakosság fogyasztása folyamatosan csökken, amit a vásárlóerő egyértelmű csökkenésének tudnak be (az európai vásárlóerőindex-számítás szerint az EU-átlag 100-hoz képest a legfrissebb magyar mutató 51 pontérték). A részleteiben az élelmiszer és vegyiárak forgalmát mérve azt találták, hogy az alapvető cikkeknel jelentős a csökkenés, a tartós fogyasztási cikkek terén viszont nőtt a háztartások ellátottsága (színes tévé, mosógép, hűtőgép), s a külföldi gépkocsik aránya is átbillent a nyugati típusok javára.²¹³

3. A magyar ITá és információgazdaság eseményei

3.1 Az információs társadalom paradigma

Az információpolitikával kapcsolatos tájékoztatási esemény az USA-EU viszony elmérgesedése folyamatos a internetes gazdaság szabályozásában. Az apropó, hogy az EU (pénzügy)Miniszteri Tanácsa döntése értelmében az európai vállalatok valószínűleg kötelesek lesznek áfát fizetni az interneten és a fizetős tévécsatornákon keresztül nyújtott szolgáltatások után (miközben az EU-n kívüli versenytársak nem!). Internetes áfát azok cégek fizetnének, amelyeknek az EU-piacán elért éves forgalma meghaladja a 100 ezer eurót (94 ezer USD-os küszöbérték), s azzal kötelesek regisztrálni magukat valamelyik adóhatóságnál (a legalacsonyabb a luxemburgi 15%-os hozzáadottérték-adó). Az OECD 2001-ben tervezi az ajánlott (közös) adót bevezetni, ill. az USA

²⁰⁹ mti/vg'2000,08.29.p.11./nzsava,p.4./ifti

²¹⁰ mti/nzsab'2000,19.05.p.16./ifti-

²¹¹ mti/mh'2000,09.05.p.1,5./ifti-

²¹² mti/nzsab'2000,09.19.p.12./napi,p.3./ifti-

²¹³ mti/mh'2000,09.29.p.9./ifti-

egyeztető tárgyalásokat folytat minden kontinensen, hogy vállalatai számára kedvezőbb megoldást csikarjon ki, mert az internet adóztatása a világban ténykérdés.²¹⁴

Az információgazdaság eseménye az e-ker, e-biznisz, e-piac minősített szegmenseinek, működésének osztályozása az amerikai gyakorlat alapján. Első kategória a kereskedelmi célú site-ok az egyes ágazatokban mint sajátos hálózatok, hirdetési bevételek generálása, készletek minősítése (mint a VerticalNet, amely 56 ipari hálózatot működtet). Azután következnek a katalógusok mint az eladók site-jai (amolyan digitalizált papírkatalógusok), kínálati adattárak (mint a SciQuest.com az élettudományok, a PlasticsNet a műanyagtermékek, az OrderZone.com a rendeléskínálat terén). Harmadik csoport a közbeszerzési forrásközpontok és hálózatok, mint a CommerceOne a nagyvállalati körben, ill a „big three” autóipari cég alkotta hálózat. A negyedik csoport az árverési helyek, mint az AdAuctions.com, amelyik hirdetési helyek értékesítésével foglalkozik, a FreeMarkets ipari anyagok és berendezések értékesítője. Az ötödik csoport a tőzsdék egyrészt anoním értékpapír-piaci műveletekhez, másrészt árutőzsdék (mint az AltraEnergy). Végül következnek a szakmai (együttműködő) hálózatok, mint pl. a Bid.com munkaerőpiac a teljes munkaerőigény kiszolgálására.²¹⁵

Az információs társadalom a tárgya az európai könyvtárak helyzetét az információs társadalomban bemutató könyv. Könyvtári helyzetkép, felértékelődés, az ITá és a könyvtár viszonya: új szerepek: mi a teendő: speciális gondok.²¹⁶

Az EU mozgolódása jelentős változásokat feltételez az információgazdaság alakulásában. Az IKT-ágazatokban tapasztalható munkaerőhiány felszámolására, ill. az Institute for Prospective Technological Studies által készített előzetekintési tanulmány az információgazdaság területén teszi a legtöbb kezdeményezést (e-Europe). Az EU-szakértők által áttekintett modelltanulmány szerint az USA online fogyasztói piaca 1999-ben 33 MdUSD nagyságrendű volt, ami a teljes kiskereskedelmi forgalom 1,4%-ának felel meg. Az online hirdetési piac értéke 4,6 MdUSD volt. Az USA előnye 6-9 hónap az EU-val szemben a terjeszkedés sebességét tekintve. Az 1999-es európai fogyasztói online-piac (B2C) értéke 3,5 Md Euró nagyságrendű volt, de ez csak mintegy 15-20%-a a teljes e-kernek.²¹⁷

Az információtudományos társadalmi modellezés terén született érdekesség, egy digitális utópia mint az információs társadalom paradigmák egyik változata a szerző (esztéta) értelmezésében: a hippik szabad szelleme és a yuppiek vállalkozói buzgalma, vagy másként az elektronikus agora és az elektronikus piactér a digitális utópia motorja, aminek háttere a „mcluhani információs romantika”. A cenzúramentes virtuális világ és a versenyt kiteljesítő elektronikus piactér ezideig megfért egymással, s a modernista interpretációk nem is firtatták, hogy lehetne-e másként is: de a küzdelem már folyik, amit a „kaliforniai ideológia” is sejtet.²¹⁸

Az információtudomány tényreése, hogy az internet hatóságainak ismerete mind fontosabbá válik, ahogy a szélsőségesen liberális információjog-szemlélet kezd visszaszorulni a gazdasági/üzleti érdekek eluralkodása alatt. A korábban parttalan kibetér szemlélet most már a szigorú szervezethez és szabályozottságot hirdeti, viszont az önszerveződés meghatározó továbbra is. Az Internet Engineering Task Force (IETF) feladata a technikai szabványok (a kommunikációs protokollok) kialakítása: az Internet Engineering Steering Group (IESG) koordinálja az említett területeken a szabályalkotást, ill.gondoskodik a szabványok betartásáról: a World Wide Web Consortium (W3C) az üzleti szemlélet központosított fóruma a korábbi profilok együttes képviseletével: az Internet Corporation for Assigned Names and Numbers (ICANN) a domainnevek kialakításának és odaitélése folyamatát koordinálja. Az egyéni kezdeményezések korlátozása, ill. a világszabványok elfogadtatása a W3C működésében jelenik meg

²¹⁴ mti/napi'2000,06.29.p.EU-mell./ifti

²¹⁵ business week'2000/3668-998.sz. p.eb20-eb30./ifti-

²¹⁶ Public Libraries and the information society. european commission'2000, p.354/ifti-

²¹⁷ ITT'2000/4.sz. p.2,4,8-9./ifti

²¹⁸ mti/napi'2000,08.23.p.7.

következésként.²¹⁹ Az internetes ügyintézésről foglalkozó Andersen Consulting-felmérés szerint²²⁰ Kanada, az USA, Ausztrália és Szingapúr használja ki a legjobban, bár náluk is csak 20%-os az elektronikus elérési szolgáltatások aránya. Az elektronikus szolgáltatásokon a megtakarítás 100-400USD között van egyetlen ügyleten is. A felhasználás területei a közérdekű (közhasznú, közbiztonsági) információk közzététele (1), interaktív szolgáltatások (2), komplex szolgáltatás (3). A minősített 20 ország (mint információs társadalom) központi kormányzati programokat futtat, vagy tervez az ITÁ-val kapcsolatos normák és szolgáltatások kialakítására.

Az információs társadalom paradigmára, az információgazdagság és -szegénység, az információelőnyös és -hátrányos helyzetek alakulására jellemző esemény az amerikai kormányzati távközlési bizottság (FCC) tanulmányának mérlege, amely a kongresszus megrendelésére készült. Az USA lakosságának 91%-a lakik olyan területen, ahol van már nagy sebességű internet-elérés, de a hozzáféréssel rendelkezők aránya 1998-1999 között mindössze 0,3%-ról 1%-ra nőtt és kizárólag a leggazdagabb negyedek, lakók privilégiumának számít. Az így táguló „digitális szakadék” szűkítésére a jelentés átfogó kormányzati információpolitikai szabályozást igényel!²²¹

Az információ és a tudás közjó jellegének, ill. kollektív javak típusú megközelítése a technológiai parkok kapcsán: a kommunikáció szerepe a lokális technológiai fejlődés elősegítésében: tranzakciós költségek és externáliák a helyi technológiai tudás fejlesztésében, hasznosításában. Technológiai kommunikáció és innováció: a piaci tényező és a kommunikációs infrastruktúra.²²²

Az információs társadalom és információgazdaság az OECD információs, számítógépes és kommunikációs munkabizottságának 2000-es jelentésében (az 1997-es jelentés mintájára, de újabb változatában). Benne az IT és a gazdaság viszonya, az IT-ipar és az IKT-ágazatok fejlődése, ill. szerepük a növekedésben: az IT-piac mint hardver és szoftver alakulása, a nemzetközi IT-piacok alakulásának jellemzői: a hálózati gazdaság mint az e-ker infrastruktúrája, aktorai, humán erőforrások: az elektronikus pénzügyi műveletekkel kapcsolatos témák: navigációs rendszerek, ibrokerek.²²³ A tudástársadalom és tudásgazdaság ismérvei: beruházás és szolgáltatások: IKT-kiadások, számítógépek és az internet: infrastruktúra és a humán erőforrások: K+F: globalizációs tényezők: nemzetközi kereskedelem, high-tech-iparok: intermedierek-termékek és tevékenységek: külföldi befektetés stb. A termelékenységi tényezők: tudományos aktivitás: egységnyi munkaerőköltség: szabadalom: IKT-k: technológiai fizetési egyensúly és az export technológiaintenzitása stb.²²⁴

Az új gazdasági viselkedés az információ korában: a hálózati generáció (Net-gen) motivációi: a hálózati közösségek és a hálózati gazdaság működésének jellemzői: a hálózati gazdaság modellezése, az amerikai tapasztalatok és kutatás interpretációja a neves szerzők részéről.²²⁵ Az információgazdasággal kapcsolatos tájékoztatás az LSE felmérése a Fortune Global 500-ak „világhálós üzleti tevékenységéről” (The 2000 Worldwide Web 100). Az ágazati reprezentativitás sorrendje szerint utazás 61,5%, média 59,8%, elektronika 59,7%, kereskedelem 56,9%, távközlés 54,9%, autógyártás 53,9%. A profilreprezentativitás sorrendje szerint a céginformáció 77,2%, a termékleírás 71,4%.²²⁶

A közgazdaságtan online (interaktív web-hely) vagy offline (CD-ROM bázisú) oktatása amerikai példából: egyetemi környezetben az internet igénybevétele 1996-ban 15%, 1997-ben

²¹⁹ napi informatika'2000/7.sz. p.12,13./ifti-

²²⁰ mti/vg'2000,07.27.p.1,2./ifti

²²¹ mti/napi fórum'2000,08.16.p.20./ifti-

²²² Antonelli,C.: Collective knowledge communication and innovation: the evidence of technological districts. regional studies'2000/2.sz. p.535-547./ifti-

²²³ OECD IT-outlook: ICTs, e-commerce, and the information economy. OECD,Paris, 2000, p.256/ifti-

²²⁴ OECD Science, Technology, and Industry Scoreboard. Benchmarking Knowledge-based Economics. OECD, Paris, 1999, p.178/ifti-

²²⁵ Szekfű,B., Z.Karvalics,L.: Hálózati közösségek az új gazdaságban. Hbman'2000/1.sz. p.57-64./ifti-

²²⁶ chip'2000/9.sz. p.59-61./ifti.-

25%, 1998-ban 30%-os, az e-mail-használat 50%-os gyakoriságú: 50 intézmény több mint 100 ún. cybereconomics-kurzust kínál és közel 100 ezer diák vesz részt benne. A legjellemzőbb formák online lecke és jegyzet (83%), internetes chat room (71%), online szövegvékönyv és instrukció (54%), online teszt (50%).²²⁷ Az információkutatás eseménye az adatbányászattal foglalkozó szimpózium, az információtudomány és az ökonometria művelői számára. Az adatbányászat perspektívájával kapcsolatos elméletek bemutatása: az adatbányászat filozófiája (phenomena versus data-polémia). A közgazdászok ritkán dolgoznak „saját” adatokkal, helyette a különböző intézmények által gyűjtött és feldolgozott adatokkal érvelnek, ezt számos más diszciplína kutatói kifogásolják?!²²⁸

Az információs társadalommal kapcsolatos (jogi és adminisztratív) szabályozási különlegesség az ITá-normák közé tartozó általános szolgáltatás (universal service) fogalma, újragondolása. A távközlési piac és a változó fogyasztási normák, emberi jogok találkozása: az információgazdaság normáinak alakulása a távközlési ipar szabályozásában. Általános információpolitikai és információfogyasztási elvekkel kapcsolatos célszám az állami és a magánszemponok ütközése a költségek számításában. Az információs környezet minősítése az általános szolgáltatás kapcsán.²²⁹

Az információgazdaság formálódása témakörben volt érdekesség a kreatív gazdaság és a 21. sz. vállalata. Az amerikai statisztika szerint a tőkekiadások az IT esetében megháromszorozódtak az 1960-as évek óta, a szabadalmi és védjegy hivatal 70%-kal több szabadalmat bocsátott ki. A foglalkoztatási és termelékenységi adatok szerint az elmúlt 25 évben a munkaóra-ra eső output megduplázódott. A termék- és termelési viszonyok jelzője, hogy 1999-re a Microsoft 31 ezer dolgozóval 600 Md USD, a McDonalds 310 ezer dolgozóval 60 Md USD forgalmat bonyolított. A vállalati szervezeti forma a piramisból hálózati formába alakult, a fizikai vagyontárgyak helyett az információ és a szellemi tőke a legfontosabb erőforrás, a vertikális helyett a virtuális integráció vált jellemzővé.²³⁰

Az információs társadalommal kapcsolatos tájékoztatási esemény, az új paradigma minősítésének soros állomása, hogy az „információs romantika korszaka” lejárt, ilyen szellemű állásfoglalások sora jelenik meg. Az apropó az információs politika hiteles bemutatásával a világbank 1999-es jelentése az egy főre jutó telefonvonalak és a személyi számítógépek számáról világvizonylatban:²³¹

régiók	telefonvonalak (1 ezer főre)	számítógépek (1 ezer főre)
Világszerte	133	50
Magas jövedelmű	540	224
Alacsony jövedelmű	52	8,7

A társadalmi modellezés műfajában a konvergencia-elv érdekes az információ- és médiagazdaság kategorizálását tekintve is, amennyiben a távközlés és a műsorszórás (tömegtájékoztatás) elkülönítése fontossá válik. Kétfajta konvergencia-elveket modelleznek, amikor különbséget tesznek a távközlés és a számítástechnika (mint informatika) telematikává, ill. az elektronikus tömegtájékoztatásnak (mint műsorszórás) a telematikával mediamatikává (mediamatics) konvergálása, fejlődése között. A konvergencia-elvnek igazi értelme a versenypolitikában van, ill. azzal összefüggésben a mérés és minősítés átalakulásában, amennyiben felvetődik a piaci részesedés vagy a hallgatóság-nézőközönség-részesedés mérvadó voltának a dilemmája: másrészt a médiagazdaság szereplőinek horizontális, vertikális és diagonális koncentrációjának minősítésében.²³²

²²⁷ journal of economic perspectives'2000/2.sz. p.119-132./ifti.-

²²⁸ journal of economic methodology'2000/2.sz. p.171-181./ifti

²²⁹ Preston,P. et al.: Rethinking „universal serve”: citizenship, consumption norms and the telephon. = The Information Society'2000/2.sz. p.91-98.../ifti-

²³⁰ The creative economy. = Business Week'2000/1010.sz. p.38-43./ifti-

²³¹ Futures'2000/7.sz. p.679-694./ifti-

²³² telecommunications policy'2000/5.sz. p.395-411./ifti-

Az alkalmazásfejlesztés információkezelés és információszerzés részterületeivel kapcsolatos aprópó a döntéstámogató rendszerekről: a DSS Consulting a hagyományos statisztikai megoldásokat messze meghaladó, az adatbányászat matematikai modellezésen alapuló eljárásai mentén szerzett magának elismerést a vállalati döntéstámogató rendszerek piacán. A „value vizard'2000” ügyfélértékmodell a vállalati humán, strukturális és szellemi tőke vagyon (mint információhalmaz, strukturált ismerettár, tudás) kezelésének új állomásaként mutatkozott be.²³³ Az ITá-paradigma kritikai megközelítései sorában az online és az offline környezet és a jóléti politika viszonya a téma: a „tájékozott zavarodottság” (informed bewildered) castelli fordulata az információ korának kibernetét (cyber policy) jellemzi: szabadság, azonosság, közösség, demokrácia és politika mint jogi, politikai, szociológiai kategóriák értelmezése a kibertérben. Az ellenőrzés és befolyásszervezés az információs és kommunikációs technológiákban (IKT-kban): a magányos polgár virtuális jogai: irodalmi áttekintés.²³⁴

A mérés és minősítés eseménye a tudás indikátorainak kidolgozására tett erőfeszítések mérföldköve, a washingtoni szeminárium (NSF), ill. a CERI vitasorozata (az OECD-gazdaságok „tudásérzékenységről”) statisztikusok és közgazdászok részvételével. A tudásmérés hármasszempontrésze az „accumulation” (milyen körülmények között hamozódott fel), az „access” (a hozzáférés feltételei) és az „attention” (a figyelem és érdeklődés). A halmozódás mérése visszavezethető az input indikátorokhoz (pl. hiteles adattárak a K+F-kiadásokról), kevés output indikátorhoz (mint a szabadalmi alkalmazások száma). A hozzáférés és az érdeklődés mérése már sokkal bonyolultabb (a 400 folyóirat 20 ezer tudományos dolgozatát értékelő tanulmány szerint mindössze a cikkek 2%-a volt a gyakorlati alkalmazás szempontjából minősíthető).²³⁵

Az információtudatos vagy tudás alapú iparpolitika a tudományos, ipari parkok mint kompetenciablokkok, a tudomány szerepe a gazdaság fejlesztésében típusú megközelítésben. A tudás bázisú információgazdaság alapjai (szakértői szemle), a tudásképzés és terjesztés intézményesülése, a cég mint (műszaki) egyetemi szervezet (a tudományos tudástermelés öt típusa). A tudományparkok szerepe a gazdasági növekedésben (régión és kompetenciaközösségek): új iparágak felbukkanása, infrastruktúratermelés: a technikai innováció és a gazdasági növekedés közötti új áthidalása.²³⁶

Az e-ker és e-biznisz eseményei a helsinki Science and Technology Research tájékoztatása a januári felmérésről, amelyben 3.200 finn céget kérdeztek meg (1.700 értékelhető válasz, 54%) az elektronikus gazdaság működéséről (Internet use and e-commerce in enterprises.). Másfelől megjelent az OECD Economics Department értékelése az e-ker gazdasági hatásairól, ill. a politikai teendőkről (www.oecd.org/subject/e-commerce/) az ottawai miniszteri konferencia nyomán beindított akcióterv részeként.

*

Az információs politika terepévé vált a magyar ITá-programok parlamenti kezelése: az ellenzék ragadta magához a kezdeményezést (bár pl. az MDF szakértői már az 1990-es évek első felében felvetettek, készítettek ilyen programokat) „nemzeti programot” kínálva az érdekcsoportok meghatározó részét próbálják elérni ezáltal. Az SZDSZ „pókhálót vagy világhálót?” című óriásplakátja egy lobbiprogram, ami az elnagyolt (és szimbolikus) információs szabadságról, a vámmentes informatikai ügyletekről, internetes lózungokból áll. Az MSZP „nemzeti netprogramjában” meghirdeti az információs szakértők korábbi kezdeményezéseit, de a lényeg az informatikai állandó bizottság elfogadtatása, hogy a legfontosabb kezdeményezéseket ellenőrizhessék.²³⁷

²³³ napi informatika'2000/9.sz. p.5,9./ifti

²³⁴ critical social policy'2000/3.sz. p.375-407./ifti-

²³⁵ Knowledge management in the learning society. OECD'2000, p.107-114../ifti

²³⁶ Industrial policy, competence blocs... OECD'2000, p.143-174./ifti-

²³⁷ mti/ÉS'2000/28.sz. p.9./mn'2000,07.18.p.3./vg.p.5./nszab.p.5./mh.p.6./ifti-

Az információs társadalom programok eseménye a lakossági ITá-program svéd modellje mint a mo-i lobbik által a magyar kormánynak ajánlott megoldás. A cél az informatizáció bizonyos szintjének elérése, amikor a folyamat a gazdasági növekedés szempontjából már öngerjesztővé válik. A svéd modellben a „PC-t minden háztartásba” kezdeményezés nyomán 60%-os az ellátottság, Mo-on 9%-os, s a duplázás, 316 ezer számítógép átadása első évben, 3,9 Md HUF bevételt hozna a költségvetésnek, de végül mintegy 26 Md HUF terhet jelentene az államnak. Fontos vonatkozás lenne a legális gépek, alkatrészek, szoftverek átadása, ami a magyar árnyékgazdaságra mért csapást involvál.²³⁸

A magyar információgazdaság jellegzetes fejleménye a külföldi kivásárló és a magyar alapító közötti viszony elfajulása, az összeférhetetlenség az üzleti elképzelések terén. Az apropó az Elender sorsa a PsiNet kivásárlása után, amennyiben az Elender megszűnik, jogutódja(i) a PsiNet Mo. (teljesen az amerikai szabványok szerint működik) és az Inter.net nevű most induló új cég. Az eredeti profilok jelentős részben átmennek a magyar piacon most megjelent másik amerikai-svéd cégbe, a Telia Int. Carrier-ba, amely a nagy teljesítményű bérelt vonalat adja. Véget érni látszik a klasszikus magyar internetgazdaság beindulási fázisa, minden leépül, ami a belföldi „irracionális” tevékenységeket fenntartotta.²³⁹

A magyar intranet- és extranet hálózatok elterjedtségét és használatát vizsgáló felmérés (TNS Modus InterBusiness) nagy elmaradást lát az internethasználat terjedéséhez képest. A magyar nagyvállalatok harmada van intranet és 5%-a extranet kapcsolatban, az e-bizniszben a cégek 6%-a érdekelt. Az internethasználat jellege a vállalati szférában 90%-ban elektronikus levelezést jelent, böngészés 68%, gazdasági, pénzügyi, piaci információgyűjtés 60%-ban szerepel: a távmunka jellegű kapcsolat az internetező cégek ötödére jellemző. A foglalkoztatásban jelentkező konjunktúra a magyar informatikusképzést veszi nagyító alá, s a két ellenzéki párt már „nemzeti netprogramot” is fogalmazott az „IT-ipar” fellendítésére, ez az igyekezet a kormánypártoknál nem érezhető.²⁴⁰

Az információgazdaság az első magyar akadémiai munka fogalomválasztása az „infokommunikációs” szabályrendszer feltérképezésével. A jogi és adminisztratív szabályozás leírása: a távközlési szektorban honos (abból levezetett) költség alapú díjazás szerinti leírás: a „magyar infokommunikációs piac” szereplői és a gazdasági szabályozás: a hazai távközlési és informatikai piac szabályozásának meghatározó kérdései ahogy a szerzők látják.²⁴¹

Az információs társadalom-programokkal kapcsolatos esemény, a fejlesztési kényszerrel szembeni magatartás tipikus példája, hogy a magyar állam teljes tehetetlensége után (ami elsődlegesen forráshiány, másodlagosan szemléletbeli korlát is) a Főváros (és egyes kerületek) ráadásul adóztatni próbálja a vonatkozó fejlesztéseket. Aktuálisan a kábelfektetésekre kivetett adóról van szó, ami elsőre a kábeltévés aktorok ellenállásával találkozok (az alap pl. a Ferencvárosban méterenként 1.600 HUF kártalanítás, vagy az érintett szakasz teljes leaszfaltozása, esetleg díszburkolása), de a távközlési szektortól milliárdos bevételt remélnék az optikai kábelezés után. Ezzel közvetve összefüggő jelenség a kábeltévék díjazásának kiterjesztése, amit a lakosság egyre növekvő ellenállással fogad.²⁴²

A tájékoztatásban az oktatás, ill. a távközlési, kommunikációs, mobilpiaci liberalizáció folytatása, a mobilverseny tétje a tárgya egy szakmai interjúnak, amelynek legfontosabb mondanivalója az, amit az oktatásunk színvonaláról és életrevalóságáról mondott, hogy ti. versenyképességünk rendkívüli mértékben romlik amiatt, hogy nincs megfelelő színvonalú fizika/elektronika/informatika (tegyük hozzá: információtudományos) oktatás. Ezért már most gondok vannak a szakképzett munkaerő hiánya miatt. A verseny meghatározója máris a pénzügyi

²³⁸ napi fórum'2000,06.21.p.3.

²³⁹ napi'2000,06.24.p.1.

²⁴⁰ vg-telebit/comptech'2000/23.sz. p.8-9.

²⁴¹ Kiss,F.: Major,I.: Valentiny,P.: Információgazdaság és piacsabályozás. Akadémiai,'2000, p.236/ifti

²⁴² mti/nszava'2000,07.19.p.21./ifti-

(kapcsolási díjak túlzott magassága) és a humán (z iskolázott munkaerő hiánya) források anomáliája.²⁴³

Információpolitikai esemény az állami és kormányzati információpolitika hiánya az előkészítés (ill a következményeket feltáró hatáselemzés) nélküli kezdeményezések kapcsán. Az aktualitás a reprográfiai díj bevezetése (ami egyébként helyes): egyrészt nincs kidolgozva milyen alapon, mire szednék, másrészt mi lenne a beszedett díj sorsa (minthogy ezek a szempontok együttesen az információgazdaság gazdaságossági törvényszerűségeinek, ill. az információ közjó jellegének eleget tenni kötelezettek). A díjterhes információtechnika köre (fénymásolók, faxok, nyomtatók stb.) és mértéke is vitatott, a terheket fizetők köre sem tisztázott, ill. hogy az állam miképpen kompenzálja majd pl. a sokszorosításban legjobban érintett diákokat?²⁴⁴

A magyar televíziózásban következő jelentős fordulattal kapcsolatban nincs nyoma a kormányzati felismerésnek, hogy ti. a kódolás folytán az információs szabadság, az elérés és hozzáférés (összességében az információfogyasztás) széleskörűsége milyen mértékben sérül. Az AH vagy a UPC minőségi kínálatában 3,5-5 ezer HUF havi díjért lehet minőségi kínálatot venni, ami az információfogyasztás elitesedését okozza. Az ún. szociális csomagot (MTV, DTV) a szociális tárcának, az ismeretterjesztő csatornákat (Spectrum, National Geographic, Discovery) az oktatási tárcának kellene ingyenessé tennie a háztartások számára: mi lesz veled információs társadalom?!²⁴⁵

Az internetes kultúra alakulásának apropója a moziipar. Bár sorra zárnak be a fővárosi filmszínházak, az ágazat mégis eleven, s ebben az internetes szervezés sokat tehet. A www.port.hu az univerzális moziadatbázis, amely az egész ország műsor- és mozikínálatát követi, ill. tükrözi. A másik etalon a „mozivadász”, amely a mozival kapcsolatos környezet, irodalom, kritika fóruma: ma már minden mozinak van saját honlapja.²⁴⁶

A verseny (cégalapítás, ágazati koncentráció, méretgazdaságosság stb.) gazdaságpolitológiai eseményekkel gyorsul, mint pl. a távközlési szereplők jelentős hitelfelvétele (PanTel 100 M Euró/26 Md HUF, a Novacom 5 Md HUF nagyságrendben) a távlati tervek megalapozásához. Másrészt viszont a lassan telítetté váló magyar internetszolgáltató piacon újabb külföldi jelenik meg a finn-angol Saunalahti Oyj Group révén jippii.hu (Jippii Kft) néven.²⁴⁷

A magyar ipar és információgazdaság fejletlenségének fokmérője, hogy az elektronikai ipar nem tudott megtelepedni, megerősödni (az 1980-as évekhez képest még vissza is fejlődött). Az apropó az elektronikai alkatrészek piacának ciklikussága folytán előállt hiány a régióbeli és a magyar piacokon. A mo-ra betelepült összeszerelő üzemeknek is rendszeresen le kell állni a termeléssel. A nemzetközi elektronikai ipari termelés és kereskedelem ismerete nem elégséges (az érintett mo-i cégek megnyilatkozásai szerint), az ipari tárca (GM) részvétele pedig különösen elgondolkodtató (amit már a gazdaságfejlesztési támogatások kapcsán is hangsúlyoztunk), minthogy az információgazdaság alapja a hazai elektronikai és információtechnikai ágazat kiépítése.²⁴⁸

A magyar információfogyasztás méreteire és minőségére jellemző adatok az origo „szoftverbázis” (www.origo.hu/szoftverbazis) egyéves működésének statisztikájából. A matávNet az egymilliomodik letöltést regisztrálta (havi 100-110 ezer letöltés volt). A szoftverbázis „internet”, „multimédia”, „vírusvédelem”, „kézi számítógépek”, „segédprogramok”, „driverrek”, „frissítés”, „játékok”, „elsősegély” címeken (linkek) alapján kínál freeware, shareware, demo programokat. A népszerűségi listát a McAfee virusscan (22 ezer letöltés), ill. az internet explorer böngésző program (14.800 letöltés) vezeti, utóbbi arányai az összképben nagyon alacsonynak számít (vagyis az érdemi internethasználat gyengeségét mutatja).²⁴⁹

²⁴³ mti/mh'2000,07.26.p.11.

²⁴⁴ mti/mh'2000,08.11.p.5./ifti

²⁴⁵ mti/napi'2000,08.30.p.5./nuszab.p.4./nzsava.p.4./mh.p.9./ifti-

²⁴⁶ mti/nuszab'2000,08.30. .p.26./ifti

²⁴⁷ mti/napi'2000,08.30.p.1,18./ifti

²⁴⁸ mti/vg'2000,09.04..p.1,7./ifti

²⁴⁹ telecomp'2000/15.sz. p.3./ifti

A magyar információs társadalom formálódásában érdekes fejlemény, hogy az OKI felmérése szerint (265 alap- és középfokú oktatási intézményből 1.226 tanár választat feldolgozva) a szakközépiskolai internetes gépekre átlagosan 21 diák jut, az általános és a szakmunkásképző iskolákban pedig 37. A sulinetben az általános iskolák 74,5%-a, a gimnáziumok 87,2%-a, a szakközépiskolák 55,6%-a, a szakmunkásképzők 68,4%-a vesz részt: az iskolák informatizációjában a legjobban a községi iskolák vannak lemaradva.²⁵⁰

A médiakutatás eseménye a Leo Burnett Budapest Kft „Teenscope” felmérése 6 KKE-i ország tinédzserei netszokásainak vizsgáltával. A 13-19 éves korcsoportokban 97% használja az internetet: a magyar diákok 76%-a használja a beszélgető csatornát (chatroom), a leggyakrabban és legtöbbször használt honlapok az extra.hu, az rtlklub.hu, origo.hu, danubius.hu, freemail.hu, leginkább zenét hallgatnak. A tinik körében az információs eszköz kultúra birtoklásában a walkman 73%, rádió 72%, televízió 53%, számítógép 50%, telefon 32%, mobiltelefon 29%-os gyakoriságú.²⁵¹

Az ORFK kommunikációs igazgatósága internetmonitoring csoportja féléves működése alatt folyamatosan szemlézi az internetoldalt és jelzi a jogsértő szövegeket, heti két feljelentés jellemző. Jellemzően az információs bűnözés három kategóriáját követik, a illegális anyagi haszonszerzést (pl. adatlopást), az érzelmi és indulati bűnözést (mint szélsőbal vagy -jobb anyagok terjesztését), valamint a vírusküldés típusú akciókat (beleértve a hacker-cselekményeket).²⁵²

A fővárosi infoparkban megnyitott Matáv Innovációs Központban 800 fő dolgozik a cég informatikai igazgatósága, a termék- és marketingmenedzsment igazgatósága, a PKI Távközlésfejlesztési Intézet keretei között. A mintegy 5 Md HUF nagyságrendű beruházás ezt az elhelyezést szolgálta, másrészt az ELTE-BME tudományos kapacitásoknak is helyet ad, a magyar K+F első korszerű bázisán, valamint évi 50 közzgazdász és mérnök szakmai gyakorlatát végzi itt.²⁵³

A kis- és középvállalkozások (309 cég) adminisztrációs és dokumentációs szokásait, nyomtatási és fénymásolási szokásait vizsgáló felmérés (HP-RS Consulting) szerint a papír alapú ügyvitel nem szűnik meg, sőt, a megkérdezett vezetők 76%-a továbbra is papíron tartja a kapcsolatot ügyfeleivel: 44% számol a papír visszaszorulásával, 9% él az elektronikus ügykezeléssel. A cégekommunikáció eszközeinek rangsora: távmásoló 98%, vezetékes telefon 96%, mobiltelefon 90%, e-mail 89%, papír 80%, internetes honlap 75%, személyes kommunikáció 60%.²⁵⁴

A magyar információgazdaság fejlődése állami és kormányzati támogatás nélkül zajlik, de ebben jelenthet változást a kedvezményes társadalmi számítógép-vásárlási akció (mint első aktív információpolitikai kezdeményezés), amit a kormány informatikai apparátusa és az informatikai lobbis cégei közötti megegyezésre építettek. Ezt jelzi a „családinet-pc” konzorcium fellálása, amely a kormány 125 M HUF-os kerete terhére 1.500 internetes Pc-t szállítana. A hároméves futamidejű program szerint 30 ezer forint indulótöke kell, majd havi 7 ezer forint törlesztés (amely tartalmazza az internetes költséget is, ez a magánszektor hozzájárulása) a középcsaládok számára jelenthet kedvezményt. Némileg beárnyékolja a fejleményeket a távközlési, elektronikai, számítástechnikai piac értékesítéseinek visszaesése az első félévi adatok szerint, másrészt, hogy nincs konzisztens ár-vám-áfa csökkentési elképzelés a kormányzati elgondolások mögött (a vámcsökkentés alig jelent valamit).²⁵⁵

A magyar kormány fellépésére váró gazdasági tényezők sorra készítik prognózisukat a hálózati gazdaság esélyeiről. Az apropó a Concord Értékpapír Rt tanulmánya, amely szerint a kormányciklus utáni időre az Orbán-kormány IT-aktivitásától függően 9-14%-ra emelkedhet a

²⁵⁰ mti/napi'2000,09.06.p.20./ifti-

²⁵¹ mti/napi'2000,09.13.p.20./ifti-

²⁵² mti/nszava'2000,09.14.p.6./ifti-

²⁵³ mti/mn'2000,09.20.p.13./ifti-

²⁵⁴ telecomp'2000/16.sz. p.1,5./ifti

²⁵⁵ mti/vg'2000,09.25.p.1,7./ifti

lakossági internetes hozzáférés szélesedése, amit a távközlési szektorban kibontakozó verseny kedvezőbb árakkal segíthet. A piacot betájolni próbálva pl. az online reklámbevételből gazdálkodó cégek értéket 35 Md HUF nagyságúra becsülik, az e-kerben résztvevő cégeké 80 Md HUF, az online szolgáltatási szektorban működőké 165 Md HUF: 16 magyar internetes vállalkozást minősítettek a tőzsdei jelenlét szempontjából (pl. a Matávnet, Index-hu, Telnet, Kirowski, EcoNet, Carnation cégeket).²⁵⁶

Az információgazdaság eseménye, az e-biznisz alapja a magyar gyakorlatban az inkubátorcégek és a kockázati tőkealapok kapcsán: az apropó a Fast Ventures, a Carnation, az iStart Center, a Hungary-startup.com, vagy a Fotex inkubátorcége a kockázati tőke és az internet tanácsadók együttműködéséből következően, a működési elvek közzétételével. A másik apropó egy új zártvégű kockázati tőkealap megjelenése a magyar piacon, amely mögött a Dresdner KB és a több mint 1 millió közalkalmazott nyugdíjalapját kezelő kaliforniai Calpen áll 65 és 150 M USD tőkével, érdeklődésük fókuszában a TMT-szektor (távközlési, média- és technológiai cégek), s egy vállalkozásba 2-30 M USD-t fektethetnek.²⁵⁷

Az információgazdaságban a magyar viszonyok fokmérője az elektronikus pénztárca kudarca Pécsen. Az elektronikus jegyztvásárlás informatikai és számítástechnikai feltételeivel kapcsolatos gondok: másfelől a számítógépes adattárak (melyek véletlen meghibásodása, ill. a szándékos károkozás folytán 10 Md HUF nagyságrendű károkat szenvedtek) biztosítása körüli érdektelenség.²⁵⁸ Információpolitikai tájékoztatói esemény az outsourcing mint informatikai stratégia adaptálása a magyar viszonyokra, az MTA Információtechnológia Alapítvány kollektívája szerzőségében: definíciók, módszerek, külföldi tapasztalatok, dokumentáció (Szolgáltatás-kihelyezés a közigazgatási informatikában).²⁵⁹ Az információforrásokkal kapcsolatos tájékoztatói esemény az internetes források első kapuállomás jellegű fóruma, a www.realgates.hu indulása (Real Gates Center), amely az ingyenes szolgáltatás tucatjával (vendégkönyv, számláló, úrlap, chat, freeweb, freemail, képeslábkiadás stb.) indított, és a webcenter révén a korábbi kiadásokra is visszaléptethető.²⁶⁰

A hálózati gazdasággal kapcsolatos fejlemény a magyar internetes áruházak (általában az online vásárlás) működése tapasztalatainak közreadása olyan példák alapján, mint az élelmiszerkereskedelemben a www.groby.hu, a www.netpincer.hu vagy a www.borvirag.hu, a műszaki cikkek terén a www.depo.hu, a www.fotexnet.hu vagy a www.ebolt.hu, a könyv-zenevideókereskedelemben a www.zenehaz.hu, a www.libri.hu vagy a www.netpiac.hu. A Népszabadság Plaza boltjaiban a havi bérleti díj 140-810 ezer forint között alakul: a PontPlaza 65 beszállító 150 ezer termékét kínálja a 2.500 regisztrált vásárlójának.²⁶¹

3.2 A magyar információgazdaság működése

Az információjog megsértésének mindennapi eseményei sorában újszerű az, amit a Telnet Rt követett el, amikor a hozzá tartozó web-hely gyökérkönyvtárába (www.extra.hu/index.html) betörő hackert nem jelentette fel, hanem egymás között megegyeztek, s azzal az üzletszerű betörés pártolását követte el. Az információgazdaság keveset ad még az üzleti etikára.²⁶²

A mo-i információs társadalom fejlődésének hiteles tükre a matáv státuszának és üzletpolitikájának változása. Az egységes hírközlési törvény születésének körülményei követhetetlenek (itt a monopólium vagy félmonopólium érdeke az egységes hírközlési törvényben kezelni a kábeltörvény- és a médiatörvény-részeket is). A kormányzati információpolitika botránya a matáv megkülönböztetése - korlátozása, mely munkahelyvesztéssel járhat - és a UPC zuglói

²⁵⁶ mti/napi'2000,09.25.p.4./mh,p.13./ifti

²⁵⁷ STR'2000/2.sz. p.40//OECD,p.26/ifti-/mti/napi'2000,09.27.p.9./ifti-

²⁵⁸ mti/vg'2000,09.26.-telebit,p.1./ifti

²⁵⁹ ITB-ajánlás sorozat 18.sz.MeH-IKI'2000, p.118/ifti-

²⁶⁰ chip'2000/10.sz. p.169./ifti

²⁶¹ chip'2000/10.sz. p.178-179./ifti-

²⁶² mti/napi'2000,08.17.p.5.

vásárlása - mely sérti a médiatörvényt. Jelentős esemény, hogy az „üzleti negyed” című elektronikus újság/folyóirat (!) előfizetési változata megbukott, átkerült a szabad elérésű területre: de az „origo” átalakítása is folyik (tervbe vették gazdasági információs site indítását).²⁶³

A magyar viszonyok fokmérője, hogy az induló internetes (start up) cégek jelentősen kevesebbet érnek, mint az amerikaiak, mert nincs kockázati tőke, amelyek az „újjgazdaságban” induló tőkeigényes cégeket finanszírozza. Ugyanakkor nagyon nagy várakozások vannak a magyar internetgazdasággal szemben (amit a FastVentures vállalkozás is jellemez), ezért próbálnak sokan beruházni itt. Fontos vonatkozás, hogy itt az 50.000 USD-től 400.000 USD-ig terjedő befektetési hajlandóságokról van szó (éppen az ilyen nagyságrendekben potens külföldi magyarok vonultak ki Mo-ról 1993-1995 között!), másrészt viszont az elektronikai iparban, a biotechnológiában, ill. az internet-alkalmazásokban a leggyorsabb és legjövődélmezőbb vállalkozások ezek, és mo-on e területeken a legkisebb a vállalkozási hajlandóság?²⁶⁴

Az információgazdaság születésének eseménye, az e-ker mo-i helyzete a FVF felmérése szerint. A web-site-ok szerint 100-140 elektronikus üzlet képezi a kínálatot (100 biztos működő, 140 reprezentáló), a lakosságban 800.000-1 millió között van az online kapcsolatot használók száma (a levelezők a jellemző sokaság, s a szolgáltatók ingyen felhasználják a regisztráltak postafiók-címét). A fogyasztóvédelem felmérése szerint a virtuális üzletek üzemeltetői nem tartanak be számos létező törvényt és jogszabályt, nem tesznek eleget tájékoztatási kötelezettségüknek, nem tüntetik fel a nyilvántartási számot, adószámot: a próbavásárlások nyomán a kereskedelem elemi feltételeit (szavatosság, jótállás stb.) sem teljesítik. A Nextra páneurópai internetszolgáltató felmérése szerint az európai és a magyar vállalati minta nagyon eltér, pl. az európaiak 68%-a, a magyar cégek 47%-a számol esélyei javulásával az internet révén. A magyarok 68%-a kormányzati segítséget vár.²⁶⁵

Az információgazdasággal kapcsolatos apropó a jogi piac átalakulása és növekedése is, amennyi a jogi szolgáltatásokban érdekes legnagyobb 10 mo-i iroda forgalmát 10 Md HUF nagyságrendűnek ítélik. Az átalakulást az 1998-as törvénytől mérik, miután külföldiek már nem adhatnak tanácsot a magyar jogból, s így a jelenlévő nagy külföldiek magyar cégekkel társultak. A 25-30 iroda által uralt piac 25 millió fontos forgalma a gazdasági jogi kiadások kétharmadát köti le: a forgalom becslése a 150 USD-os óradíj alapján történt: folyik a cégek koncentrációja.²⁶⁶

Az információgazdaság megizmosodásával kapcsolatban a mérlegkészítés aktuális eseménye a reklámügynökségek szövetségének (MaRS) harmadik mérlege az 1999-es teljesítményekkel. Az 1998-as 31% után csak 13,3%-os növekedés volt (amiben nyilvánvalóan jelentős szerepet játszik az eredmény-elszámolás többszöri változása. Az elszámolás alapja jelenleg a helyi iparüzési adóalap, amely az alvállalkozói teljesítményekkel és az anyagköltség 66%-ával (!) csökkentett, a kapott kamatokkal növelt, nettó árbevétel jelent. Az új rendben különösen érdekes, hogy olyan nagyok, mint az Ogilvy and Mather mo-i vállalata nem szolgáltat adatokat. Az Ogilvyen kívül (amelynek becsült eredménye 1999-ben 5,34 M USD) a 27 MaRS-tag forgalma 11.753 Md HUF (az Ogilvyvel együtt 13,2 Md HUF) volt.²⁶⁷

Ugyancsak az információgazdaság eseménye, hogy az üzleti döntéshozók médiaanalízise (GfK, Szonda-Ipsos) szerint számuk 179 ezres, s az 1999-es 158 Md HUF nagyságrendű reklámköltségből 10-15% jut rájuk. A médiahasználattal kapcsolatos legfőbb tudni való, hogy a 18 életév feletti népesség 2,2%-át (!) kitevő rétegnek szól az üzleti hirdetések java. Közülük 48% olvassa a HVG, 35% a Népszabadságot és a Lakáskultúrát, 31% a Szép Házakat, a tévéadók nézettségi sorrendje náluk MRTL, TV2, MTV1: átlag 193 percet néznek tévét (ami nagyon soknak számít esetükben), rádiót 150 percet hallgatnak (Danubius, Sláger, Kossuth). Az új médiumok

²⁶³ mti/napi'2000,08.07.p.1,4./vg.p.7./ifti

²⁶⁴ napi'2000,06.26.p.1,4.

²⁶⁵ mti/mn'2000,07.04.p.11./vg.p.9./ifti

²⁶⁶ mti/napi'2000,07.04.p.7./ifti

²⁶⁷ mti/napi'2000,07.06.p.1,3,6./ifti

között a HVG Online (17.000) vezet az Origo (3.500) előtt: mobiltelefon 71%-nak, bankkártyája 79%-nak, internet-elérése 63%-nak van.²⁶⁸

A GfK felmérése szerint a 3,8 millió magyar háztartásban 3,71 millióban van tévékészülék, 1,59 millió háztartás kábelen, 840 ezer parabolaantennán fogja a műsorokat: vagyis a háztartások kétharmada fogad műholdas adást, ami az európai gyakorlatban nagyon magas arány. Az Astra felmérése szerint a régióban a műholdas adás terjeszkedése folytatódott, már 51% (szűkebb régiókban 54%) arányú a felmért 22 európai országban.²⁶⁹

A magyar internetezők száma egy év alatt nem növekedett, állítja a Szonda-Ipsos és a GfK Hungária által alapított Netsurvey Internetkutató Intézet (vezetője Máth András) felmérésében. A magyar hozzáféréssel rendelkezők harmadát nem különösebben vonzza az internet, a többiek pedig heti 2-3 alkalommal használják. A növekedés dinamikája nem a személyek számának növekedésében van, hanem a stagnáló számú internetező több időt tölt a világhálón, mint előző évben.²⁷⁰

Az információgazdaság feltérképezésének soros területe az online turisztikai piac minősítése, amely a Carnation felmérése szerint 1999-ben 2 Md HUF forgalmat jelentett. A nagyságrendeket jelzi, hogy a piac forgalma 90%-át a repülőjegy-értékesítés adja (ami egyébként a teljes mo-i repülőjegy-értékesítés 3%-a), azután a szálláshely-foglalás és az üdülések értékesítése következik. Minősített e-kerről viszont nincs szó, minthogy online kifizetésre nincs mód a vonatkozó technikák működésképtelensége miatt. A forgalom szervezésében fontos web site-ok terén a légitársaságok 1%-ot birtokolnak, miközben 60% az utazási irodák, 31% a szálláshelyek megjelenését biztosítja.²⁷¹

A magyar internetpiacról ad részletes tájékoztatást az ágazatban érdekelt vállalkozásoknak a „www.hungary-startup.com” domainnéven a Vállalkozók Bt (üggy. Valner Szabolcs): az első internetes iparági fórum mo-on. A vállalkozás alapítói a médiaiparból és a pénzügyi szektorból érkeztek, nonprofit vállalkozásuk lényegében egy információbróker cég fedőszerve. Az ingyenesen igénybe vehető weblap gyakorlati tanácsokat ad a kezdő vállalkozásoknak.²⁷²

Az információgazdaság egyik alágazata botrányainak tipikus példája a UPC Mo. Kft újabb vásárlása, amennyiben a Zuglói Kommunikációs Kft kábelhálózatát szerezte meg (17 ezer előfizetőt 1 Md HUF-ért), azzal 500 ezer háztartásba, mintegy 1,5 millió lakoshoz juttatja el adását. A vételár harmadának azonnali megtérülését feltételezi a fogyasztói viselkedés befolyásolásával, ill. a hirdetési bevételek lekötésével: ezzel az akcióval egyidőben a kecskeméti pályázaton is jelen van, ami a versenyhivatal összes szemének leragasztásával lehet csak törvényes ügylet. A botrány másik fele, hogy a zuglói hálózatot előbb átjártatták a KFKI Számtech Rt-nek 900 M HUF-ért, majd ezután adták el a UPC-nek.²⁷³

A PWC „technology forecast’2000” című tanulmánykötete a félvezetőgyártás jövőjével foglalkozva ismét felveti a (hiányzó) magyar információtechnikai iparral kapcsolatos dilemmákat. A gyanús és máig nem tisztázott körülmények között megsemmisült MEV nyomán elektronikai ipari kapacitásokat nem telepítettünk, vagyis az információgazdaság alapját képező iparunk tulajdonképpen nincs, az intermediér termékek és tevékenységek dominálnak. A 2005-ig kitekintő prognózis 200 millió tranzisztoros mikroprocesszorokkal számol, 100 nanométeres technológia mellett, hol vagyunk mi ehhez képest?!²⁷⁴

Az információgazdaság magyarországi fejlődése állomásait tekintve esemény a BKÁE által szeptemberi kezdéssel indítandó e-ker kutató csoport, amelynek tapasztalatait tantárgyá konvertálva az alap- és a posztgraduális képzésbe teszi az információgazdaságot (vagyis

²⁶⁸ mti/mh’2000,07.07.p.13./ifti

²⁶⁹ mti/nszava’2000,07.12.p.11./ifti-

²⁷⁰ mti/nszava’2000,07.13.p.3./ifti

²⁷¹ mti/napi’2000,07.19.p.7./nszab.p.24./ifti-

²⁷² mti/napi’2000,07.22.p.5./ifti

²⁷³ mti/napi’2000,07.24.p.1,5./ifti

²⁷⁴ mti/vg-telebit’2000,07.25.p.1,4./mh,p.9./ifti

megszületett a BMGE számára a konkurencia). Az internetgazdasággal foglalkozó kurzust a BKAE-nál a Carnation Consulting Rt menedzseli, s a térítéses képzésben a Rajk-kollégium tagjai vesznek részt. A másik szervezeti esemény a Szonda-Ipsos és a GfK Hungária által alakított célszervezet, a NetSurvey Internetkutató Intézet Kft., amely az eddigi másodlagos feldolgozás után célkutatást is végez.²⁷⁵

A piackutatás mint az információgazdaság egyik legdinamikusabb ágazata mintegy 7-10 M HUF nagyságrendű mo-on. A GfK Hungária pl. 920 M HUF-os forgalmat remél az idén, s legnagyobbak így 1 Md HUF körüli teljesítményre képesek. A nemzetközi dinamika 10-12%-os növekedést jelent, de nálunk a multikon kívül alig van megrendelő, ráadásul a költségek emeléséről sem lehet szó, mert a multik egyre több saját piackutató vállalkozást hoznak létre a dráguló megrendelések helyett.²⁷⁶

Az információgazdaság eseménye, hogy a magyar IT-papírok értéke nem emelkedik (pontosabban folyamatosan elértéktelenedik), bár vannak fontos szerződéseik, s a nemzetközi hangulat is megnyugodott. A két vezető cég, a Synergon és Graphisoft is az eddigi minimumértékeik környékén állnak, a vállalatok várakozásai nem teljesültek a magyar kormány informatikai befektetéseinek elmaradása miatt?²⁷⁷

Az oktatásgazdaság mint az információgazdaság egyik legerősebb szektora 1999-ben mo-on a GDP 3,9%-át jelentette (ennyit fordítottak oktatásra), ami nagyon kevés, irracionális az ország céljai, ill. az oktatásgazdaság termelékenységéé miatt is. 1990-1992 között az oktatásra fordított központi kiadások aránya a GDP 5,9%-áról 6,8%-ra nőtt, majd onnantól folyamatosan csökkent (az OECD-etalon a GDP 5-6%-a). A forráskezelés, oktatáspolitikai, a mérés és minősítés soros botránya az EcoStat elemzése az magyar iskoláztatásról, amit az OM (amely első számú adatgazda e téren) hibás adatkezelésre vezet vissza (!). A reagálásban az az abszurd, hogy az említett félreértések az oktatási tárca tájékoztatási mulasztásaiból következnek!²⁷⁸ Az oktatásgazdaság eseménye, hogy a felsőoktatás 2000-ben mintegy 100 Md forintjába, a diploma 3 millió forintjába kerül az államnak. Mintegy ötszáz szakot négy kategóriában minősít a támogatási rendszer, amiben a legalacsonyabb támogatást a főiskolai szakok (234.000 HUF), a legmagasabbat az orvosi, építész, művészeti szakok (992.000 HUF) kapják. Az OM statisztikái szerint egy hallgató évente átlag 558.000 forintjába kerül a költségvetésnek, ugyanakkor a 240 ezernyi felsőoktatási hallgató harmada költségtérítéssel tanul, a legolcsóbb teológiaszak évi 20 ezer, a legdrágább orvosi szak éves tandíja 1,6 millió forint.²⁷⁹

A nemzetközi e-biznisz és e-ker begyűrését jellemző esemény amerikai internetes befektető cégek off-shore cégalapítása és tranzakciói mo-on. A 3 milliós törzstőkéjű Onex Holding Vagyonkezelő Kft részvényapporttal 35,9 Md HUF-ra emelte tőkéjét. A kanadai, hollandiai, USA-beli telephelyű stb. cégkavarodásban első látásra az adóalapot eltüntető off-shore vállalkozások további tájékozódása az elektronikus tranzakciók felé véggépp követhetlenné teszi az adózás számára vállalkozásaikat.²⁸⁰

A TNS Modus legfrissebb felmérése szerint mo-on a felnőtt lakosság 10%-a használja az internetet (a NUA-regisztrálás szerint az össznépeesség 5,1%-a), ill. az internetezők 11%-a használja fel termék- és szolgáltatás-információk beszerzésére, de csak minden századik vásárol ennek alapján. Az elektronikus vásárlási termékkála (a nemzetközi tapasztalatoknak is megfelelően) CD, kazetta, harver és szoftver, mozi- és színházjegy, újság és folyóirat, elektronikai berendezés. A méretgazdaságosság alakulására példa a „Kolosi-impérium” legújabb vállalkozása, a „fokuszonline” internetes bolt működése, mely napi ezer érdeklődést regisztrál, 10-20 megrendeléssel, 20 M HUF tervezett forgalommal: vagy az egy éves cOMPAQ online számítógépáruház, amely ezalatt 250 M HUF forgalmat bonyolított. A szignum média legújabb

²⁷⁵ mti/napi'2000,07.26.p.7./ifti

²⁷⁶ mti/mh'2000,07.26.p.11./ifti-

²⁷⁷ mti/vg'2000,07.26.p.9./ifti-

²⁷⁸ mti/nszava'2000,07.31.p.3./mh.p.4./ifti

²⁷⁹ mti/nszab'2000,08.04.p.5./ifti-

²⁸⁰ mti/napi'2000,07.31.p.1,5./ifti-

felmérése szerint a magyar informatikai és távközlési cégek (16 vizsgált vállalat) teljesítményének megítélése romlott az 1999-es képest, a legtöbb pontot a szolgáltatások teljeskörűsége, a legkevesebbet az árképzésük kapta.²⁸¹

Az információgazdaság feltérképezéséhez ad segítséget az Artisjus (magyar szerzői jogvédő iroda egyesület) 1999-es jelentésének közreadása, amely szerint 1999-ben 3,2 Md HUF-ot szedtek be (21%-os növekedés), ill. a többi szerzői jogkezelő szervezettel (Hungart, Mahasz, Filmjus, EJI) együtt 3,9 Md HUF-ot (23% növekedés az előző évhez képest). A magyar művek külföldi felhasználása folyamatosan csökken, 1999-ben 130 M HUF, 1998-ban még 156 M HUF jogdíj folyt be: belföldön 5.632 személynek átlag 109.780 HUF-ot fizettek ki ea és 66.850 HUF-ot hangfelvétel után. A közösen kezelt jogdíjak megoszlása 1999-ben 42% nyilvános ea, 20% rádiós és tévés zenei jogdíj, 12% kábeltévé jogdíj, 12% mechanikai jogdíj, 9% üreskazetta jogdíj (hang és video, több mint 320 M HUF nagyságrendű), 3% külföldi jogdíjak, 1% irodalmi sugárzási díjak, 1% zenei filmjogdíjak.²⁸²

A magyar információgazdaság: a piac és verseny alakulása a magyar mobilpiacon, jellemzően egy későn jövő oldaláról. Az apropó a Vodafone, amely a Westel és a Pannon GSM uralta piacot célozta meg úgy, hogy nem ad tájékoztatást (!) magáról, és nem kíván részt venni az árversenyben (!), akkor pedig hogyan akar részesedést emelni, hogyan teljesíti az tárgy: információgazdaság szerveződésének legfőbb versenykritériumát (rugalmasabban és olcsóbban).²⁸³ Az idei első félévi adatok szerint a Westel 842 ezerről 1,244 millióra (55%-os piaci részesedés), a Pannon 669 ezerről 883 ezerre tornászta fel az előfizetői tábort (40%-os részesedés). A szektor versenyhelyzetét jellemző adatok szerint az 500 főt foglalkoztató Vodafone 100 ezer ügyféllel (májusban 3,73%-os, július végén 4,56%-os részesedés), eddig közel 1 milliárd dollárnyi befektetéssel négy év alatt kíván nyereséges lenni: most még nem ad mérleget, mert „a három mobilcég könyvelési technikája eltér”, s az adatokat nem lehet összehasonlítani?! Másik példában a magyar IT-növekedést reprezentálja az építészeti szoftvereit világszerte forgalmazó Graphisoft idei első féléves tőzsdei gyorsjelentése, amely a cég 5,2%-os operatív eredményességét mutatja, ám az európai értékesítés 26,7%, az amerikai 34,1%, a csendes-óceáni térségben 43%-kal (Japánban 70,5%-kal) növekedett. A tőzsde szempontjából fontos eredményesség szerint 25-30%-os árbevétel- és 20-25%-os nettó profitnövekedést terveznek: a részvényenkénti 0,65-0,67 eurós eredmény 30p/e érték körüli minősítést jelent, ami viszonylag olcsóvá teszi a részvényt.²⁸⁴

A magyar információgazdaság fejlődése fordulatainak jellemzője az Írisz Multimédia Kft internetcég felvásárlásos fejlődésének menete, amennyiben tulajdonosai két lépcsőben értékesítették a társaságot, szakmai befektetőt keresve a további léptéknövelés (méretgazdaságosság) reményében, s ezek 90%-ban a PanTel Rt, 10%-ban a EuroWeb volt. Az Írisz célja a vezeték nélküli internetszolgáltatás és multimédia kínálat (pl. élő internetszolgáltatás) lefedése. A fejlemények jelentőségét az adja, hogy az Írisz volt az utolsó (nagyobb) magyar tulajdonú internetcég (1996-ban 3 M HUF-tal alapították, értékesítéskor 10 M HUF törzstőkéje volt), amely az egyedi igények kiszolgálására specializálódott, 300 üzleti ügyfele volt (mint a Danubius Hotel, vagy a Sztár Rádió).²⁸⁵

A minősített internetes start-up cég mintájaként a magyar Eco-net (hungary kft.) említhető, amelyik tőzsdei-pénzügyi információszolgáltatásra szakosodott vállalkozás, eco-hu internetes honlap alapján, adatbázis alapú mobilinternetes, web-alapú és wapos ASP szolgáltatások, személyre szabott (nem tömegszabványos) információmodellezés a repertoárja. Az eco.net 30 alkalmazottal működik, de a méretgazdaságosság nevében növekedni (duplázódni) akar, ezért kockázati tőke társaságokkal tárgyal.²⁸⁶

²⁸¹ mti/vg'2000,08.09.p.1,7./ifti-

²⁸² mti/nszab'2000,08.10..p.5./ifti-

²⁸³ mti/mh'2000,08.11.p.9./nszab,p.11./ifti

²⁸⁴ mti/vg'2000,08.11.p.9./napi,p.11,13./ifti-

²⁸⁵ mti/napi'2000,08.15.p.1,5./ifti

²⁸⁶ mti/napi'2000,08.21.p.1.

A tanácsadói piaci szegmens 40 Md HUF nagyságrendű Mo-on, évi átlagos 14-15%-os növekedéssel (ami nem elég nagy), közel 200 cég munkájaként: a legjellemzőbb a stratégiai, a pénzügyi és az informatikai (a piac harmada) profilú cégek. A mo-i szakmai kamara (VTMSZ) adatai szerint a megbízások területe 35%-ban a feldolgozóipar, 17%-ban az informatika: az öt kategóriába sorolt tanácsadói foglalkozás napidíja 70-201 ezer HUF közötti.²⁸⁷

A vállalati szektorban tapasztalható fejlődést vizsgáló nemzetközi összehasonlító tanulmány (RC Consulting, London) kis- és középvállalatok kommunikációs készségeit kutatta 7 EU-tagnál és Mo-on, s eszerint a cégek 53%-a használ PC-faxot, 38%-a intranetet, 30% küld faxot emilre, 29% él az EDI-vel. A HP megbízásából készült felmérés a magyarok esetében tudathasadásos állapotokat tár fel, amikor gyengébb adottságokkal optimistább várakozásokat tanúsítanak, mint a fejlettebb országok cégei.²⁸⁸

A doménevek kereskedelmének mo-i tapasztalatai az információ közjó jellegének, a spontán erkölcsi gátlások működésének a bizonyosságát adják, amennyiben jogi fék híján a spekulánsok szabadon működnek, de jelentős üzleti forgalom nem alakult ki a tartózkodás miatt: a magyar doméncímek átlagos ára 100-200 ezer HUF között mozog: a doméncím-adásvételi honlapok tanúsága szerint napi 10-20 érdeklődés rögzíthető. Eddig közel 10 ezer delegált mintegy 30 ezer nevet védett le mo-on: a doméncím közzgazdasági értelemben vett termék, piaci értéke van, de számviteli és statisztikai minősítése hiányzik.²⁸⁹

A magyar ipari szerkezetváltásnak, ill. az információgazdaságnak is a legnagyobb gyengesége az elektronikai és információtechnikai iparágak fejletlensége. Most egy bostoni multi lépett be a magyar piacra gyártó és forgalmazó kapacitásokkal, a Cookson Overseas (olyan partnerei vannak Mo-on, mint a IBM, Nokia, Flextronics, Philips), amely 2 M USD-t fektetett be és mintegy 500 M HUF évi forgalmat bonyolít Mo-on. A magyar gyártókapacitás sem intelligens elektronika, hanem forrasztóanyagok, lemezek, nyomtatósablonok és gépek bővítésével tűnik ki.²⁹⁰

Az információgazdaság eseményeként a tanácsadó területet feltáró tanulmány a személyügyi tanácsadást írja le, a tízesztendős üzletág alakulását, a jogi háttér definiálásával. A tanácsadók alkalmazása és foglalkoztatásának adatai (a Top-100 megkérdezése alapján 58%-os a foglalkoztatásuk): a mai cégek megnevezése és pozícióik.²⁹¹ A PR mint politikai arculatgyártó iparág bemutatása egy híres példán, a Sawyer Miller Group tanácsadó cég (mely piacvezető lett az idén, többségi tulajdonosként a marketing centrumban, internetes PR-vállalkozás indításával) és vezetője (akiről tudni való, hogy az SZDSZ szakértője, Demszky kampányfőnöke volt) révén. Vonatkozó információ, hogy a marketingkommunikáció 60%-a ma már kizárólag negatív tartalmakkal operál (ez világtrend), s a média szinte csak erre vevő A PR hatékonyságának minősítése közvetett utalásokkal: IPRA, MacNamara-modell.²⁹²

Az információgazdaság fejlődésének eseménye az e-ker értelmezése a GATS-elvek szerint. Az internetes tranzakciók mint határokon keresztül műveletek kereskedelmi szabályozása a létező normák szerint. A fejlődő országok fejlett országainak (pl. India) agresszív fellépése az e-kerben szabályozásra készíti a fejletteket?! Melyik normarend legyen iránymutató: a GATS vagy GATT, vagy mindkettő?! Miről kell külön intézkedni (internetes szolgáltatások elérése, infrastruktúra elérése, kommunikációs hálózatok elérése, ill. kereskedelmi szolgáltatások elektronikus úton elérése): az e-kerrel kapcsolatos információ(jog)politikák.²⁹³

A magyar IT- és IKT-piac vállalatainak rangsorolása is mutatja a vadkapitalizmust (szinte gyarmati állapotokat), ill. az információs társadalom normáival teljesen ellentétes tendenciákat, ami a vállalati profilok és teljesítmények, árbevételek, adózott eredmények, gazdasági (adó- és

²⁸⁷ mti/vg'2000,08.22. p.1,7.

²⁸⁸ mti/vg'2000,08.23.p.1,7.

²⁸⁹ mti/napi fórum'2000,08.23. p.8.

²⁹⁰ mti/napi'2000,08.29.p.6./ifti

²⁹¹ Somos,A.: Személyügyi tanácsadók mo-on. humánpol.sz'2000/7-8.sz. p.5-16./ifti

²⁹² Sikerorientált attitűd: interjú Bruck Gáborral. PR Herald'2000/7.sz.

²⁹³ mti/nszab'2000,08.31.p.4./ifti

vám) kedvezmények igénybevétele és a szerkezetváltáshoz, a magyar információipar megerősödéséhez való hozzájárulás valós arányai mértékének megismerését illeti. A cégbírószági mérlegek (melyek hiányosak és nem pontosak) alapján 1999-ben első tízbe rangsorolt cégek helyezését a szakértők irreálisnak tartják, mert egyes szereplők hiányoznak: az IKT-i cégek között 84-nek volt milliárdos jövedelme, ebből 23-nak tízmilliárdos, ebből tíznek 30 milliárd feletti, 3 százmilliárd forint feletti nettó árbevétele, vagyis az IT- és IKT-i vállalatok ezer milliárd forintos termelési értéket produkálnak már?!²⁹⁴

Az internet terjeszkedésének mérföldköve a matáv ADSL (aszimmetrikus digitális előfizetői vonal) és az ATM (aszinkron átvételi mód) technológián alapuló „NetExpressz” szolgáltatáscsomagjának indulása, ami hússzor gyorsabb internetezést tesz lehetővé: egyelőre a főváros ISDN-hálózatán lesz elérhető, de az alternatív szolgáltatóknak is elérhetővé kell tenni nagykeráron. A havi díj 15-60 ezer HUF között mozog szerződési feltételek is igénybevételek szerint.²⁹⁵

Az internetes reklámpiac működése az MLM-reklámozás mintáján, a reklámlakbiztosítás és viszontközvetítés bemutatása magyar példával. Az 1 óra alatt megkereshető összeg 0,2-1,25 USD között mozog, napi 3-4 óra internetkapcsolat mentén cégenként 10-12 ezer forint gyűlhet össze, de egy átlagos internetező 3-4 reklámlakkal 30 ezer forint körül kereshet.²⁹⁶

Az információgazdaság eseményeként a mo-on is érdekelt Visa International e-ker elnöke a Visa-kártya és az elektronikus vásárlások elterjedtségéről szólva mondja, hogy mo-on igen szerény mértékű az e-ker (a KHB Visa kártyája kifejezetten erre szolgál). Az idén mo-on 440 M HUF nagyságrendű forgalmat 2002-re 2,2 Md HUF nagyságrendűre becsülik. A felmérések szerint a magyar internetezők 46%-a szándékozik az e-kerben vásárolni, a KKE-i régióban 5%-os a várható elterjedtség. Az OTP 300-400 M HUF beruházást valósít meg az e-ker feltételeinek teljesítésére.²⁹⁷

Az információgazdasággal kapcsolatos apropó a globális tanácsadási piac (amely információbrókeri tevékenység), amikor a PwC éppen eladni készül tanácsadási üzletágát (az is érdekes, hogy a vevő a Hewlett-Packard). Döntő fejlemény ebben, hogy versenyhatósági megfontolások az eredők (mo-on nincs minősítés sem adó-, sem versenypozíciókról). Döntő fejlemény, hogy a tanácsadó üzletágat leválasztják a könyvvizsgálóitól, és az informatikai üzletághoz kapcsolják, mert „a megrendelők ezt igénylik”?! A vállalati tanácsadók 1999-es mo-i toplistáján 30 céget minősítenek, éppen a PwC mo-i cége állt az élen a bevételben (4,2 Md HUF), a foglalkoztatottak számában (173). További érdekesség, hogy korábban beolvasztotta a Dynasoft Rt-t, amelyik éppen az informatikai tanácsadás egyik vezető cége volt Mo-on.¹² A TNS Interactive negyedéves felmérése („interbusiness”) szerint az internetes hozzáférés dinamikája jelentős Mo-on, ahol a 10 fő feletti vállalkozások 68%-ának (23-36 ezer cég) van már csatlakozása (15%-os növekedés az előző negyedhez képest): a nagyvállalati piac már 90% feletti sűrűségű. Jelenleg a cégek 38%-ának van honlapja (7% növekedés).²⁹⁸

A hálózati gazdaság formálódásának eseménye a TV2 internetes tartalmakért felelős cégének (TV-Online Informatikai Kft) beolvadása a Wallis Rt és a PsiNet Rt alapította Webigen Rt-be, amely már magába olvasztott reklámügynökséget (Land-Walking), telemarketinges céget (MTM Callcenter), internetes fejlesztő céget (Elender Web). Az új, mindenoldalú médiaszerveződés célpontja az e-ker, ill. a televíziók mind határozottabban orientálódnak az információbrókerség felé internetes gazdasági tevékenységekkel.²⁹⁹ A magyar távközlési, IT- és médiapiacra is igen komoly változások mennek végbe, amiről a nyilvánosság nagyon kevés fogalma van (ennél sokkal veszélyesebb, ha a kormányzati köröknek is!). Amennyiben a Matáv folyamatosan veszít értékéből a tőzsdei kivonulás folytán: állítólag tegnap 100 milliárdos

²⁹⁴ modem'2000/7.sz. p.13-16./ifti-

²⁹⁵ mti/napi'2000,09.01.p.9,10./mn.p.11./Byte'2000/9.sz. p.9./ifti

²⁹⁶ chip'2000/9.sz. p.165-166./ifti

²⁹⁷ mti/nszab'2000,09.15..p.12./mh,p.13./ifti-

²⁹⁸ mti/vg'2000,09.12..p.1,7./ifti-

²⁹⁹ mti/napi'2000,09.20.p.1,4./ifti-

nagyságrendű volt a vesztesége, ha igaz az, hogy milliányi papír cserélt gazdát miközben 115 forinttal esett az árfolyama. A Matáv a júniusi 1.953 HUF szintről esett 1.515 HUF-ig (de szept.4.-én is 1.692 HUF volt még az értéke): biztos, hogy egy nagy eladó morzsolja le készletét a pánik elkerülésével, s az angolszász érdekeltségek kivonulását sejtetik (ami további fontos hatásokat rejthet).³⁰⁰

Az elektronikai ipari fejlemények aktuális állomása a nemzetközi és amerikai félvezetőipari eredményesség alakulása, amennyiben a nemzetközi piacon most tapasztalható elektronikai alkatrészhiány okaihoz tartozik, hogy a technológiai piac legfőbb nyertesei az első félévben a félvezetőipari társaság részvényei voltak, majd jelentős zuhanás következett (pl. az Intel papírjai 40-ről 76 USD-ra növekedett, majd 50-re zuhant vissza augusztusban, majd 70 dollár fölé kúszott szeptembere elejére). A piaci elemzők a profitnövekedés lassulását várják (csökken a kereslet a PC-processzorok iránt?!), miközben az elektronikai termelési előrejelzések termék és kapacitáshiányokat jeleznek?!³⁰¹

A hálózati gazdaság lehetőségeit legjobban kihasználó céggént a FotexNet minősíthető a magyar piacon, amennyiben az online kereskedelem és portálüzemeltetés után internetszolgáltatóként is működik. Most induló háromlépcsős internetszolgáltatói programja a telefonos és ISDN-alapú interneteléréssel kezd, majd a PsiNet teljes műszaki repertoárját igénybe veszi. A Fotex kínálja a legolcsóbb üzleti lehetőségeket, amennyiben a 10 órás elérésért 2 ezer, korlátlan elérésért 6 ezer forintos előfizetést vezet be, s az előbbihez 500, utóbbihoz 1 ezer forintos vásárlási utalványt ad az internetes portálján.¹³ Tapasztalati anyagot adtak közre az amerikai információgazdaságról, áttekintést az 1993-tól folytatott internetes aukciókról: az aukciós site-ok mérete, megoszlása, típusai: áruk és méretjellemzők, üzleti modellek, aukciós díjak: angol és holland példákkal összevetés: aukciós időtartamok, fogások, szokások, viselkedés, vásárlási árak, verseny: irodalom.³⁰²

3.3 A médiagazdaság virágzása

A médiapiac eseménye, hogy a reklámpiacon érvényesíthető járulékok duplájára emelése régóta halogatott (az 1%-os adóemelés a várakozások szerint évi 250 M HUF-tal csökkenti a kiadók eredményét) fontos döntés megszületett. A papír utáni környezetvédelmi termékdíj kivetésével (különként 13 HUF, együtt a kettő 350-400 M HUF éves kiesés már, ami politikai gesztust igényel), a lapok jó része nem képes kigazdálkodni az emelést, az átterhelést viszont az olvasók nem tolerálnák, és tovább esne a napilapok vásárlása. Mindazonáltal a média (hagyományos és elektronikus egyaránt) régóta számíthat az adózás típusú eddigi kedvezményeinek megvonására: közben a reklámpiac valós határai messze táultak (180 Md HUF), s a hivatalos(an regisztrált, adózott?) és a rendelt reklámbevételek között már 40-50 Md HUF nagyságrendű a távolság?³⁰³

Az információgazdaság mint új alágazat szürke és fekete tartományának felderítésében esemény az APEH-ORTT (Műsorszolgáltatási Alap) egyeztetés, amelyből kiderül, hogy a 3,8 millió háztartásból 2,7 millióban vallottak be tévékészüléket, de ebből 700 ezren mentesülnek a díjfizetés alól, s a becslések szerint 100-200 ezer családban nincs tévékészülék. A szakértői becslések szerint a tévékészülékek negyede működik illegálisan. A 12 ezer közület összesen 50 ezer készüléket jelentett be, közülük 9.700 után fizetnek emelt tarifát. Az üzemeltetési díj készülékenként 640 HUF volt, ami 15 Md HUF bevételt jelent a MSZA-nak. Az elektronikus információfogyasztásban döntő változás állhat be ősztől, amikor a kábeles fogyasztói körben a AM-mikro csatornákat kódolni fogják, s azzal igen jelentős számú háztartás fog kiesni a fogyasztásból. Ebből következően az állami és kormányzati információpolitika tárgya, hogy a közületi közszolgálati és a többi (kódolt) csatorna elérésében tegyen valamit.³⁰⁴

³⁰⁰ mti/napi'2000.09.20.p.11,12./vg,p.9./ifti-

³⁰¹ mti/napi'2000.09.19.p.11,14./ifti

³⁰² Auctions on the internet. = the journal of industrial economics'2000/3.sz. p.227-252./ifti-

³⁰³ vg2000,06.28.p.5./nuszab.p.13./mh.p.11./ifti

³⁰⁴ mti/nuszab'2000,06.29.p.4./mh,p.4./ifti-

Az új médiával kapcsolatos tájékoztatási esemény a „netmédia” és a hírközlés találkozása pl. a Net Média Kft-ben vagy az Origo-ban. Az internetes újságok és folyóiratok, ill. a vonatkozó hírközlési tevékenységek minősítése: a portál, a tartalomszolgáltatás minősítése: a „portfólió” forgalmának adatai alapján a netmédia elterjedtsége.³⁰⁵ Az elektronikus folyóiratokkal kapcsolatos esemény, hogy a „jövőnéző” című ismeretterjesztő firat (portál) a Telnet Mo. tulajdonába került, amely szolgáltatásainak körét kívánta kiszélesíteni. A „jövőnéző” (producere Miskolczi Csaba) 15 ezer regisztrált előfizetője mellett a Hírlevél további 10 ezerrel növelve a terjeszkedés útjára lépett.³⁰⁶ A médiapolitika és -gazdaság további eseménye, hogy az állami közületi média elsorvadása idején növekednek és szaporodnak a kereskedelmi médiavállalkozások. Az apó a Pesti Est Rádió (tulajdonosa az Est Rádió Tömegkommunikációs és Kulturális Kft, Hanák Tamás: ügyvezető Alpári László), amelyik a főváros 50 km-es körzetében működik, s az Est Média kiadványokkal együtt médiacsoportot alkot: 50% zene, 50% hírek, beszélgetések műsorszerkezettel a 16-40 éves korcsoportokat célozzák meg, a hírszelekció révén a politikai orientálás újabb fóruma jött létre.³⁰⁷

A médiakutatásban esemény a NyiK állásfoglalása a duális médiapiac televíziós hírműsorainak minőségéről. A mérésben a MTV, DTV, MRTL, TV2 esti híradói szerepelnek 2000, március 1-31. között. A tényszerű kimutatások a médiarendszer és a tájékoztatási szerepek torzulását jelzik (bár a NyiK megfogalmazásai nem következtetéseket): a közszolgálati tévé legsajátosabb szerepformáit nem gyakorolja. A kereskedelmi tévék a „vulgárhíradást” erőtlik: a témastruktúra elemeinek felsorolása, az MTV minősítése stb.³⁰⁸

A forrástájékoztatás kibontakoztatásának, a bővülő információbrókeri piac soros eseménye a Hírek Kft két új internetes site-ja, a hitek.hu (amely strukturált hírek, osztályozott honlapgyűjtemény, időjárás-előrejelzések, hírkereső csoportok forrása) és a www.wap.hu (amely apróhirdetés-, tematikus wap-kereső, ingyenes e-mail): a hitek kft egyben példa a korábban felvásárolt domainnevek fokozatos hasznosításának menetére is.³⁰⁹

A médiapiac, sajtópiac átrendeződésének jelentős eseménye, hogy a Szabad Föld tulajdonosi szerkezete módosult, amennyiben a Bodroglak Kft (az MFB cége?) megvásárolta a Ringier (27,55%) és a Szikra (12,88%) kisebbségi részesedését: másrészt a másfél hónapja megüresedett főszerkesztői széket a mérsékelt szocialista Végh Alpár Sándor foglalta el. A kivásárlás/átadásnak megvan a maga pikantériája, de az sokkal érdekesebb fejlemény, hogy a „szabad föld-ügy” a kormány médiapolitikájának baloldali liberális kritikájában egészen másféle orientáció elhatalmasodását látta megvalósulni. Mi folyik itt(?!), a Fidesz környezete bolondult meg az érintett szakértőkkel egyetemben, vagy a baloldali és/vagy liberális zszurnaliszták hazudósak megint?!³¹⁰

A médiakutatás országos (közszolgálati, közületi, közhiteles) intézményének elnöke a magyar ITá-program, stratégia koordinációjának letéteményeseként gondol az ORTT-re, de egyelőre még a médiakutatási, követési, ellenőrzési szerepek betöltésével is gondok vannak. A hírműsorfigyelési szolgálat három havi és az első negyedévi kutatásainak összevetésével próbálta a tendenciákat és a trendeket megrajzolni, miközben sarkított vita folyik arról, hogy a regisztrált és számosított megfigyelésen túl szabad-e, kell-e tartalomelemzést készíteni. A mérés és minősítés problémái a kereskedelmi médiával kapcsolatban pillantnyilag megoldhatatlannak látszanak, a közszolgálati média áldatlan állapota miatt a hiteles tájékoztatás kritériumai nem teljesülnek.³¹¹

A tájékoztatás üzleti vállalkozáskénti kiteljesedésének újabb eseménye a gazdasági televíziózás intézményesülése. Az apó a „gazdasági, szakképzési és oktatási televízió” rt (vezig. Bicskey Richárd) indulása, ami a gazdasági orientálásban egy új érdekeltség megjelenését

³⁰⁵ mti/mh'2000,06.30.-hálólavág/ifti.-

³⁰⁶ mti/mn'2000,07.03./informatika/13.sz. p.4.ifti

³⁰⁷ mti/napi'2000,07.03.p.4./ifti

³⁰⁸ mti/nszava'2000,07.03.p.6./ifti-

³⁰⁹ mti/napi'2000,07.06.p.5./ifti

³¹⁰ mti/mn'2000,07.15.p.3./nszab.p.4./ifti

³¹¹ mti/mn'2000,07.15.p.4./ifti-

is jelenti a magyar piacon, amennyiben az 50%-os tulajdonos Incognito Holding (Vincze Zoltán, egyben a GTV jogi képviselője), a további 50%-on osztozó Solar Kft, a monacoi Levanna Fund befektetési alap, a német XY Media GmbH befolyásszervező, a Generalbroker Rt, és Michael Prydz kanadai üzletember vállalkozása megtörni próbálja az amerikai-izraeli-magyar csoportok uralmát az európai-német-magyar érdekcsoportok megerősödésével. Ugyanakkor az információbrókerség, a konzultációs és a tanácsadási tevékenységek elektronikus terjeszkedésében jellemző fejlemény, hogy az Antenna Hungária semmi készséget nem mutat, ezért az Israel Aircraft Industries működtette Amos műholdat kényszerülnek igénybe venni.³¹²

Az új média feltérképezésében esemény a Zeus Tanácsadó és Kiadó Kft felmérése, amely szerint a 12-18 éves fiatalok körében 36%-os a rendszeres internetezés. Az internetezők 40%-a otthonról lép be, 30% az iskolából. A meghatározó témák a zene és a mozi, de 20% elsősorban barátokat keres: ugyanakkor 18% már az internet szenvedélybetege lett.³¹³ Az információgazdaság más területén, a lapkiadásban, ill. a kiadói szektor folyamatos és állandó változásában új fejlemények vannak, egyrészt a csökkenés trendje töretlen, másrészt a tulajdonosi háttér átalakulása szinte követhetlenné vált, ami a demokrácia gyengítésének egyik legbiztosabb módja. Még 1990-től átlag évi 3.500 hagyományos kiadvány jelent meg, 1994-ig töretlen növekedéssel (amit nem átalakítanak egyesek politikai tartalmaknak tulajdonítani!), majd 1994-1997 között bizonyos szinttartással, azután 1998-ban igen jelentős csökkenéssel (amit a tulajdonosi háttér átalakulása, a privatizáció, a költségek sokszorosára emelkedése okozott). A „kicsi ország, kicsi sajtópiaca” megközelítés - persze - hamis, már ti. a piac valóban kicsi, de annyi lap van rajta, mint egy 50 milliós országban, s a piac mellett ma is lobbik tartanak életben mindenféle koldulással lapokat.³¹⁴

Az új média születésének tipikus példája az új online magazin, a májusban 95 M HUF alaptőkével alakult „magazix.hu”, amely a Mixx Informatikai Rt vállalkozása a nagy multik célközönségének kiszolgálása az offline reklámtorta rovására. A cég szerint a magyar internethasználók 20%-a tekinthető a multik célközönségének, de a verseny növekedésével a célközönség szélessége is változik.³¹⁵ A magyar lappiac és a médiapolitika tükre a „szabad föld” című lap sorsa. A történet a posztkommunista alapoktól (MSZMP-HKV) a posztszocialista umbuldákon át (HNF, TOT, majd PB, MHB) a duális médiagazdaság létrejöttéig (Mai Nap Kiadói Kft., Mahir) terjed. Majd következik a közszolgálati kiadás kiürítése, végül a politikai háborúságok.³¹⁶

A médiagazdaság működésének, növekedésének jellemző eseménye a reklámhatékonyság és reklámra fordított források alakulása. Az apropó a gépkocsi-eladások alakulásában, hogy az előző évihez képest 1999-ben eladott járművenként 13 ezer HUF-tal többet költöttek reklámra. Az autós cégek első félévében (listaáron) 6,1 Md HUF értékben reklámozták termékeiket (1,5 Md HUF növekedés). Az autós cégek 1999-ben (más marketingköltségektől eltekintve) átlagosan 62.700 HUF-ot költöttek járművenként reklámra, az idén már 75.800 HUF-ot.³¹⁷

A médiagazdasággal kapcsolatos tájékoztatás eseménye a lappiac alakulása a Matesz második negyedévi mérlege után. A napilapok mezőnyének sorrendje nem változott (a folyamatos és általános 2-8 ezres példányszám-csökkenés mellett), a legkevésbé leépülő lapok a nszab és a két bulvárlap (mai nap, blikk): a legnagyobb leépülés az expressz (az értékesítés ötöde) és a magyar nemzetnél tapasztalható. A jellemző tendenciák között említésre méltó a hírszemét típusú, ingyenes lapok visszaesése, ill. a magas fizetőképességű rétegek lapjainak mérsékelt növekedése (CKM, Cosmopolitan). A túltelített női lapok piaca (az első féléves listaáron mért

³¹² mti/napi'2000,07.17.p.1,5./ifti

³¹³ mti/vg-telebit'2000,07.25.p.6./ifti

³¹⁴ mti/nszab'2000,07.25.p.4./ifti

³¹⁵ mti/napi'2000,07.26.p.7./ifti-

³¹⁶ mti/nszab'2000,07.26.p.8./ifti-

³¹⁷ mti/napi'2000,08.14.p.1,3./ifti

reklámvonzása 3,8 Md HUF volt!) állandóan változik, most a VNU-s Nők Lapja vezet 350 ezer eladott példánnyal. A vásárlóerő és a potens rétegek szokásainak alakulása legjobban talán e szektorban tanulmányozható.³¹⁸

A regionális média népszerűsége és reklámhatékonyága a Jelenkutató Intézet (!) érdeklődésének tárgya (az MR-RNI megbízásából!), miszerint a regionális közmédia a hitelesség mércéje (tehát állja a versenyt, tulajdonképpen jobb az eredményessége, mint a központi közrádióknak!): a hallgatottsági sorrend.³¹⁹

	reggel (0-10 óra)	délben (10-15 óra)	este (15-24 óra)
1.Kossuth	26%	20%	12%
2.Danubius	15%	14%	14%
3.Sláger	12%	12%	13%
4.Petőfi	6%	6%	5%
5.Regionális	6%	5%	4%
6.Helyi	5%	5%	7%
7.Juventus	5%	5%	6%
8.Bartók	1%	1%	1%

A médiagazdaságban a szabályozás nélküli magyar piac pezsgése világviszonylatban egyedülálló. Az apropó a Sláger Rádió tulajdonosi szerkezetének átalakulása, ahol a külföldi tulajdonosi arányok (összességében) növekedése és elaprozódása (több tulajdonos) az érdekes. Másrészt a VNU Bpest Lapkiadó-csoport két új lapot indít, amelyek mindegyike idegen a magyar kultúrának (For Him Magazine, ill. Beau Monde): a VNU a tulajdonosa a startlap.hu elektronikus kiadói laphelynek is. A legérdekesebb átalakulás a TV2 és a Sváby-Kereszty féle közös cég online tevékenységek, műsorkészítés és lapkiadás címen, vagyis az Interaktív Televíziós Műsorkészítő Kft az információgazdaság médiagazdaság nevű alágazatának szinte teljes spektrumát átfogó profillal, miközben a terület jogi és adminisztratív, pénzügyi (adó) szabályozása hiányzik.³²⁰ Az elektronikus újságok és folyóiratok közül nagyon kevés auditáltatja magát a magyar információ-, ill. médiagazdaságban. Az apropó a medián piacfelhajtási célú kiszivárogtatása, mely szerint a geomédia egyes lapjain vagy a figyelő internetes oldalán kívül egyetlen lap sem minősíteti pozícióját és gazdasági helyzetét a lappiacon. A nem nyilvános medián webaudit („medián webaudit.hu”) 32 weboldalra terjed ki (amely most nyilvánossá válik állítólag, s azzal a médiagazdaság lappiac jelentősen módosulni fog). Újabb esemény, hogy a medián mellett várhatóan az eddig csak tévékre szakosodott AGB Mo. is beszáll az internetaudit-piacba.³²¹

A lappiac eseménye, hogy a versenybe belerokkant Piac és Profit című üzleti magazin profilt váltani készült és a jövőben az információs társadalom új gazdaságának bemutatására, követésére szakosodik. A Piac és Profit Kiadó a Fürdőkultúra életmódmagazin és a Profit Plusz online adatbázis (az Elenderrel) kiadója is, de a három vállalkozásból csak a Fürdőkultúra bizonyult rentábilisnak, a Profit Plusz megszűnt.³²² Az elektronikus újságokkal kapcsolatos apropó a Fórum-lapcsoport, amely interaktív kommunikációs fórumokat működtet. A profilok tipikus újságolvasói igényeket céloznak meg, mint hölgyfórum (www.holgyforum.hu), autófórum (www.autoforum.hu), filmfórum (www.filmforum.hu), politikai fórum (www.politikaforum.hu), sportfórum (www.sportforum.hu), tőzsdefórum (www.tozsdeforum.hu), mobilfórum (www.mobilforum.hu), zenefórum (www.zeneforum.hu).³²³

A médiagazdaság aktuális eseménye az „információhordozó papírokra” kivetendő termékdíj jelentős emelése, ami jelentős gazdaságpolitológiai és médiapolitikai esemény is. A kormányzati előzetes szerint vagy a termékdíj vagy az elhelyezett hirdetések utáni járulék megduplázása következhet. A lap- és könyvkiadásban használt papír kilója utáni 13 HUF-os termékdíj mintegy 6%-os árnövekedést vonna maga után, amit a kormányzati előterjesztés szerint

³¹⁸ mti/napi'2000.08.15.p.7./ifti-

³¹⁹ mti/nszab'2000.09.04.p.14./ifti

³²⁰ mti/napi'2000.09.12.p.1,17./ifti

³²¹ mti/napi'2000.09.12.p.17./ifti-

³²² mti/napi'2000.09.12.p.17./ifti-

³²³ mti/nszab'2000.09.13..p.28./ifti

úgy enyhítenének, hogy pl. a tankönyvek után teljes mértékben, a minimális hirdetést tartalmazó kiadványok után 50%-ig visszaigényelhetnék a díjat.³²⁴

A médiakutatás eseménye, hogy a hírszemét típusú vállalkozások terjeszkednek, döntően az újság- és folyóiratpiaci fogyasztói kereslet (fizetőképesség) tovább gyengülése miatt. Az apropó a metro-vállalkozás színestechnikával megújítása (olimpiai különszám, amit további reklámhordozó különszámok követnek). A „metro” napilap 220-240 ezer példányos forgalma a legolvasottabb szabad forgalmú napilap lett (a nszabból már nem fogy el az utcán ennyi). A reklámpiaci átalakulás töretlen, amennyiben a reklámhatékonyság és a hírérték elvált egymástól, ami egy teljesen feldolgozatlan hatáseggyüttest feltételez az írott médiában.³²⁵

Új, kéthavonta megjelenő magazin indul „Colors” címmel. Az olasz szerkesztésű lapot a Benetton fotográfusa, Toscani, O. neve fémjelzi: sok képpel, globális témákkal foglalkozó tematikus számokkal, kétnyelvű formában (angol-magyar), a Tér és Rend Kft kiadói részvételével.³²⁶

A hagyományos és az elektronikus kiadói szektor pénzügyi életképességének bizonyítéka az Expressz és 18 országban jelen lévő anyavállalatának rentabilitásának alakulása. Miközben a Trader.com szinte mindenütt veszteséges, a hagyományos Expressz 50%-os nyereséget ért el: a Trader.com 18 országban 285 kiadványt jelentet meg, 7 millió feletti a heti olvasóinak száma: 64 website-ot üzemeltet 90 millió oldal terjedelemmel. A nagyságrendeket jellemzi, hogy a féléves bevétel 172 millió euró volt, amiben 6,9 millió euró az online bevétel (eredményessége 35 millió mínusz): a mo-i Expressz.lapok és web-oldalak 1999-ben 2,2 Md HUF nyereséget termeltek, aminek ötöde a hirdetés.³²⁷

Az olimpiai műsorok hatalmas vesztesége már kezd láthatóvá válni, ami az MTV összeomlásához is tetemesen hozzájárul. Az MTV ma már csak átlagosan a magyar lakosság 1,5-2,5%-át tudja lekötni, s az esti összefoglalók vagy a hétvégi délutáni olimpiai sportműsorok nézettsége is csak 6-8%-ot ér el: a 600 M HUF nagyságrendű közvetítési költség elúszni látszik. A média adóztatása van napirenden a politikai döntéshozatalban, amennyiben a kiadóknak és műsorszolgáltatóknak hirdetési bevételeik 6%-át kellene befizetniük, amivel az előterjesztők szerint 12-15 Md HUF (!) nagyságrendű, a MRSZ szerint 4-5 Md HUF-os (!) költségvetési bevétel képződik. A döntés pénzügyi része indokolt, bár a mérés és minősítés hiánya jelzi a médiagazdaság szürke és fekete tartományait (a reklámforgalom mérésének elbizonytalanításával): másrészt a politikai nyomás is egyértelmű a mindennemű adóztatás elvetésére. Fontos szabályozási eszköz a mentességek pontos definiálása (mint pl. a helyi terjesztésű önkormányzati lapoknál, ill. közszolgálati médianál).³²⁸

A folytonos változásban lévő lappiac eseménye a Sztársport nevű hetilap (főszerk. Buzgó József) példányszámának 50 ezerre emelése, amely a már megbukott Bravo Sport jogutódja: vagyis vannak új próbálkozók annak kiderítésére, hogy elbír-e a magyar piac egy újabb sportlapot: a korábbi tulajdonos VNU viszont Computer Aktív néven indított egy új számítógépes magazint, amit 90 ezer példányban (!) terjeszt. A lefűzhető, perforált szélű, gyűjthető oldalakon megjelenő („partwork”) típusú kiadványok sorában indított a lengyel érdekeltségű Amercom Hungary „Cartoon Network”, „Easy English” és „Easy Internet” néven magazinokat (egyenként 50 ezer példányban), miközben a VNU „Easy PC” című patwork-jét megszüntette lehetőségeinek kimerülése miatt: valószínűleg gyorsan megszűnő, tisztavirág életű lapok születnek?!³²⁹

Az információbrókerség meghonosodásának eseménye a magánügyfelek kiszolgálására specializálódott TeleDataCast Kft. története, amely „gazdasági információs rendszerével” mint bázissal alapozza meg kínálatát, amelyre egy valós idejű tőzsdei információkövető rendszer, makrogazdasági háttérelmezés, vállalati (cég)információtár, valamint egy nemzetköz

³²⁴ mti/mh'2000,09.23.p.1,5,7./ifti-

³²⁵ mti/napi'2000,09.20.p.1,4./ifti-

³²⁶ mti/napi'2000,09.20.p.5./ifti

³²⁷ mti/vg'2000,09.27..p.9./ifti-

³²⁸ mti/vg'2000,09.27.p.9.-mti/vg'2000,09.27.p.9./ifti-

³²⁹ mti/napi'2000,09.26.p.21./ifti

forrástájékoztató és elemző kapacitás épül. Újabban van már egy ingatlanfigyelő rendszer, egy info-medier kínálat, konzultációs és tanácsadó kapacitás is, s ez a jövő (www.tdc.hu).³³⁰

A magyar médiagazdaság, általában az információbrókerség fejlődésének soros állomása (másképpen jellemző gazdaságpolitológiai esemény is) a Worldwide Internet News Service (WINS Rt.) megalakulása.³³¹ Az új magyar internetes hírügynökség 120 ország 3.600 újságja-folyóirata home page-éről készített szemle alapján kínál egy hatalmas információsforrás-tájékoztatót. A magyar cég franchise-rendszerben működik, havi 500 USD értékű továbbértékesítési jogdíj után, megrendelésre szállít, kívánság szerint profilok, témafigyelés, feldolgozás (két iroda van az USA-ban, 6 mo-on, megyei partnerek szervezése folyamatban van). A főszerkesztő Kereszty András, aki a külföldi tudósítói kapcsolatok, a magyar médiarendszerben birtokolt hálózati tőke felhasználásával, valós igényekre szervezte a céget.

A gazdasági tájékoztatás eseménye, hogy ingyenes és késleltetett tőzsdei adatokat szolgáltat az előfizetőknek az új pénzügyi internetes portál, a Net Trade Central Europe (www.ntce.net), ill. fizetős szolgáltatása további két azonnali (real time) kereskedelmi regisztráló és elemző csomag (ebből a kevesebb információt adó havi csomag ára 5 ezer, az éves csomag ára 49.900 HUF+ÁFA): a napi árfolyammozgások és keresztvonatkozások (háttérelmezések) szolgáltatása havi 9.900, évi 99.900 HUF + ÁFA.²¹ A lappiac eseményeként új férfimagazin indul, a brit EMAP-csoport tulajdonában lévő FHM magazin magyar változatban, 50 ezer (!) példányban, főszerkesztő Ómolnár Miklós (a Story jelenlegi szerkesztője) lesz.³³²

Mo-ot is elérte a gazdasági tájékoztatás valós idejű gazdasági hírközlési és orientációs (tanácsadói, konzultációs) műfaja televíziós változatának megjelenése, amikor a Bloomberg és a CNBC vállalkozásához hasonlóan beindul a Gazdasági Televízió (GTV) 24 órás műsora műholdon és kábelen. Az információbrókerség mo-i vállalkozásának tulajdonosi hátterét a Röld Újság Rt köre, az Incognito Holding (Vincze Zoltán), német médiacég, kanadai pénzügyi befektető, a Generálbróker Rt (Hoffmann László) adja.³³³

---

³³⁰ bank és tőzsde'2000,kszi/ifti-

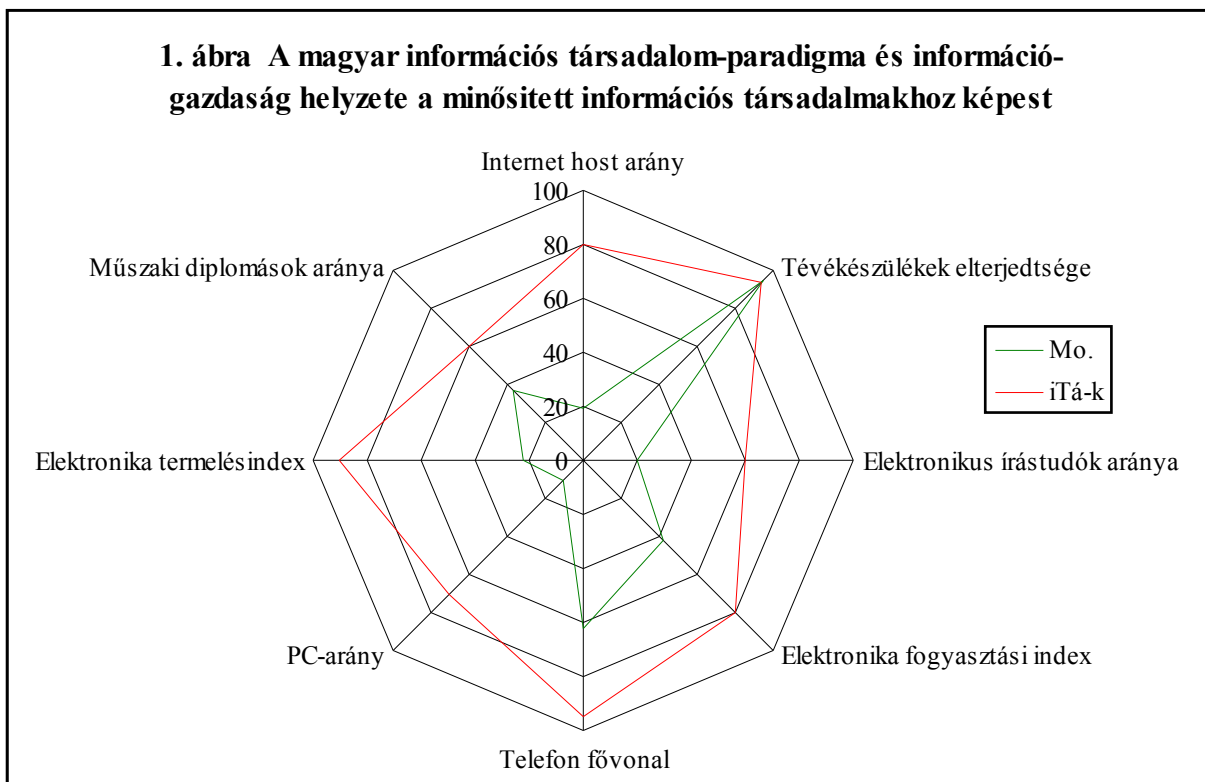
³³¹ mti/vg'2000,08.11..p.5./ifti-

³³² mti/vg'2000,09.05..p.8./ifti-

³³³ mti/vg'2000,09.09.p.12./ifti-

MELLÉKLETEK

1. ábra A magyar információs társadalom-paradigma és információ-gazdaság helyzete a minősített információs társadalmakhoz képest

1.tábla A magyar információgazdaság termelési és értékesítési közelítő számai a hivatalos statisztikák, szakmai érdekképviseltek, egyesületek és kamarák adatai alapján, 1996-1999, IFTI

A/ Az egyszerűsített Harvard-modell szerint	
1. Kommunikációs szolgáltatások	240 Md HUF
2. Információs szolgáltatások	110 Md HUF
3. IT berendezések	300 Md HUF
4. Tartalom (információs termékek)	60 Md HUF
B/ A tételes Harvard-modell, IFTI	
1. Információtechnikai ipar	
1.1 Információ technika	112-120 Md HUF
1.2 PC-piac	65 Md HUF
1.3 Elektronikai fogyasztás	200 Md HUF
1.4 Szórakoztató elektronika	90-100 Md HUF
1.5 Informatikai piac	270 Md HUF
1.6 Nyomdaipar	90-92 Md HUF
2. Információgazdaság	
2.1 Internetes kereskedelem	750 M HUF
2.2 On-line reklám	250 M HUF
2.3 Tanácsadói piac	112-120 Md HUF
2.4 Piackutatás	6,5 Md HUF
2.5 Közvéleménykutatás (közületi)	2,5 Md HUF
2.6 Médiapiac (háttéripara nélkül)	100 Md HUF
2.7 Reklámpiac	160 Md HUF
2.8 Kiadói / könyvpiac	36 Md HUF
2.9 Információbrókerség	25 Md HUF
2.10 Adatbáziskereskedelem	15-20 Md HUF
2.11 Szerzői jogdíj	3,9 Md HUF

(A szakértők szerint 100 Md HUF nagyságrendű IT-beruházást nem lehet rögzíteni a statisztikai bizonytalanságok miatt, illetve 100-150 Md HUF-nyi szürke és fekete teljesítményt lehet hozzászámítani.)

Információpolitika * IFTI * 2000, júliusi témareprezentációs összesítő

1. Információpolitika

- 1.1 Informatikai Állandó Bizottság mint új befolyásszervező fórum
- 1.2 Intelligens objektumvédelmi rendszer a MeH-nek
- 1.3 A magyar „digital gap” és az új ITá-lobbi
- 1.4 A hálózati gazdaság és kultúra kezdetei Mo-on
- 1.5 Az internet hatásai
- 1.6 OECD-tanulmány az internetes kereskedelemről
- 1.7 ECDL-diákok: az információkezelési jártasságok erősítése
- 1.8 Olajügyek és adatvédelmi válság: az adat vagy a személy a védelem tárgya?!
- 1.9 Országimázs-magazin az újabb blamázs
- 1.10 Információválság: az AMŐ előzetes tapasztalatai és az aggályok

2. Tájékoztatáspolitikai

- 2.1 A nyilvántartási törvény esete a magyar médiatársadalommal
- 2.2 Neumann-kongresszus: díjak, elismerések, és porhintés
- 2.3 Új netkutató intézetek, szakértők, célok
- 2.4 Merre tart az online újságírás?
- 2.5 MeH: offenzív kommunikáció tájékoztatás(tudomány)ji simeretek nélkül?!
- 2.6 Parlamenti pártok az interneten
- 2.5 Mo a XX. században: Lukacs és vitapartneri
- 2.8 Magyar tőzsdei újságírók és a fekete gazdaság találkozása
- 2.9 Miért romlik a gazdaság lakossági megítélése
- 2.10 Gazdasági viselkedés: BMI, GKI, Kopint, Tárki, Eurobarométer

3. Médiakutatás-médiapolitika

- 3.1 A rádióelnök-választási komédia, avagy a magyar médiarendszer fonákja
- 3.2 Szeptembertől kódolva sugároz az AH: a társadalom még nem döbönt rá
- 3.3 Új média: a könnyűzenei ipar harca az internet ellen
- 3.4 Miniszterelnöki interjúk: az Orbán-kurzus saját belső ellenzéke
- 3.5 Elsötétítések: a TV2 másodszor is megúszta (dea tv3 is így múlt ki!)
- 3.6 A lapkiadás kockázatai (NKÖM mérleg)
- 3.8 Reklámboom a televíziók piacán: mi mennyi?
- 3.9 Az új ORTT-elemzés már a médiakutatás és -figyelés megcsúfolása
- 3.10 MTV-mérleg és a kereskedelmi televíziók törvénytelenégei: EU-szakciókra várunk?

4. Információgazdaság

- 4.1 Drágulás előtt a kábeltévé
- 4.2 A hazai tudásipar visszásságai
- 4.3 A magyar internettelefonos tábor és a WAP esélyei
- 4.4 Internetes off-shore tranzakciók Mo-on
- 4.5 A piackutatás mint sikerágazat
- 4.6 A hackerek keresettek a munkaerőpiacon?!
- 4.7 Számítógépcsempész rendőrök: az árnyékgazdaság átalakul
- 4.8 Mélyben az IT-papírok: a magyar piac hullámai

5. Információs társadalom paradigma

- 5.1 Bulinet: klubok a hálón
- 5.2 Az e-biznisz esélyei
- 5.3 Azonosító jelet kapnak a diákok?!
- 5.4 Az informatikusképzésről oktatói szemmel

IFTI * INFORMÁCIÓ- ÉS TÁJÉKOZTATÁSPOLITIKA * TRENDKÖVETÉS ÉS TENDENCIAKUTATÁS * IFTI

Információpolitika * IFTI * 2000, augusztusi témareprezentációs összesítő

1. Információpolitika

- 1.1 Információs központ a maffia ellen
- 1.2 A távközlési lobbiforrongása: a mobilverseny erősödése (UMTS)
- 1.3 A mérés és minősítés formálódása: az internetes top-100 figyelése (Isys)
- 1.4 Az adatkereskedelem újabb kérdőjelei
- 1.5 A digitális világgazdaság és szereplői (McConnell Int.)
- 1.6 Elektronizáció és informatizáció a kkv-k körében (RS Consulting)
- 1.7 Az internet versenyjogi szabályozása (több mint 300 jogszabály módosítása?!)
- 1.8 Betörők kerestetnek: a Telnet-ügy és az üzleti etika
- 1.9 Magyar ITá: a reprográfiai díjról döntés született
- 1.10A kormányzati informatikai apparátus kiépítése

2. Tájékoztatáspolitiká

- 2.1 A netszabályozás követelése a liberális információjog megkérdőjelezése?!
- 2.2 A cégbejegyzés körüli műbalhék a magyar információjogot minősítik
- 2.3 Új pénzügyi lap az interneten
- 2.4 Gazdasági tájékoztatás: bennfentes botrányok
- 2.5 Az „új gazdasággal” kapcsolatos viták
- 2.6 Az informatikai lobbis és az „ingyenes akciók”
- 2.5 A műkereskedelem az interneten
- 2.8 Gazdasági viselkedés: GKI, EIU, Czipin and Partner, Tárki indexek
- 2.9 A népszámlálási adatfeldolgozási tender megsemmisítésének okai
- 2.10Küzdelem a külkerstatistikáért: az országos információközponti szerepekről
- 2.11Foglalkoztatási statisztika. hiányosság vagy hamisítások (vita)

3. Médiakutatás-médiapolitika

- 3.1 Rádióelnökválasztások, lemondások, médiapolitika
- 3.2 A rádiók reggel 6-10 óra közötti közönsége
- 3.3 Mérlegen a DTV: veszélyben az önállóság
- 3.4 A sajtó és a maffia összefonódásának esélyei
- 3.5 Magyar ITá: a Kossuth sávváltása és az információszabadság
- 3.6 Mérés és minősítés: a Krónika politikai szereplői más forrásból
- 3.8 A „hazudós közönség” az MRTL-t mondja, de a TV2-t nézi?!
- 3.9 A jelenlét hatékonyságának mérése: a megengedő marketing
- 3.10A média és a reklámköltség mérése: médiafigyelő és -elemző cégek

4. Információgazdaság

- 4.1 Verseny a női lapok piacán
- 4.2 A rádiós hirdetési piac vezetői: Danubius, Juventus, Sláger
- 4.3 Hálózati gazdaság: First Hungarian E-Market
- 4.4 A fogyasztói internetes piac alakulása
- 4.5 Az informatikai tanácsadói piac
- 4.6 Az Elender és a Matáv információtudatosságának erősödése
- 4.7 Mikor lesz árverseny Mo-on: a Vodafone-történet
- 4.8 Információkereskedelem franchise-ban: a WINS-történet
- 4.9 Visszaesett a hazai számítógépkereskedelem?!

5. Információs társadalom paradigma

- 5.1 Nokia-jövőkép az ITá-ról
- 5.2 A „kaliforniai ideológia” és az információs romantika

IFTI * INFORMÁCIÓ- ÉS TÁJÉKOZTATÁSPOLITIKA * TRENDKÖVETÉS ÉS TENDENCIAKUTATÁS * IFTI

Információpolitika *IFTI* 2000, szeptemberi témareprezentációs összesítő

1. Információpolitika

- 1.1 Hírgyárak: az inforádió indulása
- 1.2 Vámmentes informatika: a kormány lakossági információpolitikájának változása
- 1.3 Munkaerőnyilvántartás: adatszolgáltatási anomáliák
- 1.4 A parlamenti pártok informatikai programjai
- 1.5 A családi PC-program tényszerű értékelése
- 1.6 A sajtóhelyreigazítás jogi alapjai feletti vita
- 1.7 A szakmailag és erkölcsileg megroggyant ORTT és az internet szabályozása
- 1.8 A műkincsnyilvántartás hiánya és a központi erőfeszítések
- 1.9 A szerzői jogok is a szabadalmi hivatalhoz kerülnek
- 1.10 Információs rendszerek: a kincstári kataszter vajúdása

2. Tájékoztatáspolitiká

- 2.1 MTI: az ÁSZ-vizsgálat tényei és a hírugynökségi politika csődje
- 2.2 Postai kommunikáció: a táviratforgalom visszaesése
- 2.3 A gazdasági kommunikáció és tájékoztatás fordulatai: a furcsa növekedés
- 2.4 Az új GDP-számítás tapasztalatai
- 2.5 Elemzői értékelések közreadása: az értékpapírpiac orientálásának eseményei
- 2.6 Baloldali kommunikáció: a manipuláció művészete (nközi elemzés)
- 2.5 Az MNB-KSH mérkőzés újabb állomása: a megélhetési költségek indexe
- 2.8 Gazdasági viselkedés: BMI-, Ecostat-, Kopint-, GKI-indexek
- 2.9 Az informatikai lobbiz az állami szerepvállalás fokozásáért
- 2.10 Heti két internetes feljelentés az ORFK internet-monitoring csoportjánál
- 2.11 MTV: a köztvév halála, avagy a médiát a média képviselői teszik tönkre

3. Médiakutatás-médiapolitika

- 3.1 Új műholdas tévé indul
- 3.2 Stabilizálódó médiahasználat: általános romlás az információfogyasztásban
- 3.3 A reklámgazdaság és a médiatörvény közötti átjárás
- 3.4 A kereskedelmi tévék és rádiók internetes fejlesztéseinek perspektívája
- 3.5 A tévék őszi versenye, az olimpiai közvetítések kudarca
- 3.6 Az online újságok auditálása késik
- 3.8 A médiaadók jogosultsága és a kivetés gazdasági, politikai tartalmai
- 3.9 Lappiac: a hírszemét (metro) elsősege, nszab és nszava, a mn mélyrepülése
- 3.10 A köztvév alaptökjének megsemmisülése: a vég vége

4. Információgazdaság

- 4.1 Fogyasztói panaszok a kábelszolgáltatókra (OFvF)
- 4.2 Az új média a reklámgazdaságban
- 4.3 A PR-megrendelések regionális koncentrálódása
- 4.4 A lapkiadók terheinek alakulása a termékdíj kivetésével
- 4.5 A „zöldújság” a képernyőn: a Gazdasági TV esélyei
- 4.6 A B2B-forgalom megháromszorozódásának esélyei Mo-on
- 4.7 Hálózati gazdaság: e-biznisz a Marketline-hu révén
- 4.8 Inkubátorcégek és start up vállalkozások
- 4.9 InterBusiness: negyedéves barométer az internetes vállalkozásokról

5. Információs társadalom paradigma

- 5.1 Iskolai internet: kevés a rendszergazda?!
- 5.2 Piaci értékelés az e-szolgáltatási szektorról

IFTI * INFORMÁCIÓ- ÉS TÁJÉKOZTATÁSPOLITIKA * TRENDKÖVETÉS ÉS TENDENCIAKUTATÁS * IFTI